

I Inovace výuky na příkladu dv

pro základní školy

DZ

OBSAH:

□ Úvod do dopravní výchovy.....	4
□ Schopnosti, dovednosti, znalosti	8
□ Dopravní výchova v kompetencích rvp	15
□ Využití Gestalt přístupu ve vzdělávání	18

DZ

Inovace výuky na příkladu dopravní výchovy pro základní školy

Autoři:

Heinrichová Alena
Mgr. Heinrichová Jitka
Mgr. Müllerová Dana
Mgr. Reková Lenka
Mgr. Tělupil Milan
Mgr. Winklerová Monika
Mgr. Zemínová Hana

Jazyková korektura: Anna Bečvářová

Odborná korektura:

Ing. Heinrich Jaroslav
Mgr. Neklapilová Vladimíra

Jazyková korektura: Anna Bečvářová

Ilustrace: Petra Šlechtová

Grafická úprava a sazba: Jan Mocňák
Tisk: Geoprint s.r.o.

Vydal:

Venkovský prostor o.p.s., U Nisy 745/6a, 460 01 Liberec 3,
web: www.venkovskyprostor.cz, e-mail: info@venkovskyprostor.cz
Tel.: +420 485 113 444, Fax: +420 485 113 443

Partner projektu:

HBH Projekt spol. s r.o., Kabátníkova 5, 602 00 Brno,
web: www.hbh.cz, e-mail: hbh@hbh.cz

1. vydání, Liberec 2012

Náklad 400 kusů

© Venkovský prostor o.p.s.

Tato publikace byla vydána jako součást metodicko-didaktického materiálu „Inovace výuky na příkladu DV“ v rámci projektu „Zvyšování kvalifikace pedagogů pro projektovou výuku, využití informačních a dalších moderních technologií v aplikaci na oblast dopravní výchovy“ financovaného z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

DZ

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

publikace **Inovace výuky na příkladu DV**, kterou jste právě otevřeli, je součástí metodicko-didaktického materiálu **Inovace výuky na příkladu dopravní výchovy** vydávaného naší společností v rámci projektu „**Zvyšování kvalifikace pedagogů pro projektovou výuku, využití informačních a dalších moderních technologií v aplikaci na oblast dopravní výchovy**“. Jejím cílem je nabídnout vám nové přístupy a metody výuky a možnosti využívání Rámcového vzdělávacího programu. Aby byly způsoby práce s tímto strategickým dokumentem jednodušší na pochopení, dovolili jsme si je uvést do praxe na příkladu tématu dopravní výchovy.

Další materiály vytvořené v rámci projektu jsou dostupné ve vědomostní knihovně na internetových stránkách projektu www.inovativni-vyuka.cz.

1. ÚVOD DO DOPRAVNÍ VÝCHOVY

Nehodovost a úmrtnost na našich silnicích sice povolna každým rokem klesá, přesto je i tak našim úkolem zavést všechna dostupná opatření, která mohou ovlivnit chování našich dětí při pohybu v dopravním prostředí, a tím i chování budoucích řidičů, aby se nehodovost i nadále snižovala a vážných i lehkých následků nehod bylo co nejméně. Každý úraz a úmrtí je nutné brát jako selhání lidského činitele, na kterém se podílelo více faktorů. Jedním z nejdůležitějších faktorů, který lze ovlivnit, je kvalitní, systematická a důsledná dopravní výchova. Je velmi důležité začít s primární prevencí včas a rozvíjet u žáků schopnost chovat se zodpovědně, předcházet nehodám, naučit je předvídat různá rizika a v případě vzniku náhlé a nečekané konfliktní situace vhodně a rychle reagovat.

Cílem části projektu „Dopravní výchova“ je poskytnout podklady pro výuku dopravní výchovy (DV) do vzdělávacích oblastí tak, abyste vy, učitelé, měli pro implementaci DV dostatečnou didaktickou oporu, a mohli tak využít téma „Prevence dopravních nehod“ při projektových dnech, v blokové výuce a při dalších výchovně-vzdělávacích aktivitách. Implementace prvků dopravní výchovy je uskutečnitelná napříč všemi vzdělávacími oblastmi. Častou připomínkou pedagogů je, že neexistují pro kvalitní výuku dopravní výchovy dostatečné podklady ani prostor. S tímto tvrzením však lze polemizovat, protože **nejkvalitnější výukový materiál a nejefektivnější dopravní výchova je zkušenost a zážitek v reálném dopravním prostředí**. Takových podkladů je každodenně k dispozici minimálně tolik, kolik má učitel ve třídě žáků. Pokud jsou jejich **konkrétní zážitky a zkušenosti z reálné situace**:

- ☐ přeneseny do výuky,
- ☐ doplněny zážitkovou výukou,
- ☐ citlivě implementovány do vzdělávacích oblastí,

a žákům je současně umožněno vyhodnocení situace a reflexe, získávají tak informace:

- ☐ o příčinách nehod
- ☐ o možných následcích svého chování na vývoj situace v dopravním prostoru,
- ☐ o možných následcích na zdraví a životech všech účastníků v těchto nebo obdobných situacích.

Žáci se naučí vnímat děj v souvislostech a **pochopí princip fyzikálních, přírodních, lidských i společenských zákonů**, které se ve stejný okamžik v dopravním prostředí setkávají.

Na druhé straně musíme s pedagogy i souhlasit, protože pro výchovu je důležité propojení teorie s praxí a pro teoretickou výuku DV je didaktických opor velmi málo. Náš materiál, který jsme pro vás připravili, vám nabízí možnosti jak prvky dopravní výchovy implementovat do vzdělávacích oblastí tak, aby nebyla narušena koncepce vašeho ročního plánu. Vhodným začleněním prvků dopravní výchovy do vzdělávacích oblastí získáte prostor, který v hodinové dotaci chybí. Žáci se naučí vnímat děj v dopravním prostředí v souvislostech a závislostech. Na dopravní výchovu pro život a pro přežití v dopravním prostředí je nutné se dívat z celistvého nadhledu – co vše v daný okamžik (ale i před daným okamžikem) má na situaci vliv, kdo a co všechno v situaci působí, kdo a co všechno tuto situaci ovlivňuje, jak ji ovlivňuje a jak ji může ovlivnit. Všechny potřebné kompetence může žák získat jen propojením dopravní výchovy se všemi vzdělávacími oblastmi, protože každá oblast zahrnuje informace, které jsou pro potřebné znalosti, dovednosti a schopnosti důležité.

1.1 Obsah dopravní výchovy

Oblast „Dopravní výchova“ zahrnuje odpovědi na otázky:

- ☐ **Jaké znalosti žáci potřebují?**
- ☐ **Jaké dovednosti žáci ochrání?**
- ☐ **Jakou formou a jakým způsobem žákům informace předat?**

Prevence dopravních nehod a jejich následků na zdraví a životě je příliš důležité téma a nelze ho odbýt jen krátkou, i když monotematickou výukou dvakrát ročně, jak je obvyklou praxí. Dopravní výchova musí u žáků **podporovat morální, duševní, sociální a fyzický rozvoj**. Zároveň je důležité **rozvíjet pozitivní postoj k sobě, k druhým i k prostředí, kde žijí, a připravit žáky k zodpovědnosti**. Na druhé straně je zřejmé, že veškeré tyto dovednosti a znalosti mají mnohem širší dopad než jen na oblast dopravní výchovy.

Aby dopravní výchova opravdu měla výsledky, je nutné vytvořit v rámci stávajícího kurikula jasnou strukturu s **naplánovaným, dlouhodobým a logicky navazujícím programem výuky**. Mají-li žáci pochopit komplikovanost bezpečnosti silničního provozu, musí školy zahrnout dopravní výchovu do učebních osnov všech základních předmětů i ŠVP a **logicky ji včlenit do probírané látky**. Prvky dopravní výchovy mohou poskytnout celou škálu příkladů z každodenního života žáků, a pomocí těchto příkladů dosáhnout výchovných a vzdělávacích cílů kurikula.

Prvky dopravní výchovy lze vyučovat ve všech vzdělávacích oblastech. Učivo jednotlivých předmětů se prolíná s učivem dopravní výchovy. **V rámci každé vzdělávací oblasti získá žák kompetence důležité pro bezpečné chování a zodpovědný pohyb v dopravním prostředí.**

1.2 Cíle dopravní výchovy

Cíle dopravní výchovy obsahují základní témata z oblasti rozvoje kompetencí, která pomáhají žákům udržet sebe a okolí v dopravním prostředí v bezpečí.

1. První oblast, oblast smyslů, rozvíjí schopnosti **vnímat okolí všemi smysly** a bezpečně **předvídat a vyhodnocovat situaci**.
2. Druhá oblast, oblast sociálních dovedností, je zaměřena na:
 - a. **rozvoj porozumění mezilidských vztahů**,
 - b. porozumění sobě, druhým,
 - c. porozumění svým pocitům a reakcím,
 - d. porozumění pocitům a reakcím druhých,
 - e. rozvoj sebepojetí,
 - f. rozvoj komunikačních dovedností.
3. Třetí oblast podporuje **fyzickou obratnost a psychickou zdatnost**.
4. Čtvrtá oblast, oblast pravidel, rozvíjí u žáků znalosti a především **pochopení všech zákonů a zákonitostí**, se kterými se v dopravním prostředí setkávají.
Všechny oblasti jsou rovnocenné a nelze rozsah jedné omezovat na úkor oblasti jiné.

Mezi některé výchovně-vzdělávací cíle dopravní výchovy patří: ¹

- ☐ pomoc žákům rozvíjet **dovednosti** potřebné **pro bezpečný pohyb** v dopravním prostředí,
- ☐ vedení žáků k pochopení chování a postojů, které mají vliv na bezpečnost v dopravním prostředí,
- ☐ rozvíjení **rozhodovacích schopností** a schopnosti **přebírat zodpovědnost** za bezpečnost svoji i bezpečnost ostatních spoluúčastníků silničního provozu,
- ☐ rozvíjení **empatie** a starosti o druhé,
- ☐ rozvíjení znalostí pravidel, **pochopení pravidel** a pochopení **významu dodržování** pravidel,
- ☐ prohloubení znalosti **pochopení příčin vzniku a následků nehody**.

Cílem dopravní výchovy je předat žákům informace, prostřednictvím kterých ovládají tzv. self-management (sebeřízení), a rozvíjet **znalost vlastních schopností a neschopností a sebepodporu v rozhodovacím procesu**.

Žáci si v dopravní výchově **musí osvojit** minimálně tyto základy: ²

- ☐ znát své jméno, adresu, telefonní číslo,
- ☐ orientovat se v místě bydliště, školy a znát všechna rizika spojená s pohybem v těchto prostorách,
- ☐ znát docházkový čas a počítat s možností nečekaných komplikací na cestě,
- ☐ rozlišovat místa, která jsou a která nejsou vhodná pro bezpečnou hru,
- ☐ znát důvody, proč jsou některá místa nebezpečná a jaké riziko je spojené s pobytem v těchto místech,
- ☐ přesně znát své schopnosti,
- ☐ orientovat se a bezpečně určit s kým jsou v bezpečí, komu mohou pomoci a koho mohou o pomoc požádat,
- ☐ zvolit při žádosti o pomoc správnou formu dle konkrétní situace.

1.3 Základní informace – jak začít

Při plánování aktivit pro výuku žáků k bezpečnému chování v dopravním prostředí se řiďte základním pravidlem: **informace, které žáci výukou získávají, jim mají chránit život** = musíme dětem poskytovat informace, které vedou k poznání, **jak si život chránit**.

- ⊕ Citování jakéhokoliv zákona dítě neochrání (přitom citování zákonů je součástí řady aktivit některých organizací, webových portálů, testů apod.),
☺ ale **pochopení a následné vysvětlení zákona** dítěti pomůže při orientaci v rizicích při nedodržování zákonů a k pochopení důvodů některých zákonných opatření.
- ⊕ Rýsování kružnic ve tvaru značky dítě neochrání (rýsování a kreslení dopravních značek je velmi často pedagogy považováno za dostatečnou dopravní výchovu),
☺ ale **poznání zákazu, pochopení důvodu zákazu a pochopení následků porušení zákazu** žákům pomůže v předvídání rizika.
- ⊕ Atd.
☺ atd.

1. Žáci se **nejprve** seznamují s tím, co jim je **nejbližší, co prožívají**:

- ☐ Cesta do školy – všechny překážky, rizika dopravního prostředí
- ☐ Cesta za volnočasovými aktivitami, za kamarádem, k prarodičům, do obchodu, do kina apod.
- ☐ Zážitky z cest, z dovolené, z MHD – co se žákům ne/líbilo, co se mohlo stát
- ☐ Pravidla ve škole – pravidla, která musí dodržovat a respektovat; pravidla, která by ve škole žáci chtěli zavést – vlastní názor, hodnocení

¹ In: www.dft.gov.uk

² In: www.streetsense2.com

2. To, co je možné, si musí žáci „ohmatat“:

- ☐ Viděné a prožité je výchovně mnohem účinnější než jen odposlouchané
- ☐ Doplnovat výuku pokusy, nechat je samostatně nebo pod vedením vyvodit závěry a význam pro ochranu zdraví a života – zhodnotit situaci kladně i záporně
- ☐ Nechte žáky tvořivě odhalovat, bádát, „vědecky“ pracovat

3. Názory žáků přijmout jako vhodné názory do diskuze:

- ☐ S každým názorem se dá pracovat, rozvíjet ho, nechat žáky negovat nebo potvrdit
- ☐ Žádný názor, postřeh a nápad není pro diskuzi nevhodný

4. Dopravní výchovu je třeba zařazovat do výuky často a prolínat ji do všech vzdělávacích oblastí:

- ☐ Raději vyučovat dopravní výchovu v krátkých lekcích, ale častěji, např. jako části vyučovacích hodin
- ☐ Zařazovat tzv. příběhy ze života
- ☐ Implementovat prvky DV do předmětů, které s danou oblastí DV souvisí, třeba jen vzdáleně

5. Dopravní výchova není jen o správném přecházení silnice, ale zahrnuje:

- ☐ Výuku **předvídání** rizika, předvídání děje a jevů, předvídání chování jiných osob
- ☐ Znalost a **uvědomění** si vlastního „já“, vážít si sám sebe, pochopit a znát své pocity reakce
- ☐ Rozvoj **fyzické a psychické zdatnosti**
- ☐ Rozvoj **prosociálního chování**
- ☐ Znalost a **pochopení přírodních a fyzikálních zákonů** a jejich využití
- ☐ **První pomoc**

6. Je třeba kombinovat všechny nabízené možnosti výuky dopravní výchovy:

- ☐ Využívat každé společné cesty dětí a každého zážitku a zkušenosti dětí k výuce
- ☐ Implementovat DV do všech předmětů
- ☐ Vnímat DV jako prvek zařazený do výchovného celku. Nevnímat DV jako vytrženou a osamocenou vzdělávací oblast. DV je úzce propojena s každou činností žáka a s každou výchovnou a vzdělávací oblastí
- ☐ Zadávat žákům úkoly, které je zajímají (využívat jejich nadání a zájmu o nějaký obor, jejich preference, tzv. dominantní inteligence – pokud žák zpracovává zadané téma formou, která je mu blízká, rychleji, snadněji a se zájmem si osvojí potřebné znalosti a dovednosti)
- ☐ Nesoustředit se jen na návštěvu dětského dopravního hřiště (DDH)
- ☐ Na výuku na DDH se připravit a komunikovat s lektorem i před návštěvou DDH
- ☐ Výuku na DDH doplnit výjezdy do reálného prostředí (s dohledem a pomocí policie)
- ☐ Procvičovat dovednosti na školním hřišti – kolo, in-line bruslení, skateboard atd.

Základní okruhy k implementaci dopravní výchovy do vzdělávacích programů

Jazyky

KOMUNIKACE

verbální a neverbální komunikace, odezírání, vysvětlování pravidel, symbolů, přesný popis situace, vystihnoutí a vyjádření důležité informace, rozlišení důraznosti výrazů

Matematika

DATA

sběr, třídění, vyhodnocování, porovnávání dat z oblasti prevence, následků a životního prostředí

POROVNÁVÁNÍ

velký, malý, rychlý, pomalý, blízký, daleký apod. – propojení s riziky

TVARY

třídění, rozdíly – zákazové, příkazové, ... značky (propojení s riziky a následky), výpočty plochy, tvary v dopravním prostředí (zábor plochy vozidlem v klidu i v pohybu, riziko v zatáčce, rozhledové trojúhelníky, vlečná křivka, mrtvý úhel apod.)

PRAVDĚPODOBNOST

kolize chodec/vozidlo, chodec/cyklista, chodec/bruslař... v návaznosti na různé klimatické a jiné podmínky

ČAS

vztahy, jízdní řády, plánování cesty, časová rozvaha

Prvouka a přírodní vědy

POHYB

druhy pohybu, způsob pohybu, zákonitosti spojené s pohybem, zastavení a tření, činitelé ovlivňující zastavení, pohyb z kopce a do kopce

MATERIÁLY A JEJICH VLASTNOSTI

použití materiálů, činitelé mající vliv na životnost materiálů, viditelnost materiálů, tření na různém povrchu a využití v praxi

SVĚTLO

světelné podmínky v dopravním provozu, vliv na viditelnost, vliv ročního období, vliv denní doby, vliv počasí, oslnění a varianty oslnění, bariéry viditelnosti, mobiliář, zeleň, vozidla, mrtvý úhel chodce, cyklisty

ZVUK

šíření zvuku, bariéry pro šíření zvuku, vliv počasí, oblečení

DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY

„chování“ různých dopravních prostředků v rozdílném prostředí, vlečná křivka, brzdná dráha, rychlost, právo přednosti v jízdě, mrtvý úhel řidiče

MAPOVÁNÍ

okolí školy, domova, mapování rizik a rizikových míst, vyhledávání variant bezpečného uspořádání dopravního prostředí doma i v zahraničí, mapování změn ovlivněných člověkem, působením času a používáním

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

doma a v zahraničí, opatření pro zmírnění vlivu dopravy na životní prostředí, dopad automobilové dopravy, vliv a opatření pro budoucnost

Společnost

Vliv příčiny na následek, historický vývoj dopravy a jeho vliv na životní styl, na vznik rizika, na legislativu, historický vývoj ochranných prvků

Rizika v minulosti, rizika současnosti, rizika pro budoucnost

Komunitní život – potřeby, pomoc, změny, legislativa

Zdravověda

Fyzický a duševní rozvoj „já“, vývojové změny, vliv denního režimu a životosprávy, zodpovědnost za sebe, zodpovědnost za druhé, zodpovědnost a pomoc druhých, první pomoc, asertivita, rozvoj dovedností, vědomostí a návyků pro bezpečný pohyb v dopravním prostředí

Pracovní vyučování a svět práce

Pokusy, výroba pomůcek pro pokusy, výroba bezpečných modelů, výroba plánů a 3D map, práce s ochrannými pomůckami, pravidla bezpečnosti při práci

Profese – činnost pracovníků z preventivní oblasti (odborná příprava, náplň činnosti, jak můžeme pomoci); práce projektantů a stavbařů; práce bezpečnostního auditora; logistika, náklady spojené s dopravou, náklady spojené s provedením změn, vyhodnocení efektivity – hospodářství/zdraví/bezpečnost; práce řidičů různých dopravních prostředků, zátěž, náročnost a zodpovědnost řidiče, bezpečná doba řízení apod.; práce učitele a rizika při pohybu s žáky v dopravním prostředí (zodpovědnost učitele i žáků)

2. SCHOPNOSTI, DOVEDNOSTI A ZNALOSTI

DLE MÍSTA POHYBU

Podklady pro výuku by měly být brány z každodenního života, z blízkého okolí, z cestování do školy a za volnočasovými aktivitami

Okruhy	Schopnosti, znalosti a dovednosti	Náměty
Vnímání	VNÍMÁNÍ ZRAKEM ☐ Skloubit zrakové vjemy se sluchovými ☐ Znat problémy nevidomých v dopravním prostředí a rizika spojená s jejich hendikepem (ovládat zásady vhodné pomoci)	☐ Vizualizace ¹ situace, prostředí – kresba, popis, foto, koláž, 3D modelování, grafické zpracování pomocí softwaru, videosekvence ☐ Zaznamenání prvků překážejících nevidomým při pohybu v dopravním prostředí ☐ Pomůcky pro snadnější orientaci pro nevidomé, kompenzační pomůcky ²
	Rozvíjet vizuální schopnosti ☐ Prvky na chodníku, na silnici, na krajnici (obrubníky, hrany, mobiliář ³ , přírodní prvky) ☐ Barva, intenzita barvy, tvar, kontrast ☐ Odhad vzdálenosti a rychlosti přibližování ☐ Odhadnout riziko ☐ Odhadnout schopnosti účastníků silničního provozu, předvídat možná rizika v závislosti na okolí, počasí apod.	☐ Hry v reálném prostředí za různých podmínek (klimatických, světelných, různá prostředí) ☐ Kimovy hry ⁴ – (např. „Vyhledej největší počet rizikových prvků a запиš je.“ (zraková orientace limitovaná časem) ☐ Vyhledávání a zapisování prvků s riziky v dopravním prostředí dle barvy, funkčnosti, rizika ☐ Pokusy se zrakovým odhadem vzdálenosti a rychlosti přibližujících se vozidel ⁵
	VNÍMÁNÍ SLUCHEM ☐ Skloubit sluchové vjemy se zrakovými ☐ Znat problémy neslyšících v dopravním prostředí a rizika spojená s jejich hendikepem (ovládat základní slova znakového jazyka ⁶)	☐ Zvukový záznam z dopravního prostředí – identifikace zdroje zvuků z nahrávky ☐ Určování zvuků rychle se přibližujících vozidel ☐ Poznávání rizik pro neslyšící ☐ Rozlišování IZS ⁷ (Integrovaný záchranný systém), jejich naléhavost – rozdílné zvukové signály ☐ Hry se znakovým jazykem (seznamování se základními slovy znakového jazyka a s komunikací s neslyšícími – oční kontakt, nekřičet, přesně artikulovat pro odezírání, tvořit jednoduché věty)
Orientace	☐ Analyzovat zvuky z provozu, z ulice ☐ Identifikovat rizikové faktory ☐ Rozpoznat vzdálenost přicházejícího zvuku, zda se přibližuje, vzdaluje	☐ Hry v reálném prostředí – analýza zvuků bez použití zraku ☐ Založení a doplňování zvukové knihovny ☐ Pokusy s napodobováním zvuků – s pomocí předmětů, hudebních nástrojů
	Identifikovat místo ☐ Určit název ulice, významné budovy, orientační body, typ komunikace, třída komunikace, charakteristické uživatele pro dané prostředí (vozidla, chodci, cyklisté, ...) typický mobiliář, předpokládaná rizika ☐ Číst orientační tabule – části města, ulice, úřady, znát symboly, legendy v mapách, měřítko mapy ☐ Znat nebezpečná a riziková místa ☐ Znat, jaký druh nebezpečí v daném místě hrozí ☐ Učit se předvídat nebezpečí v neznámém prostředí ☐ Umět si naplánovat cestu – trasu, čas	Hry na identifikaci místa ☐ Hádat místo – poznat místo dle popisu jiného žáka ☐ Určovat místa při pohybu v reálném prostředí – co je za rohem, ve vedlejší ulici, kterým směrem je škola, lékař, policie, domov, hřiště, ... ☐ Určovat místa dle fotografie, dle zvukové nahrávky, dle videosekvence ☐ Popsat cestu – jak se dostaneš...; co cestou uvidíš; koho můžeš potkat; jaká riziková místa na trase znáš ☐ Popsat riziková místa – o jaké nebezpečí jde; z kterého směru přichází
Chůze po chodníku	☐ Pohybovat se plynule a čitelně pro další uživatele silničního provozu (partnery ⁸) na chodníku s ohledem na zdravotně znevýhodněné ☐ Jít rovně, plynule, na pravé straně chodníku ☐ Při odbočování se ohlédnout, jestli někomu nevstoupím do cesty ☐ Vnímat vycházející chodce z obchodů, obytných budov ☐ Vnímat vyjíždějící vozidla z garáží, předzahrádek, výjezdů	☐ Stanovit si pravidla pro bezpečný, plynulý a rychlý pohyb ☐ Dodržování pravidel (dohody), chůze v pravé části vozovky ☐ Návrh dopravních značek pro regulaci pohybu na chodníku (jaká pravidla při pohybu na chodníku znáš; jaká by sis přál) ☐ Chůze v reálném prostředí s danými pravidly ☐ Využívat pohybové hry v hodinách TV a při pobytu na hřišti ☐ Organizovaný a neorganizovaný pohyb (v kterém případě dosáhneme cíle rychleji a bezpečněji)

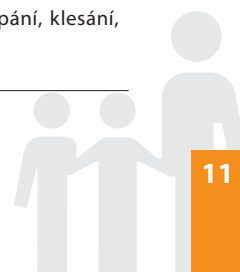
Chůze po chodníku	☐ Při chůzi ve skupině uvolnit místo protijdoucím chodcům ☐ Nevcházet a nevybočovat zbytečně do jízdní dráhy cyklistům na stezce pro chodce a cyklisty ☐ Vnímat jízdu bruslařů a rizika s tím spojená ☐ Při vyhýbání překážkám vnímat ostatní chodce a neměnit náhle (nepředvídatelně) směr ☐ Vědět, kudy jít po chodníku, aby nedošlo k úrazu ☐ Vědět, co je být ohleduplný k postiženým, méně pohyblivým, maminkám s kočárkem, k malým dětem, k seniorům apod.	☐ Pohybové hry ve skupině mezi překážkami s nácvikem rozhlédnutí se při obcházení překážky (podmínkou uznání dosažení cíle je nedotknutí se žádného spolužáka) ☐ Vizualizace¹ rizik – kresba, komiks, fotografie, videozáznam ☐ Vytvoření databanky rizikových faktorů (sníh na střeše, uvolněné poklapy do sklepů, pes v předzahrádce, rozbitý chodník, uvolněné dlaždice, náledí, překážky, stojící reklamy, restaurační zahrádky) ☐ Společná cesta na akci mimo areál školy – dodržování pravidel
Ostatní účastníci silničního provozu = partneři v dopravě	☐ Kdo vše je chodec (in-line bruslař, skateboardista, osoba na invalidním vozíku, s kočárkem, na koloběžce, na tříkolce) ☐ Znat způsob pohybu všech účastníků silničního provozu ☐ Znat způsob pohybu nevidomých, ale i jinak postižených osob (tělesně postižení apod.), umět poskytnout pomoc ☐ Znat rizika spojená s pohybem jiných účastníků silničního provozu ☐ Vědět, jak se stát partnerem na chodníku a ne soupeřem ☐ Umět předvídat pohyb vozidel po chodníku (v které situaci může auto na chodník, a kde ho mohou chodci očekávat) ☐ Znat pravidla při výjezdu z garáže, z předzahrádky, z výjezdu IZS, z průjezdu	☐ Třídění do skupin – chodec/jezdec, pohyb pomalý/rychlý, manévrovací schopnosti, šířka subjektu, ochranné prvky – každé zařazení odůvodnit a spojit s možným rizikem úrazu ☐ Hledat vhodnější místa pro některé „chodce“ – chodník vhodný jen pro přesun, pro hru jsou vhodnější jiné prostory ☐ Stanovit pravidla pro pohyb konkrétní skupiny – jak neohrozit sebe ani ostatní ☐ Navrhnout vhodné dopravní značky ☐ Hledat na cestě do školy místa výjezdů vozidel
Chůze v prostoru bez chodníkové úpravy a mimo obec	☐ Chůze v protisměru z pohledu jedoucích vozidel ☐ Opačnou stranu vozovky zvolím jen v případě, že jsem řidičem lépe vidět – např. v zatáčce, v místě překážky, je-li silnice jednosměrná; v takovém případě musím neustále vnímat sluchem pohyb zezadu a v případě nejistoty nebo identifikace rizika se zastavit a podívat se za sebe... ☐ Při chůzi ve dvojici jít za sebou ☐ V případě zúžené komunikace se snažit jít mimo vozovku (pokud to není možné, tak postupovat velmi obezřetně a pro řidiče čitelně – řidič musí vždy vědět, kterým směrem se budu pohybovat) ☐ Identifikovat charakteristická vozidla a s nimi spojená rizika ☐ Znat význam výrazného oblečení a retroreflexních prvků	☐ Zdůvodnit pravidlo chůze v protisměru – řidič mě lépe vidí a včas zaregistruje; lépe vidím blížící se vozidla a případné nebezpečí ☐ Modelovat rizikové situace ☐ Psaní skutečných i vymyšlených příběhů ☐ Návrhy osvětových vizuálů⁹ pro bezpečný pohyb ☐ Návrhy dopravních značek pro bezpečný pohyb ☐ Návrhy vhodného oblečení pro bezpečný pohyb ☐ Pohybové hry s překonáváním zúženého prostoru a chůzí či během v protisměru – bezkontaktní pohyb ☐ Vyhledávat riziková místa ☐ Analýza případné nehodové lokality: - příčiny častých nehod - návrhy odstranění rizik ☐ Pokusy na únosnost krajnice¹⁰ ☐ Pokusy s vlečnou křivkou¹¹ ☐ Pokusy s retroreflexním a fluorescenčním materiálem a viditelností různých barev v odlišných světelných podmínkách¹²
Přecházení silnice	☐ Identifikovat rizika místa pro přecházení a postupovat bezpečně ☐ Vybrat nejbezpečnější místo k přecházení ☐ NEpřecházet před/za zatáčkou, před/za horizontem, mezi vozidly, za překážkou (mobiliář, rostliny, stojící skupina osob, autobus, ...) ☐ Určit místa k přecházení: - přechod, přechod s dělicím ostrůvkem, místo k přecházení bez práva přednosti pro chodce, - světelně řízený přechod, přechod řízený policistou, přechod s kolejovou dopravou, vlakový přejezd. ☐ Identifikovat charakteristická vozidla pro dané místo, určit případnou funkci místa	☐ Pravidlo „Zeleného kříže“¹³ – „Green Cross Code“ = pravidlo pro bezpečné přecházení (Stop! Look! Listen! Live!) ☐ Popsat všechny možnosti přecházení – vhodné i nevhodné ☐ Určit bezpečná místa k přecházení – fotodokumentace, vyhledávání v ilustraci, zaznamenání na cestě do školy a za volnočasovými aktivitami ☐ Určit a popsat rizika všech typů míst k přecházení – např. jaké riziko je na řízené křižovatce (odbočující vozidla, IZS) ☐ Určit funkci míst v okolí školy (výjezdy ze stavby, z nemocnice, ...)

	☐ Odhadnout vzdálenost a rychlost blížícího se vozidla ☐ Odhadnout další pohyb vozidla ☐ Používat oční kontakt a určit, zda mě řidič vnímá; ujistit se, že mě řidič vidí a respektuje ☐ Poznat, jestli není řidič něčím oslněný; zda vidí přes špinavé, zarosené, namrzlé sklo, přes hustý déšť nebo sněh ☐ Znat postup při přecházení přechodu ve světelné křižovatce – odbočování vozidel, vozidla s předností v jízdě ☐ Znat pravidlo přecházení přes přechod dělený středovým ostrůvkem a kombinovaný dvěma semaforey (uprostřed vozovky a na chodníku) ☐ Identifikovat, zda je přechod zřetelný a viditelný i pro řidiče (opotřebovaný přechod, nekvalitně značený, špatně vybroušený před novou úpravou) ☐ Na místě určeném pro přecházení správně signalizovat úmysl přecházet (zdvížením a mávnutím ruky tak, aby byl úmysl pro řidiče čitelný)	☐ Pravidlo Zeleného kříže: nakreslit, popsat, správně seřadit obrázky a text: - vyberu bezpečné a nejvhodnější místo k přecházení, - dobře vidím a jsem dobře viděn řidiči, - zastavím se a rozhlédnu se (vlevo, vpravo, vlevo; v některých případech nejprve vpravo – jednosměrné ulice), - dobře poslouchám, jestli mi nehrozí „neviditelné“ nebezpečí, - znovu se rozhlédnu (vždy nejprve do směru příjezdících vozidel – obvykle vlevo), - vstoupím do vozovky a plynule přecházím, - stále vnímám situaci zrakem i sluchem, - před dosažením opačného pruhu silnice sleduji vývoj situace a nevstoupím do cesty vozidlům. ☐ Pohybové hry – reakce na zvukový signál ☐ Pokusy s určováním vzdálenosti a rychlosti blížícího se vozidla ☐ Hry na procvičování empatie pro oční kontakt¹⁴ s řidičem a odhadem jeho reakcí (odezírání pocitů, úmyslů, nálad, ...) ☐ Pokusy s brzdou dráhou¹⁵ ☐ Odhadnout brzdou dráhu vozidel ☐ Hledat cestou do školy špatně označené přechody, matoucí značení ☐ Učit se správně signalizovat úmysl přecházení vozovky (oční kontakt, signál rukou, pohyb hlavou)
Herní prostor	☐ Vybrat vhodné a bezpečné místo pro hru ☐ Srovnat podmínky pro hru v různých světelných a klimatických podmínkách ☐ Zvolit vhodné vybavení a ochranné prvky (správné ke zvolenému sportu – např. street přílba pro street sporty; cyklistická přílba je nevhodná pro hru na prolézačce, protože hrozí riziko zaklínění a uškrcení apod.) ☐ Znat bezpečnou cestu k místům určeným pro hru ☐ Bezpečně se orientovat v každé situaci – cesta domů při zhoršení světelných a klimatických podmínek ☐ Znat pravidla pro dané herní místo ☐ Znat rizika nedodržení pravidel herních prostor ☐ Znat pravidla při úrazech – zajištění pomoci, telefonní čísla apod. (základy první pomoci)	☐ Zakreslit do mapy všechna místa, kde si žáci mohou hrát – vybrat místa pro určitý typ hry ☐ Hádanky – typu: „Které místo popisují“ – do popisu vložit i rizika spojená s konkrétním místem ☐ Modelovat prostředí určeného ke hře – herní prvky, mobiliář, dopravní prostor v okolí hřiště, rostlinné prvky ☐ Vytvořit pravidla pro hru na hřišti, U-rampě, ve skateparku, v lanovém centru apod. ☐ Seznámit se s řádem daného místa a dodržovat ho ☐ Navrhnout, jak by mělo vypadat bezpečné hřiště a jeho související dopravní okolí
Vedlejší cesty, připojení z lesní a polní cesty, připojení z cyklostezky	☐ Znat pravidla vjezdu z vedlejší silnice ☐ Znat pravidla vjezdu z cyklostezky ☐ Vnímát rozhledové překážky¹⁶ ☐ Rozlišovat kvalitu a rozdíl povrchu a znát rizika spojená s rozdílným povrchem	☐ Procvičovat orientaci v křižovatce s vedlejší komunikací ☐ Procvičovat vjezd v místě připojení a výjezdu z cyklostezky ☐ Vyhledat v okolí školy, na výletě, na škole v přírodě rozhledové překážky (keře, stromy, ...) ☐ Procvičovat jízdu na různém povrchu
U nehody	☐ Znat postup jednání v případě, že jsem svědkem nehody ☐ Zjistit, co se stalo; kdo potřebuje pomoc; zda nehrozí další nebezpečí; určit místo nehody; zjistit pravděpodobný úraz; zavolat na IZS – informovat dispečink a odpovídat na dotazy; zahájit zabezpečení místa a pomoc dle rady dispečinku ☐ Informovat ostatní účastníky, jak se mají zachovat	☐ Situační hry ☐ Diskuze a analýza situace ☐ Simulace telefonního hovoru s IZS (v českém i cizím jazyce) ☐ Seznámit se s funkcí jednotlivých složek IZS a vědět, komu v případě nouze zavolat (rozlišení dle události – policie 158, hasiči 150, lékaři 155, univerzálnost čísla 112) – film, exkurze, beseda, obrázkový příběh a přiřazování obrázků ☐ Reportáž z nehody – hraní rolí, nevhodné i správné příklady

PRVKY DOPRAVNÍ VÝCHOVY DLE ZPŮSOBU POHYBU

Okruhy	Schopnosti, znalosti a dovednosti	Náměty
Auto	POUTÁNÍ ☐ Vědět, proč se používá zádržný systém a znát rizika následků při nepřipoutání ☐ Používat správný typ autosedačky ☐ Znat svoji váhu a výšku ☐ Znat rozdíly v autosedačkách a vědět, jaký typ je vhodný pro konkrétního uživatele ☐ Umět se správně připoutat – znát správné vedení pásu; vědět, jak bezpečně připoutat nastávající maminku ☐ Znat rizika špatného nebo žádného připoutání ☐ Zajistit bezpečný převoz svého zvířecího mazlíčka ☐ Zajistit všechna zavazadla a předměty v prostoru auta ☐ Bezpečně nastoupit do vozidla a při vystupování neohrozit sebe ani ostatní účastníky provozu	☐ Přiřazení správné sedačky k velikosti dítěte ☐ Pokusy s bezpečně připoutaným vajíčkem¹⁷ ☐ Pokusy na setrvačnou sílu¹⁸ ☐ Navrhnout osvětový leták ☐ Vypočítat přetížení osoby při nárazu – hledat váhové ekvivalenty např. v říší zvířat ☐ Srovnávat rychlost vozidla, moment nárazu s výškou pádu ☐ Pohybové hry – pozorovat setrvačnost těla při prudkém zastavení ☐ Pokus se setrvačností předmětů při pohybu v zatáčce¹⁹
	PODMÍNKY V AUTĚ ☐ Nerušit hrou řidiče, nerozptylovat ho ☐ Předvídat možné následky rozptylování řidiče ☐ Nepoužívat při jízdě ostré předměty ☐ Zvolit vhodnou hudbu pro řidiče (hudba může ovlivnit způsob jízdy řidiče – hlučná hudba může vést k agresivnímu stylu jízdy, pomalá hudba může řidiče unavit) ☐ Nepřetápět prostor vozidla	☐ Vysvětlit, proč řidič potřebuje vhodné prostředí pro řízení ☐ Pracovat a pokusit se soustředit při hlučných, dynamických nahrávkách – zdůvodnit, co mě rozptylovalo
	Chování na zastávce ☐ Stát klidně na zastávce a chovat se tak, aby nevzniklo riziko pádu do vozovky ☐ Neohrožovat ostatní	☐ Vysvětlit, co by se mohlo stát při pádu do vozovky ☐ Vysvětlit, proč musí být ohleduplný k ostatním čekajícím
	Nastupování ☐ Být ohleduplný ke starším lidem, maminkám s malými dětmi, k hendikepovaným ☐ Znat princip pomoci nevidomým	☐ Počkat až všichni vystoupí ☐ Procvičit v tělesné výchově zdolávání vysokých schodů a překážek; přenos břemene přes překážky ☐ Procvičit si pomoc „nevidomým“ – (šátek na očích)
Vozidla hromadné dopravy	Za jízdy ☐ Držet se pevně za jízdy madla ☐ Uvědomovat se rizika při prudkém zabrzdění vozidla ☐ Nerušit řidiče	☐ Procvičování stability ☐ Provádět pokusy na prokázání setrvačné síly²⁰; zdůvodnit, proč se při náhlém zastavení pohybují předměty i osoby stále ve směru jízdy; vysvětlit rizika
	Převážení zavazadel ☐ Vědět jak se ve vozidle pohybovat se zavazadlem na zádech ☐ Vědět jak převážet ostré předměty (zimní brusle aj.), aby nebyl nikdo z cestujících zraněn; používat obaly a chrániče na ostré předměty ☐ Pochopit a zdůvodnit jaké hrozí riziko při převážení ostrých předmětů při běžné jízdě a při náhlém zabrzdění	☐ Znat způsob jak umístit zavazadla, aby nepřekážela ostatním cestujícím; aby o zavazadlo nikdo nezakopl ☐ Pohybové hry se zavazadly mezi překážkami – dodržovat pravidlo nikoho a ničeho se nedotknout (tzn. „mít oči i vzadu“)
	Vystupování ☐ Vystupovat ohleduplně k ostatním cestujícím i lidem stojícím na zastávce ☐ Dávat pozor při vystupování na ostrůvku, aby nikdo z vstupujících ani čekajících na ostrůvku nespadl do vozovky	☐ Procvičovat chůzi ze schodů, z kopce a náhlé zastavení ☐ Vysvětlit rizika úrazu při neopatrném vystupování z vozidla (možnost ohrožení ostatních účastníků silničního provozu)
Kolo	Bezpečná jízda ☐ Znalost významu dopravních značek ☐ Znalost pravidel při pohybu na silnici a v křižovatce (řazení, přednost) ☐ Bezpečně znát místa, kam cyklista nesmí vjet, a kde se nesmí pohybovat na kole	☐ Výcvik ovládnutí kola – tělesná výchova, škola v přírodě, dopravní hřiště ☐ Naučit se a procvičit si zrychlení, zpomalení, otáčení ☐ Naučit se pohybovat v kopci – stoupání, klesání, brzdění

Kolo

- ☐ Jet čitelně pro řidiče a další cyklisty, včas naznačit změnu směru, rychlosti, zastavení
- ☐ Ovládat bezpečný manévr předjíždění a objíždění překážky, zbytečně nevjíždět autům do cesty
- ☐ Jet rovnoměrnou rychlostí a udržovat rovnováhu
- ☐ Vnímat okolní jevy (nečekáný výjezd zaparkovaných aut u silnice; otevření dveří auta; hrající si děti na chodníku a pobíhající zvířata)
- ☐ Znat rozdíl mezi pohybem na chodníku, pěší zóně, cyklostezce, pásu pro cyklisty, silnici, hřišti a dopravním hřišti
- ☐ Ovládat jízdu ve skupině s bezpečnými rozestupy
- ☐ Znat rizika spojená s:
 - vlečnou křivkou nákladních vozidel a vozidel hromadné dopravy,
 - brzdou dráhou,
 - mrtvým úhlem (řidiči kamionů, autobusů, ...).
- ☐ Procvičit si jízdu přes drobné překážky
- ☐ Naučit se přesně zastavit a ovládat brzdou dráhu kola na různém povrchu
- ☐ Naučit se postup při objíždění, předjíždění
- ☐ Procvičit si jízdu přes koleje, včasné zastavení u přejezdu
- ☐ Procvičit si sesednutí a uchopení kola pro přenášení přes nadchod, vedení kola
- ☐ Naplánovat trasu před jízdou – rizika na trase, řešení komplikovaných křižovatek, potřebný čas na cestu, vybavení na cestu (pitný režim, léky, nářadí pro opravu, mapa, pláštěnka, napsané základní informace o sobě pro případ nehody, informace o centrech pomoci na trase – policie, lékař, funkční mobil, ...)
- ☐ Zvyšovat pravidelně kondici
- ☐ Procvičovat rychlé reakce a rychlé vyhodnocování (v klidu i ve stresu)
- ☐ Provést a vysvětlit pokusy s vlečnou křivkou²¹, brzdou dráhou²² (využití modelu i praktického nácviku na kole), mrtvým úhlem²³
- ☐ Vyhodnotit rizika, dynamény²⁴

Ochranné prvky

- ☐ Znat zdravotní rizika při nepoužívání ochranných prostředků
- ☐ Chránit si hlavu – vhodná velikost přilby, kvalita, správné nasazení
- ☐ Být viděn (výrazné, světlé, pestré oblečení, retroreflexní materiál)
- ☐ Oblečení přizpůsobené počasí, zajištěné před zachycením do kola, vhodná obuv
- ☐ Pokus s vajíčkem v polystyrénové přilbě²⁵
- ☐ Nácvik nasazení přilby a odůvodnění důležitosti správného provedení tohoto úkonu (náskres)
- ☐ Pokusy s retroreflexním materiálem²⁶
- ☐ Určit nejviditelnější místa (pro řidiče) pro umístění reflexu
- ☐ Určit vhodný oděv a obuv – pokusy s podrážkami bot (vhodné a nevhodné na kolo)
- ☐ Pokus se zachycením látky, provázku do roztočeného kola²⁷

Vybavení kola

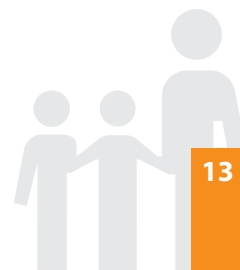
- ☐ Znat povinné vybavení kola²⁸
- ☐ Určit vhodné vybavení kola²⁹ nad rámec povinného vybavení (v závislosti na délce výletu)
- ☐ Správná velikost kola
- ☐ Používat vhodný typ pro zvolenou aktivitu
- ☐ Znat rizika spojená s používáním nevhodného kola
- ☐ Správně postupovat při údržbě kola a kontrole před jízdou (pracovní výchova)
- ☐ Zkontrolovat kvalitu, tlak a ojetí pneumatik, funkčnost brzd, funkčnost světel a čistotu odrazek, funkčnost zvonku
- ☐ Zkontrolovat správně napnutý a namazaný řetěz, napnuté dráty, upevněné sedadlo, namazaná ložiska
- ☐ Vybrat si a seřadit správně kolo pro svoji výšku – stát oběma nohama na zemi
- ☐ Nastavit řídítka a zkontrolovat ovládání kola
- ☐ Vybrat z nabídky vybavení povinné, doporučené a nevhodné

In-line brusle

Bezpečná jízda

- ☐ Znat pravidla pro jízdu na chodníku
- ☐ Znat pravidla pro jízdu na stezce pro cyklisty, na stezce pro chodce a cyklisty
- ☐ Znat rizika jízdy, odhadnout je a předvídat
- ☐ Ovládat manévrování
- ☐ Znat nezranitelnější části těla při pádu
- ☐ Jezdit čitelně pro ostatní chodce a bruslaře
- ☐ Zvolit bezpečný povrch
- ☐ Poznat rizika vzniklá chováním jiných účastníků provozu a pozorně sledovat okolí
- ☐ Předvídat nebezpečné prvky na cestě a pozorně sledovat cestu před sebou
- ☐ Znat nebezpečné a rušivé zvuky
- ☐ Nepoužívat brusle v budově, v MHD, na schodech
- ☐ Nácvik manévrování na školním hřišti – zrychlení, zpomalení, otáčení, stoupání, klesání, jízda mezi překážkami, překonávání drobných nerovností, zastavení při různých rychlostech, jízda ve skupině, jízda mezi chodci
- ☐ Procvičovat jízdu na školním hřišti, v okolí školy, na školním výletě, na škole v přírodě, vybraných místech
- ☐ Vyhýbat se písku, olejovým skvrnám, suti, kamínkům, štěrků
- ☐ Procvičovat jízdu na pravé straně stezky, předjíždění
- ☐ Procvičovat rychlou reakci na změnu situace
- ☐ Vyhledávat nebezpečné prvky na cestě – výtluky, překážky, zvířata apod.
- ☐ Procvičovat vnímání sluchem
- ☐ Provést pokus s použitím přehrávačů a sluchátek, handsfree, kapuce – co je slyšet a jaký zvuk z ulice jsem neslyšel
- ☐ Hledat rušivé zvuky v reálném prostředí

In-line brusle	Ochranné prvky ☐ Používat vhodnou přilbu ☐ Chránit ruce, nohy ☐ Být vždy viděn ☐ Pro akrobatickou jízdu používat ochranu zad	☐ Učit se správně používat a nasazovat přilbu ☐ Pochopit důvod správného nasazení přilby a znát rizika špatného upevnění a nasazení – provést pokus s přilbou a melounem³¹ ☐ Učit se správně upevnit chrániče nohou a rukou ☐ Znat správná místa pro umístění reflexních materiálů
	Vybavení ☐ Znat postup přípravy bruslí před cestou ☐ Správná velikost bruslí a obuvi ☐ Správně zvolený oděv	☐ Zkontrolovat upevnění koleček (utáhnout) ☐ Vyčistit ložiska od nečistot (pracovní výchova) ☐ Zkontrolovat boty na brusle, jestli nemají závady a trhliny, které by mohli ovlivnit stabilitu a pevnost ☐ Volit vhodné oblečení
Skateboard a freeline brusle	Bezpečná jízda ☐ Znat pravidla bezpečné jízdy ☐ Znat místa vhodná pro jízdu ☐ Být ohleduplný k ostatním chodcům ☐ Jezdit čitelně pro ostatní chodce na chodníku a stezce ☐ Ovládat bezpečně koordinaci pohybů, rovnováhu, manévrování	☐ Nácvič manévrování a ovládání skateboardu a freeline bruslí ☐ Procvičovat rozjezd, zastavení, rovnováhu ☐ Jízda mezi překážkami ☐ Jízda v kopci
	Ochranné prvky ☐ Používat vhodnou přilbu ☐ Používat ochranu na ruce a nohy ☐ Pro akrobatickou jízdu zvolit správnou ochranu zad ☐ Být vždy viděn	☐ Učit se správně používat a nasazovat přilbu ☐ Pochopit důvod správného nasazení přilby a znát rizika špatného upevnění a nasazení – provést pokus s přilbou a melounem³¹ ☐ Učit se správně upevnit chrániče nohou a rukou ☐ Znat správná místa pro umístění reflexních materiálů
	Vybavení ☐ Znat principy volby správného výběru skateboardu ☐ Používat vhodnou obuv a znát rizika nevhodného obutí ☐ Používat vhodné oblečení	☐ Zkontrolovat všechny šrouby a nýty, zda nejsou uvolněné ☐ Prohlédnout všechny trhliny a vady, případně je nechat opravit ☐ Odstranit všechny nečistoty z koleček
Lyže	Bezpečná jízda ☐ Jezdit na sjezdovce čitelně³² pro ostatní lyžaře a snowboardisty ☐ Dodržovat bezpečnou rychlost ☐ Předvídat rizika způsobená nečekaným chováním ostatních lyžařů	☐ Procvičit manévrování na cvičném svahu ☐ „Číst“ záměr učitele, spolužáka jedoucího vpředu³³ ☐ Vyhledat na internetu pravidla užívaná při jízdě na sjezdovce
	Ochranné prvky ☐ Přilba ☐ Brýle Vybavení ☐ Spolehlivé vázání ☐ Rukavice, vhodná obuv ☐ Správné lyže a hůlky	☐ Vyhledat na internetu statistiky úrazů lyžařů – třídit dle používání/nepoužívání přilby a dle následků úrazů ☐ Učit se správně ošetřit lyže, vázání, obutí (pracovní výchova, lyžařský výcvik) ☐ Provést pokusy s pevným a volným uvázáním³⁴ ☐ Provést pokusy s používáním vosků a skluznic na „dráze“³⁵

VYSVĚTLENÍ POJMŮ A DOPORUČENÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

¹**Vizualizace** – zobrazení skutečného dopravního prostředí

²**Kompenzační pomůcky** – bílé a červenobílé hole, navigační jednotky, ultrazvukové pomůcky pro orientaci, cvičený pes, taktilní mapy aj.

³**Mobilidář** – vybavení městského a jiného dopravního prostředí

⁴**Kimovy hry** – hry na rozvíjení postřehu a paměti. Základem je zapamatovat si předměty, obrázky a posléze určit, který z předmětů byl z nabídky odebrán.

⁵**Pokusy se zrakovým odhadem vzdálenosti** a rychlosti přibližujících se vozidel

⁶**Základní slova znakového jazyka** – <http://ruce.cz>

⁷**IZS** – integrovaný záchranný systém. Základními složkami IZS jsou - Hasičský záchranný sbor ČR, jednotky požární ochrany zařízené do plošného pokrytí okresu jednotkami požární ochrany, Zdravotnická záchranná služba a Policie ČR. Ostatními složkami IZS jsou vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím (zdroj: <http://www.firebrno.cz/zs-a-jednotky-pozarni-ochrany>; kontakt na IZS LK: <http://www.hzslk.cz>).

⁸**Partneři v dopravě** – všechny účastníky silničního provozu je potřeba brát jako partnery při pohybu v dopravním prostředí. Partneři nejsou soupeři a nepřátelé. Na partnery bereme ohled a snažíme se předvídat a pochopit jejich jednání.

⁹**Vizuál** – grafický návrh (leták, plakát apod. pro kampaň nebo reklamu)

¹⁰**Pokus na únosnost krajnice** – Při pobytu venku ověřit pokusem únosnost svahu, krajnice při různém zatížení (lze využít při výletě v přírodě různé povrchy svahu - stěrk, písek, kamení, apod.) a vysvětlit riziko. Sestavení modelu krajnice z různých materiálů navrhnout různé možnosti zpevnění (zhuštění). Cílem pokusu je uvědomění žáků, že v některých situacích je nebezpečné jet vozidlem mimo zpevněnou část silnice.

¹¹**Pokus s vlečnou křivkou** – varianta: narysovat zatáčku nebo křižovatku a „projíždět“ ji různě velkými obdélníky, které představují různá vozidla.

¹²**Pokus s retroreflexním a fluorescenčním materiálem** a viditelností různých barev v odlišných světelných podmínkách – varianta: využít retroreflexní a fluorescenční materiál ve výtvarné výchově. Zhotovené výrobky vystavit na zdi proti oknu. Materiál odráží denní světlo a je výraznější než okolí. Pokus je vhodné provést v podzimním období, kdy při zhasnutém umělém osvětlení je materiál osvětlen jen minimálním venkovním světlem.

¹³**Pravidlo „Zeleného kříže“** – <http://www.tameside.gov.uk/roadsafety/greencrosscode>;
<http://www.dft.gov.uk/think/education/early-years-and-primary/parents/7-to-11s/the-green-cross-code/>

¹⁴**Oční kontakt** – zde je myšlen střet pohledů mezi řidičem vozidla a chodcem, který se chystá vstoupit do vozovky. Při očním kontaktu je důležité naučit se odhadnout, jestli řidič vnímá situaci, a jaký je jeho záměr.

¹⁵**Pokus s brzdou dráhou** – varianta: přeměňování vzdálenosti skluza a zastavení při různě rychlém rozběhu, odrazu, na různém povrchu a s různými podrážkami (tělesná výchova)

¹⁶**Rozhledové překážky** – Předměty, které brání bezpečnému rozhledu chodcům a řidičům (stromy, keře, dopravní značení, reklamy, kontejnery apod.)

¹⁷**Pokusy s bezpečně připoutaným vajíčkem** – varianta: připoutané vajíčko v autíčku nebo krabici při nárazu zůstává nerozbité. Nepřipoutané vajíčko se rozbije.

¹⁸**Pokus na setrvačnou sílu** – varianta: umístit na sebe dva předměty. Do dráhy předmětům upevnit překážku (např. tyč, kterou drží dva žáci). Předměty rychle posunujeme směrem k překážce. Při nárazu spodního předmětu horní předmět pokračuje dál směrem „jízdy“. Upozornění: horní předmět musí mít zajištěná „záda“, jinak při trnutí předmětů směrem k překážce spadne dozadu.

¹⁹**Pokus na setrvačnost předmětů při pohybu v zatáčce** – varianta: umístit na sebe dva předměty. Na spodní předmět upevníme provázek. Oba předměty roztocíme. Zatímco spodní předmět se otáčí kolem naší osy, horní předmět je odmrštěn. Důležité: upozornit žáky na rizika spojená s průjezdem motocyklisty zatáčkou při velké rychlosti.

²⁰**Pokus na prokázání setrvačné síly** – viz odkaz č. 19

²¹**Pokus s vlečnou křivkou** – viz odkaz č. 11

²²**Pokus s brzdou dráhou** – viz odkaz č. 16

²³**Pokus s mrtvým úhlem** – varianta: pozorovat v malém kosmetickém zrcátku (zpětné zrcátko řidiče), co a koho v zrcátku vidí.

²⁴**Dynamén** – složenina slov dynamit a fenomén. Rizikové faktory, které mohou být příčinou vzniku nehody.

²⁵**Pokus s vajíčkem v polystyrénové přílbě** – varianta: zalamovacím nožem na papíry vykrojit z polystyrénu polokouli. Velkou lžící nahátou nad ohněm vytlačit na rovné straně polokoule důlek pro vajíčko. Vložit vajíčko a přilepit lepicí páskou. Při pádu na polystyrénovou přílbu se vajíčko nerozbije. Pokud vajíčko přesahuje část nad povrch polystyrénové přílby, tak se při pádu celá přílba odrazí a dopadne na zem stranou s přesahujícím vajíčkem. Vajíčko se rozbije (nechráněná hlava je zranitelná).

²⁶**Pokus s retroreflexním materiálem** – viz odkaz č. 12

²⁷**Pokus se zachycením látky, provázku do roztočeného kola** – varianta: připevnit provázek k židlí a roztočit kolo (rotopedu, kola). Nechat provázek u kola tak, aby kolo strhlo provázek i se židlí.

²⁸**Povinné vybavení kola** – Povinná výbava kola se u nás řídí vyhláškou č. 341/2002 SB., příloha č. 13. Více informací k tomuto tématu naleznete v části publikace Legislativa pro učitelskou praxi.

²⁹**Vhodné vybavení kola** – např. jasně znějící zvonek, účinné blatníky, účinný kryt řetězu; na delší cestu si připravit pláštěnku, sluneční cyklistické brýle, dostatek pití a energetického jídla

³⁰**Výtluky** – výmoly na silnici způsobené opotřebením její konstrukce a povětrnostními vlivy

³¹**Pokus s přílbou a melounem** – vložit meloun do cyklistické přílby. Přílbu i s melounem upustit na zem. Meloun se v přílbě nerozbije. Je možné, že cyklistická přílba praskne.

³²**Jezdit na sjezdovce čitelně** – dát vždy signál, pokud se lyžař chystá změnit směr jízdy. Všichni lyžaři, kteří jedou vzadu, musí dopředu vidět záměr lyžaře.

³³**„Čist“ záměr učitele**, spolužáka jedoucího vpředu – hrát neverbální pohybové hry (v tělesné výchově, v družině, na škole v přírodě), při kterých se žáci musí orientovat podle učitele nebo vedoucího žáka vpředu.

³⁴**Pokusy s pevným a volným uvázáním** – ukázat, na pevně a příliš volně uvázané lyžařské botě, jakou funkci má vázání a jaké riziko hrozí při nekalitně seřízeném vázání. Bota se při bočním nárazu neuvolní.

³⁵**Pokusy s používáním vosků a skluza skluznic na „dráze“** – změřit brzdou dráhu různé navoskovaných lyží. Použít různé typy vosků na různé lyže.

3. KLÍČOVÉ KOMPETENCE DLE RVP ZV A JEJICH VAZBA NA KOMPETENCE DV

3.1 Kompetence k učení

Žák:

- „vybírám a využívám pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuji, organizuji a řídím vlastní učení“
DV – plánuje self-management¹ a time-management², osobní portfolio³, strategii sebevýchovy⁴, plán výuky druhých⁵,
- „vyhledávám a třídím informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívám v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě“
DV – vyhledává informace důležité pro ochranu zdraví a života, navrhuje preventivní opatření a hodnotí jejich výsledek,
- „operuji s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádím věci do souvislostí, propojuji do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytvářím komplexnější pohled na přírodní, společenské a sociokulturní jevy“
DV – hledá smysl a význam neznámých termínů, znaků a symbolů; v návaznosti na získané znalosti tvoří vlastní logické symboly pro bezpečný pohyb v dopravním prostředí a pro prevenci úrazů,
- „vnímám a chápu souvislosti, získávám nové znalosti a propojuji je s již osvojenými poznatky, nové informace propojuji do širších celků s poznatky z různých vzdělávacích oblastí“
DV – vnímá dopravu a problémy spojené s dopravou jako globální téma technické, historické, přírodní, sociální a zdravotní; získává poznatky o bezpečnosti a prevenci úrazů, chápe rizika vzniku nehody v souvislostech; ze získaných poznatků vyvozuje závěry,
- „samostatně pozoruji a experimentuji, získané výsledky porovnávám, kriticky posuzuji a vyvozuji z nich závěry pro využití v budoucnosti“
DV – navrhuje a realizuje pokusy týkající se fyzikálních zákonů v dopravním prostředí, vyvozuje závěry pro ochranu zdraví a života svého i ostatních,
- „poznávám smysl a cíl učení, mám pozitivní vztah k učení, posoudím vlastní pokrok a určím překážky či problémy bránící učení, naplánuji si, jakým způsobem bych mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotím výsledky svého učení a diskutuji o nich“
DV – chápe smysl učení bezpečnému pohybu v dopravním prostředí, ochrany zdraví a života, plánuje svůj systém zkvalitňování a zlepšování se, plánuje a organizuje svůj přepravní plán – plán cesty, časový rozvrh trasy.

3.2 Kompetence k řešení problémů

Žák:

- „vnímám nejružnější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpoznám a pochopím problém, přemýšlím o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslím a naplánuji způsob řešení problémů a využívám k tomu vlastního úsudku a zkušeností“
DV – rozpoznám a pochopím problém, rizika a nebezpečí, přemýšlím, jak lze rizikům předejít a jaké jsou jejich reálné následky,
- „vyhledám informace vhodné k řešení problémů, nacházím jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívám získané vědomosti a dovednosti k objevení různých variant řešení problémů, nenechám se odradit případným nezdarem a vytrvale hledám konečné řešení problému“
DV – navrhuji nová bezpečnější řešení, hledám obdobná řešení a varianty, kombinuji teoretické informace s praktickou aplikací na konkrétních bezpečnostních opatřeních,
- „samostatně řeším problémy, volím vhodné způsoby řešení, užívám při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy“
DV – aktivně pozoruji rizikové chování a rizikové faktory, stanovím cíle pozorování, umím je zaznamenat, vyvodím závěry pro bezpečné chování a pro ochranu zdraví a života,
- „ověřuji prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuji při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduji vlastní pokrok při zdolávání problémů, přezkoumám řešení a osvědčené postupy aplikuji při řešení obdobných nebo nových problémových situací“
DV – analyzuji rizikovou lokalitu, hledám obdobné situace a aplikuji je při řešení problémů, hledám východiska; aplikuji osvědčené postupy při řešení dopravních situací,

¹Self-management – vlastní organizace (plánování, stanovení cílů, stanovení postupných kroků, sestavení výkonnostní tabulky, sestavení portfolia apod.), získávání schopností, znalostí, dovedností, které zajistí žákovi bezpečnější pohyb v dopravním prostředí.

²Time-management – plánování času

³Osobní portfolio – sestavení „životopisu“ (co jsem dokázal, co jsem se naučil, ...) doplnění výkonovými výsledky, fotografiemi, kresbami, grafy apod.

⁴Strategie sebevýchovy – analýza vlastních schopností a návrh na jejich zdokonalování.

⁵Plán výuky druhých – analýza rizikového chování ostatních účastníků silničního provozu, návrhy na výchovná opatření (co můžeme ovlivnit, jakou formou, jak budeme postupovat).

– „kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů z rozhodnutí“

DV – rozumí vztahu mezi svým rozhodnutím a vlivem rozhodnutí na okolí, odvozuje možné následky svých rozhodnutí.

3.3 Kompetence komunikativní

Žák:

– „formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu“

DV – vyjadřuje se jasně, zřetelně, přesně a fakticky, předá přesnou informaci (např. IZS), komunikuje problém,

– „naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje“

DV – i při neshodě názorů (při řešení dopravních a bezpečnostních témat) umí obhájit svůj názor vhodnou argumentací, respektuje práva při komunikaci, jedná ohleduplně,

– „rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění“

DV – rozumí legislativním textům a komentuje je, vnímá verbální i neverbální projevy druhých a odhaduje pravděpodobné chování, pozná případné riziko,

– „využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem“

DV – využívá informační a komunikační prostředky k vhodné a slušné argumentaci a ovlivňování bezpečných postojů druhých,

– „využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi“

DV – uvědomuje si význam komunikace pro vytváření kvalitních vztahů; spolupracuje s ostatními lidmi v dopravním prostředí a vnímá je jako své partnery v dopravě.

3.4 Kompetence sociální a personální

Žák:

– „účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce“

DV – vnímá potřeby skupiny a jedince a respektuje je; je tolerantní k hodnotám druhých; respektuje všechny účastníky silničního provozu a respektuje jejich práva,

– „podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá“

DV – všímá si potřeb ostatních účastníků silničního provozu a respektuje je, je empatický ve vztahu k druhým,

– „přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají“

DV – účastní se aktivit zaměřených na pomoc druhým a na prevenci nehod a úrazů,

– „vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty“

DV – vytváří si pozitivní vztah ke svému životu a ke svým hodnotám; při nátlaku okolí a ataku na jeho hodnoty jedná asertivně.

3.5 Kompetence občanské

Žák:

– „respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí“

DV – vnímá agresivitu za volantem jako společensky nepřijatelnou a nebezpečnou; chápe principy demokracie, řídí se jimi a dle principů demokracie v dopravním prostředí jedná,

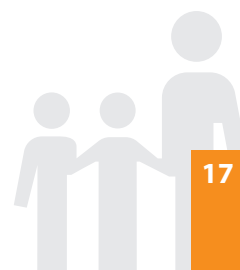

- „*chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu*“
DV – chápe důležitost pravidel silničního provozu, pravidla přijímá a vnímá důležitost jejich dodržování, respektuje je,
- „*rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka*“
DV – v dopravním prostředí se chová zodpovědně; neohrožuje svým chováním ostatní účastníky silničního provozu; dle svých možností poskytne pomoc nebo dle svých znalostí předá správné informace ostatním účastníkům nehody a IZS,
- „*respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit*“
DV – pociťuje sounáležitost s místem, kde žije; zná jeho význam a hodnotu; vždy se chová tak, aby nezneškodil dílo druhých (i dopravní značení, telefonní stanice aj.),
- „*chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí a rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti*“
DV – chápe význam životního prostředí, vnímá dopravní prostředí jako součást životního prostředí; v dopravním prostředí se k životnímu prostředí chová ohleduplně a s respektem.

3.6 Kompetence pracovní

Žák:

- „*používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky*“
DV – zodpovědně přistupuje k péči o své dopravní prostředky (kolo, koloběžka, in-line brusle, skateboard aj.), používá materiály určené pro daný dopravní prostředek, uvědomuje si následky používání nevhodných materiálů, při péči o dopravní prostředky pracuje bezpečně, pečlivě a zodpovědně,
- „*přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot*“
DV – uvědomuje si následky špatné, nekvalitní, zanedbávající péče o dopravní prostředky, přistupuje k péči zodpovědně a je si vědom rizika zanedbání péče – rizika vzniku nehody, úrazu, vlivu na ostatní účastníky silničního provozu,
- „*využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření*“
DV – znalosti získané zkušeností ve vzdělávacích oblastech uplatňuje v přípravě na řízení motorových vozidel,
- „*orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení*“
DV – orientuje se ve struktuře místních úřadů a organizací zodpovědných za bezpečné uspořádání dopravního prostředí; ví, kam se obrátit při řešení rizikové situace v dopravním prostředí; aktivně se zapojuje do řešení dopravního prostoru, analyzuje situaci a navrhuje nápravu; zná kompetence příslušných úřadů a organizací.

4. VYUŽITÍ GESTALT PŘÍSTUPU VE VZDĚLÁVÁNÍ

4.1 Úvod

Cíle metodické části „Využití gestalt přístupu ve vzdělávání“ jsou následující:

- ☐ předat učitelům nástroj k reflexi vlastní práce s žáky,
- ☐ nabídnout učitelům pomůcku, která podpoří výchovnou složku působení školy a její pozitivní vliv na rozvoj osobnosti žáků, zejména pak na rozvoj:
 - jejich individuality, sebedopory¹, ale nikoliv sobectví, tzn. musí jít o sebedoporu spojenou se zodpovědností a schopností vnímat potřeby okolí,
 - jejich schopnosti komunikovat,
 - jejich schopnosti vyjadřovat adekvátním způsobem své názory a své emoce,
 - jejich schopnosti více si sami sebe uvědomovat, a tím si více uvědomovat své potřeby, kterými je řízeno jejich chování,
 - jejich schopnosti řídit své chování, tzn. schopnosti samostatné volby,
- ☐ pomoci učitelům podporovat zvědavost žáků, samostatnost, schopnost uchopovat, propojovat a integrovat informace (tzn. schopnost učit se),
- ☐ podpořit učitele v jejich kompetenci vytvářet prostor pro otevřenou komunikaci,
- ☐ podpořit učitele v přijímání role „průvodce“ dětí, který je odborníkem na komunikaci, ne však „majitelem pravd“, který by direktivně nabízel „jediná správná“ nebo „jediná možná“ řešení jednotlivých problémů a situací,
- ☐ přispět k takové atmosféře ve školách, kde by bylo zdůrazňováno a preferováno učení prožitkem před prostým memorováním pouček a údajů.

Cílem této metodiky je inspirovat učitele některými nosnými myšlenkami Gestalt psychoterapie, nabídnout jim vodítko k aplikaci gestaltterapeutické teorie i praxe do vzdělávacího a výchovného procesu.

Gestalt psychoterapie se řadí k dynamickým psychoterapeutickým školám a byla založena ve čtyřicátých letech minulého století. Populární se stala v šedesátých letech minulého století a v současnosti patří mezi nejrozšířenější psychoterapeutické směry.

Ve školách ale nejde primárně o psychoterapii žáků a učitelé nejsou psychoterapeuty. Proto, pokud budou v textu rozebírány možnosti aplikace Gestalt psychoterapie ve škole, bude se hovořit o Gestalt přístupu, nikoliv o Gestalt psychoterapii.

Výše uvedené cíle i dále popsaná teoretická východiska a praktické metody jsou v souladu s cíli, zásadami a metodami Osobnostní a sociální výchovy uvedenými v rámcových vzdělávacích programech.

Je třeba zdůraznit, že autor se zde pokouší aplikovat některá teoretická východiska a metody Gestalt psychoterapie na realitu školní výuky, což je čin poměrně novátorský. Popis Gestalt psychoterapie je vzhledem k rozsahu textu nutně stručný a zjednodušující. Ambicí není představit ucelenou pedagogickou metodu, ale předložit nápady a myšlenky, které učitelé mohou (ale nemusí) integrovat do své praxe. Pro vážné zájemce bude uveden seznam odborné literatury, kde si mohou o Gestalt psychoterapii udělat ucelenější představu.

4.2 Podstatné myšlenky textu:

- ☐ **Základními cíli výchovy dle Gestalt přístupu** jsou: uplatnění žáka ve světě – schopnost najít v něm kreativně své místo (uspokojovat tvořivě a zodpovědně své potřeby), převzít zodpovědnost za svá rozhodnutí i za prostředí (sociální a přírodní), ve kterém žije.
- ☐ Nástroje, které podporují dosažení výše uvedených cílů výchovy a které je možné v rámci školní výuky a výchovy používat, jsou **rozvoj uvědomování²** a **dialog**.
- ☐ **Větší efekt ve výchově má zážitková výuka prostřednictvím zkušeností, nikoliv frontální výuka, která je založena na předávání vědomostí.** Nejde o to, aby se žáci učili další a **další fakta, šablony, návody, ale** aby se učili **vnímat** svět prostřednictvím svých smyslů, emočně jej **prožívali** a s využitím určitého množství faktů byli schopni **tvořit vlastní závěry** a na jejich základě pak **jednat**. K tomu potřebují být **sebedoporeni³** v tom, že jejich vnímání, emoce, následné závěry a jednání mají hodnotu.
- ☐ **Sebedoporu** u žáků je možno rozvíjet tím, že učitel **vytváří prostor k samostatnému přemýšlení, prožívání a komunikaci** o tom, co je právě předmětem výuky. **Podporuje** žáky, aby při tom vycházeli **z aktuální zkušenosti, ztotožňovali** se beze studu nebo sebedevalvace⁴ **se svými názory a emocemi**. Ubezpečuje je, že **příspěvek každého je hodnotný**.
- ☐ Je důležité, aby učitel **přistupoval k žákům s respektem, se zvědavostí** k tomu, co jsou schopni vytvořit, a **s jistotou, že jsou sami o sobě dobří**.

¹ Tento pojem bude podrobněji vysvětlen v kapitole 4.3.4. „Sebedopora je vše, čím dokážeme podepřít sami sebe – patří sem všechny aspekty já, které jsou nám v podstatě dány a nemusíme o tom přemýšlet... jako zdraví, tělo, mimovědomé tělesné funkce, dýchání, tělesný postoj... mezi důležité navyklé metody sebedopory patří také způsoby, jimiž o sobě lidé smýšlejí a vedou vnitřní dialog; způsoby, kterými se prosazují a brání; způsoby, jimiž o sebe tělesně a duševně pečují...“ (In: MACKEWYN, J. Gestalt psychoterapie. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 187 s.).

² Uvědomování je doprovázeno pocitem vlastnění, tj. procesem poznávání vlastní kontroly nad svým chováním a pocity, volby vlastního chování a pocitů a zodpovědnosti za ně“ (In: YONTEF, G. M. Gestalt terapie. Uvědomování, dialog a proces. 1. vydání. Praha: TRITON, 2009. 167 s.).

³ Viz kap. 4.3.4 a poznámka pod čarou č. 1.

⁴ Devalvace = snížení hodnoty (In: KLIMEŠ, L. Slovník cizích slov. 7. vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2005. 115 s.).

4.3 Jak funguje psychika? (stručné základy vývojové psychologie a psychologie osobnosti z pohledu Gestalt přístupu)

- Člověk, aby obstál v životě, se po celou jeho dobu konfrontuje se svým okolím (prostředím). Vstupuje do něj, přetváří jej tak, aby uspokojovalo jeho potřeby. Okolí naopak svými vlastnostmi a událostmi v něm ovlivňuje člověka.
- Základ psychického fungování se vytváří v raných stádiích vývoje.
- Každý člověk má zcela individuální způsob vnímání a prožívání světa, stejně tak každý zcela osobitým způsobem přiřazuje jednotlivým událostem ve světě významy.
- Každý člověk je svým okolím ovlivňován. Chování člověka můžeme porozumět jen tehdy, pokud známe prostředí, které jej ovlivňuje.

4.3.1 Interakce⁵ člověk – okolí (prostředí)

- Člověk přichází na svět, ale není soběstačný. K tomu, aby přežil, potřebuje výživu, kterou mu poskytuje jeho prostředí. „Výživou“ je nejen strava, ale také myšlenky, informace nebo lidské vztahy.
- „Prostředí“ je zde definováno široce – je tím myšleno vše, co člověka obklopuje a s čím člověk přichází do kontaktu – tzn. příroda, lidé, technika atd.
- **Gestalt psychoterapie se zabývá studiem vztahů člověka a prostředí, přičemž dominantním procesem, který je sledován, je naplňování potřeb člověka v kontaktu s prostředím.**
- V zásadě může člověk řídit svou interakci s prostředím dvojím způsobem:
 - 1) vychází z toho, co je – ze svých reálných potřeb a z možností prostředí (ví, co chce, a dokáže odhadnout, jak je prostředí bohaté na výživu),
 - 2) vychází z představ o sobě a prostředí – z představ o tom, jaký by měl být, jak by měl fungovat, z fantazií o tom, co prostředí vyžaduje – tyto představy zahrnují nejružnější společenské normy a pravidla, které jsme si osvojili v průběhu výchovy.

Př. V práci je pan XY nespokojený, potřebuje něco změnit v pracovních postupech – pokud bude řídit svůj kontakt s okolím prvním způsobem, bude schopen si uvědomit svou nespokojenost, např. hněv, bude schopen si uvědomit potřebu něco změnit. A protože také dokáže odhadnout možnosti prostředí, nevyrukuje na svého nadřízeného s vulgární kritikou, ale nadřízenému sdělí „vadí mi to a to, napadá mě, že by se to dalo změnit tímto způsobem, myslím, že by pak i mé fungování v práci bylo efektivnější...“. Pokud se bude tentýž problém řešit druhým způsobem, tak si možná pan XY ani neuvědomí svou nespokojenost a potřebu změny (např. proto, že se bude řídit představou „nemůžu být nespokojený, právo na nespokojenost mají jiní lidé...“) nebo ji nebude schopen vyjádřit (protože „autoritě se přece neodporuje...“ nebo „stejně nemá cenu si stěžovat...“) nebo díky představám o okolí („všichni jsou tu pro mě...“, „všichni jsou neschopní...“) vyjádří své potřeby natolik konfrontačně, že mu nadřízený nevyhoví. Který způsob dává panu XY větší šanci na uspokojení jeho potřeb?

- První způsob je z hlediska spokojenosti a „nasycenosti“ v kontaktu s prostředím efektivnější, jeho předpokladem je, že si člověk uvědomuje své potřeby i limity okolí.
- Pravidla a normy samy o sobě často nejsou špatné, pomáhají člověku fungovat ve světě, bez jejich existence by byl život velmi chaotický. Větším problémem bývá jejich příliš stereotypní používání, které pak už neodpovídá ani situaci, ani potřebám člověka.
- **Je důležité, aby se lidé naučili důvěřovat vlastním potřebám a emocím a vlastnímu úsudku.** Naučit se v konkrétní situaci jednat tvořivě, řídit své chování podle toho, co konkrétní situace vyžaduje, je mnohem sebezodpovědnější než v každé situaci „slepe“ aplikovat naučená pravidla a normy.

Př. Dle společenského pravidla je dáno, že svítí-li na semaforu červená, je třeba zastavit. Toto většina lidí dodržuje. Naplňovat stoprocentně toto pravidlo v situaci, kdy je vážně zraněný člověk převážen do nemocnice, by však bylo poněkud rigidní a neadekvátní situací.

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Učitel by si měl uvědomovat, že i škola přispívá k formování způsobu, jak se žáci vztahují ke světu. Mohou se ve svém jednání řídit tím, co je (svými skutečnými emocemi, potřebami a možnostmi prostředí), anebo tím, co by mělo být (představami o tom, jak by měli reagovat, jak by se měli cítit a jaké jsou nároky prostředí). Učitel by měl mimo jiné učit žáky důvěřovat vlastním potřebám, emocím a vlastnímu úsudku.

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- rozvíjením uvědomování u žáků (pomoci jim plně prožívat sebe samé i okolní prostředí),
- rozvíjením jejich kontaktních funkcí⁶ (pestrostí metod, kdy je žákům umožněno vyjadřovat se různými kontaktními funkcemi a je při tom respektována jejich individualita),
- akceptací žáků – jejich myšlenek, názorů i emocí,
- autentickým reagováním⁷ na ně.

⁵ Interakce = vzájemné aktivní působení, ovlivňování jedinců, skupin a prostředí (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 236 s.).

⁶ Kontaktní funkce – proces, prostřednictvím kterého dochází ke kontaktu mezi jedincem a prostředím. To je pět smyslů – zrak, hmat, sluch, čich a chuť, a k tomu pohyb a řeč (In: POLSTER, E., POLSTER, M. Integrovaná Gestalt terapie. 1. vydání. Boskovice: Albert, 2000. 98 s.).

⁷ Tzn. otevřená, upřímná reakce na žáky, kdy se učitel neskrývá za masku profesionality, reaguje dle svého aktuálního prožívání, ne přehráváním role

4.3.2 Jak lidé naplňují své potřeby?

- V interakci člověk – prostředí se formují potřeby, které nás nutí, abychom se svým chováním dobrali jejich uspokojení.
- Zformovaná potřeba je vlastně důsledek porušení rovnováhy mezi člověkem a jeho prostředím, vytváří tlak na obnovení rovnováhy.⁸

Př. Změna společenských podmínek po roce 1989 přinesla mnohem větší potřebu učit se anglický jazyk, člověk pak svou aktivitou rovnováhu mezi sebou a prostředím obnovuje (např. tím, že si doplní znalosti AJ).

- Tento proces nikdy nekončí, rovnováha je vratká, neustále se objevují nové a nové potřeby.
- V rámci Gestalt terapie se hovoří o **cyklu utváření a zániku potřeby**, který člení proces naplňování potřeby na několik fází:
 - 1. fáze: klid (nediferencovaný stav)
 - 2. fáze: formování, pocítování potřeby
 - 3. fáze: vyostření potřeby
 - 4. fáze: zkoumání zdrojů prostředí
 - 5. fáze: akce
 - 6. fáze: přijetí/odmítnutí
 - 7. fáze: uspokojení
 - 8. fáze: opuštění potřeby.
- Jedna fáze plyne z druhé, úspěšné prožití předchozí fáze je podmínkou pro zvládnutí fáze následující.

Př. Představte si situaci, kdy si připravujete výuku na následující den.

- 1. Klid (nediferencovaný stav):** Soustředíte se plně na tuto činnost, všechny Vaše ostatní potřeby jsou naplněny. Najedli jste se, nikam nemusíte, děti po Vás nic nechtějí, jste zkoncentrovaní, práce Vám jde dobře, „od ruky“. Kromě potřeby „připravit se na výuku“ jste v klidu, Váš organismus je v rovnováze.
- 2. Pocítování potřeby:** Rovnováha nikdy dlouho nevydrží a Vy začínáte cítit lehký pocit nepohody. Nevíte ještě, o co jde, ale v těle cítíte mírné napětí, zatím jde jen o náznak, který však zaujímá Vaši pozornost.
- 3. Vyostření potřeby:** Začínáte více sledovat pocity těla, ujasňovat si je, uvědomujete si, že máte sucho v ústech, že máte žízeň – potřeba se vyostřila, došlo k plnému uvědomění potřeby napít se.
- 4. Zkoumání zdrojů prostředí:** To je spojeno s mobilizací Vaší energie směrem k budoucímu naplnění potřeby. Zjišťujete, co můžete pro uspokojení žízně udělat – Jít si natočit vodu do kuchyně? Vzít si z ledničky minerálku? Jít do restaurace na pivo? Počkáte? Nebo půjdete hned? Zkoumáte, jak naplnit svou potřebu co nejlépe, uvědomujete si možnosti, některé rozvíjíte, jiné zamítnete.
- 5. Akce:** Dochází ke kontaktu s Vaší potřebou, pijete, dochází ke kontaktu mezi Vámi a prostředím (berete si z prostředí to, co potřebujete), aktivně jednáte.
- 6. Přijetí/odmítnutí:** Dochází k přijetí vody do Vašeho těla, původní část okolí se stává součástí Vašeho vnitřního prostředí (voda se stává pro Vás „výživou“; stejně jako v jiných případech může být informace z odborného článku „výživou“ pro Váš intelekt). Pokud však pijete něco, co Vám nevyhovuje – např. zkažené mléko – vyplivnete ho, odmítnete a hledáte uspokojení dále.
- 7. Uspokojení:** Došlo-li k přijetí, a ne k odmítnutí, cítíte uspokojení z naplnění potřeby. Pak můžete začít potřebu opouštět.
- 8. Opuštění potřeby:** Jste na konci cyklu, kdy můžete svou energii stáhnout, vracíte se zpět do klidu.

1. Klid (nediferencovaný stav): V našem případě znamená, že Vás dále nic neruší a můžete se věnovat opět přípravě na výuku.

- V ideálním případě vše probíhá hladce, jedna fáze procesu uspokojování potřeby navazuje na druhou, potřeba je uspokojena a objevuje se další, rytmus objevení se potřeby a jejího odeznění je plynulý a pravidelný.
- Reálný život má však k ideálu daleko, a tak je spíše pravidlem, že se člověk v rámci uspokojování potřeb v některé z výše popsaných fází „zasekne“ a uspokojení svých potřeb nedosáhne.
- Někdy se stane, že kvůli okolnostem člověk uspokojení své potřeby vědomě odloží.

Př. Jste v divadle a zjistíte, že Vám někdo poslal textovou zprávu. Chcete a potřebujete na ní odpovědět, ale pokud nejde o něco výrazně naléhavého, vyřídíte telefonát až po konci představení.

- Větším problémem v životě bývá spousta **nevědomých (=neuvědomovaných)**⁹ přerušení cyklů uspokojení potřeby, které člověk dělá na základě neuvědomovaných vnitřních „jakoby-příkazů“¹⁰, které si osvojil v průběhu svého života. Jedná pak ze zvyku bez toho, aniž by si jasně uvědomoval vlastní motivy pro určité chování.

Př. Někdo může přerušit cyklus uspokojení potřeby už v úvodní fázi pocítování (např. proto, že někde v průběhu života se naučil z reakcí okolí, že jeho potřeby nemají žádnou cenu, nikoho nezajímají, a tak si rozvinul schopnost své potřeby necítit). Jiný člověk první fázi projde bez problémů, ale ve fázi vyostření zůstane pouze u nejasného pocitu, že něco není v pořádku, ale nedorazí až k tomu, aby si vyjasnil, co potřebuje, tzn. nemůže pak konkrétně ve vztahu k jasné potřebě prozkoumávat možnosti prostředí (důvody bývají obdobné jako v případě „zaseknutí“ v předchozí fázi). Jiný člověk projde úspěšně předchozími fázemi až k akci,

⁸ „Potřeba je stav lidského organismu, který znamená porušení vnitřní rovnováhy.“ (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. 444 s.).

⁹ „Nevědomí jsou myšlenky, strachy a touhy, které si člověk neuvědomuje, jež ale působí na jeho chování; obsah myslí, který ovlivňuje naše chování, aniž o něm víme.“ (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. 356 s.).

¹⁰ V následujícím příkladu jsou ukázky těchto vnitřních „jakoby-příkazů“ uvedeny v uvozovkách – např. „cokoliv děláš, může být špatné“ nebo „nesmíš udělat chybu“ atd. V odborné literatuře se tyto vnitřní „jakoby-příkazy“ označují slovem **introjekt**.

ale tam se zastaví z toho důvodu, že se někde naučil, že „cokoliv děláš, může být špatně“ nebo „nevyčnivej, začni něco dělat, až ti ostatní k tomu dají svolení“ nebo „nesmíš udělat chybu“, což jsou všechno poselství, která nejsou akcí příliš podporující (pozn. rozumějte tomu tak, že jde o vnitřní „jakoby-příkazy“, které si standardně člověk neuvědomuje, „učí“ se je nejčastěji z postojů a reakcí svého výchovného prostředí v průběhu dětství, nejde o to, že by je jedenkrát slyšel, ale byl opakovaně, znovu a znovu vystaven takovému chování, reakcím, oceňování nebo trestání, které k vytvoření těchto vnitřních „jakoby-příkazů“ vedly). Bylo by možné uvést příklad „zaseknutí“ pro každou z fází cyklu uspokojování potřeby. Výsledek je ale vždy tentýž, cyklus není dokončen, potřeba není uspokojena a člověku zůstává frustrace¹¹ (chybění něčeho) a touha cyklus dokončit a potřebu uspokojit.

- Ve skutečném životě je to také tak, že v jeden okamžik na nás útočí více potřeb a my musíme volit na základě vlastních preferencí nebo na základě tlaku okolí, kterou z nich se budeme snažit uspokojit nejdříve. Jedna z nich vystupuje do popředí našeho zájmu, ostatní zůstávají v pozadí, dočasně odložené, ale čekající na své uspokojení. Každá potřeba, protože je důsledkem nerovnováhy, vytváří tlak na své dokončení, uzavření.
- Z příkladů je zřejmé, že existují potřeby různého charakteru. Jsou potřeby krátkodobé – např. potřeba napít se, potřeby v čase déle trvající – např. potřeba připravit se na vyučování a také vyložené dlouhodobé – např. potřeba vybudovat kariéru.
- **Proces interakce člověka a prostředí, s důrazem na proces naplňování potřeb člověka v kontaktu s prostředím, je zde rozebrán poměrně podrobně, protože je klíčový. Schopnost člověka vnímat své potřeby a možnosti okolí a plynule tyto potřeby uspokojovat v interakci s prostředím, rozhoduje o jeho životní úspěšnosti a spokojenosti.**

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Pedagog je díky prezentované teorii vybaven nástrojem, který mu umožňuje přemýšlet o prožívání žáků i prožívání svém. V ideálním případě školní prostředí nevytváří další bloky v prožívání žáků, naopak vede žáky k uvědomování si těchto bloků a event. také k jejich překonávání.

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- rozvíjením uvědomování u žáků (pomoci jim plně prožívat sebe samé i okolní prostředí),
- rozvíjením jejich kontaktních funkcí (pestrostí metod, kdy je žákům umožněno vyjadřovat se různými kontaktními funkcemi),
- respektem a podporou individuality žáků,
- akceptující a otevřenou komunikací (viz kap. 4.4, pojem „dialog jako setkání“),
- vytvářením bezpečného komunikačního prostoru¹².

4.3.3 Vývoj psychického fungování

- Základ psychického fungování vzniká v předškolním věku, ale ještě ve školním věku a dospívání je osobnost člověka stále ve vývoji, je plastická, ovlivnitelná novými zkušenostmi. V dospělosti je již změna osobnostního fungování obtížnější.
- V raném dětství vznikají **typické vzorce a způsoby fungování člověka**¹³ ve vztahu k jeho okolí, vzniká charakteristický způsob, jak bude uspokojovat své potřeby, tzn. jak bude procházet jednotlivými fázemi cyklu utváření a zániku potřeb (viz výše), resp. jak se bude v jednotlivých fázích zastavovat a blokovat plynulost tohoto procesu.
- Opakovaná zkušenost dítěte s tím, jak na něj okolí reaguje, jak je citlivé nebo necitlivé vůči jeho potřebám, vede k tomu, že se dítě učí používat ty neefektivnější způsoby, jak vstupovat do kontaktu s okolím, a ty jsou postupně upevňovány a následně nejčastěji používány.

Pozn. pro jedno dítě může být neefektivnější způsob vstupování do kontaktu s okolím upozorňování na sebe, sdělování, že něco potřebuje – protože rodiče vždy reagovali na jeho smích (např. když potřebovalo sociální kontakt) nebo pláč (např. když mělo hlad), naopak pro druhé dítě může být neefektivnější způsob vstupování do kontaktu neprojevení se – protože rodiče nikdy nereagovali ani na smích, ani na pláč, nebo je za ně trestali, a je tedy zbytečné či dokonce nebezpečné vynakládat energii na signalizování nějakých potřeb.

- Žádné výchovné prostředí není dokonalé, tzn. takové, aby uspokojovalo všechny dětské potřeby. Pro zdravý psychický vývoj nakonec stačí, aby výchovné prostředí bylo „dostatečně dobré“. Pokud jsou některé potřeby dlouhodobě neuspokojovány, dítě si pak odnáší tuto frustraci potřeb až do dospělosti, tato nenaplněnost pak ovlivňuje jeho další fungování.

Př. Holčička neměla ve svém dětství naplněnou potřebu blízkosti – třeba z toho důvodu, že rodiče neměli čas, byli příliš zaměstnaní, měli problémy sami se sebou – jednou z možných reakcí na tuto frustraci v dospělosti může být snaha vyhledávat blízkost naprosto nekriticky – bude ji chtít od kohokoliv. Strach ze ztráty blízkosti může pak vést k tomu, že se nedokáže rozejít s někým, kdo jí např. ubližuje, podvádí, nezajímá atd. nebo může potřebovat ve vztahu takovou blízkost, že to vztah bude dusit (žárliвість, neschopnost pochopit a unést, že partner ve vztahu potřebuje také čas pro sebe...).

- Míra neuspokojení potřeb, kterou si dítě v průběhu života zažívá, závisí na tom, nakolik je jeho výchovné prostředí bezpečné a podpůrné. Kvalita výchovného prostředí určuje také rozvoj sebepodpory dítěte.

¹¹ Frustrace – stav zklamání, zmarnění; vzniká, je-li člověku, ale i zvířeti zabráněno dosáhnout cíle jeho snaže-ní (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 172 s.).

¹² Je tím myšlena taková atmosféra ve skupině (např. ve třídě), kdy jsou různé názory na stejnou věc přijímány, kdy se o různých pohledech diskutuje, členové skupiny jsou podporováni v tom, aby své názory vyjádřili, a jsou si jisti, že názory žádného z nich nebudou zesměšňovány.

¹³ Vzorec chování – přebírání modelových schémat chování; částečně jsou dány geneticky, částečně interakcí s okolím, nápodobou, identifikací, působením odměn a trestů (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 689 s.).

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Osobnost dítěte ve školním věku je ještě plastická, vyvíjí se. Pedagog může její rozvoj ovlivňovat zvláště tehdy, pokud je vůči žákům podpůrný a umí s nimi komunikovat (viz kap. 4.4).

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- přijímá a respektuje jedinečnost každého žáka,
- je osobně zaangażovaný (zajímá se, je zvědavý, ale je také otevřený, připravený reagovat na zájem a zvědavost žáků),
- v komunikaci s žáky vymezuje hranice, umí se vyhranit vůči jednání a názorům žáků, ale je také ochoten diskutovat, ustoupit, přiznat chybu.

4.3.4 Sebeopora

- Zahnuje sebepoznání a sebezpřijetí.
- Nejde primárně o sebevědomí ve smyslu asertivity¹⁴ nebo sebeprosazení, jde více o sebezpřijetí.
- Sebeopora je v zásadě přijetí toho, že „**jsem takový, jaký jsem**“, rozumím tomu, proč to tak je (rozumím i tomu, jaké události a okolnosti v životě mne ovlivňovaly a tvarovaly), je to pozitivní vztah k sobě.
- Zahnuje postoj, který se dá vyjádřit slovy „jsem takový, jaký jsem a je to tak v pořádku, mohu se i změnit, pokud budu chtít a vynaložím na to energii“. Opačný postoj by mohl být zformulován takto: „nejsem spokojený sám se sebou, měl bych být jiný, nejsem dost dobrý“.
- V dětství člověk získává podporu zvenčí – od rodičů, dalších důležitých dospělých, od učitelů, spolužáků atd. Děti jsou závislé na vedení, pochvale, ocenění zvenčí.
- V dospělosti je důležité, aby člověk uměl podpořit sám sebe, aby měl více podpory vnitřní – tzn. sebeoporu.
- Pokud člověk sám sebe přijímá (má sebeoporu), jednodušeji se mu vstupuje do vztahů, snáze realizuje své potřeby, bere si z prostředí to, co potřebuje. Sebeopodpořený člověk není příliš zatížený studem, přijímá sám sebe s dobrými i špatnými vlastnostmi. Nemá tedy takovou obavu z neúspěchu, z dělání chyb, ze ztrapnění se. To mu umožňuje být ve vztazích i jednotlivých diskuzích otevřenější, formulovat své postoje, pocity i názory.

Př. Ze života – určitě někteří z vás znají situaci, kdy mají nějaký nápad, něco chtějí sdělit, ale neudělají to, protože „...si nejsou úplně jistí tím, jestli to náhodou není hloupost...“ nebo protože „...ještě nepřišla úplně ta nejvhodnější chvíle...“ nebo protože „...co by na to ostatní řekli, co kdyby byli kritičtí...“ V těchto případech sebeopora chybí. Je to bezpečnější přístup, člověk si mlčením zajistí, že neudělá chybu. Nicméně pokud riskuje, má odvalu a promluví, mohou zaznít takové reakce (i když třeba kritické), které by jej samotného nenapadly a které mu rozšíří jeho myšlenkové nebo emoční obzory.

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Sebeopora je základem uplatnění a adekvátního prosazení ve světě. Škola v ideálním případě přispívá k rozvoji sebeoporu u dětí. To znamená především k rozvoji sebepoznání a sebezpřijetí.

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- rozvíjením sebeuvědomování u žáků (pomoci jim plně prožívat sebe samé i okolní prostředí),
- rozvíjením jejich kontaktních funkcí (pestrostí metod, kdy je žákům umožněno vyjadřovat se různými kontaktními funkcemi),
- preferováním učení zážitkem před prostým předáváním informací,
- respektem a podporou jedinečnosti každého žáka,
- podporou žáků, aby vyjadřovali své názory,
- učením žáků diskutovat.

4.3.5 Každý vytváří svět jinak

- Každý člověk má zcela individuální způsob vnímání a prožívání světa, stejně tak každý zcela osobitým způsobem přiřazuje jednotlivým událostem ve světě významy.
- Nejsme schopni svět přímo poznat, vždy jej pouze interpretujeme¹⁵.
- **Naše vnímání světa je ovlivněno předchozí zkušeností, skrze kterou svět vnímáme, resp. interpretujeme.**

Př. Pro malé dítě, dejme tomu kojeneckého věku, může být návštěva lékaře relativně bezproblémová. Toto se ale změní, pokud dítě zažije při návštěvě lékaře výrazně nepříjemnou situaci (např. bolest při nějakém lékařském zákroku). Následné návštěvy u lékařů už dítě prožívá úzkostně, se strachem. Jinak řečeno lékařské prostředí začne interpretovat jako nebezpečné a ohrožující, což má vliv na jeho další chování, přestože následující návštěvy mu novou bolest nezpůsobují.

- Do světa promítáme (projikujeme¹⁶) nejen předchozí zkušenosti, ale také své nenaplněné touhy, přání a potřeby.

Př. Relativně často lze zaznamenat případy, kdy někteří rodiče žijí životy svých dětí – nevnímají např. to, že dítě nemá příliš velké vložky pro nějaký sport, protože v dítěti chtějí realizovat a konečně naplnit to, že oni sami takto sportovat nemohli.

¹⁴ Asertivita – umění něco jasně tvrdit a stát na svém slovu (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. 56 s.).

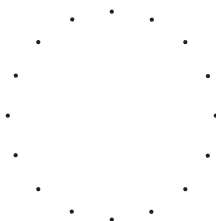
¹⁵ Interpretace – vysvětlování, výklad, způsob podání (In: KOLEKTIV AUTORŮ. Encyklopedický slovník. 1. vydání. Praha : Odeon, 1993. 444 s.).

¹⁶ Projekce – neuvědomované přenesení subjektivních, popř. podvědomých přání, motivů a pocitů na jiné osoby či situace (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha : Portál, 2000. 456 s.).

- Věci a události kolem sebe nevnímáme přesně, nejde o obtisky reality, které nám vyvstávají ve vědomí. Vnímáme a přijímáme informace z okolí vždy tak, že vnímanému **automaticky přikládáme význam**. Podněty dokončujeme, dáváme do vyšších celků, kategorizujeme. To vše se děje automaticky a bez přítomnosti vědomí.

Když se člověk podívá na obrázek (obr. 1), nevidí samostatných 15 teček, které nemají smysl, ale uvidí kruh nebo kruh z teček. Zcela automaticky do vnímaného vkládá význam.

- Obdobný princip platí nejen na rovině vizuálního vnímání, ale i obecněji. Na psychické úrovni organizujeme stejným způsobem náš svět – **uspořádáváme naši zkušenost do smysluplných celků a máme silnou a vrozenou potřebu přikládat smysl našemu emocionálnímu životu.**

Př. Vkládání významů do sociální situace. Představme si, že jdeme po ulici, na druhé straně vidíme dvojici lidí, která na sebe vzrušeně gestikuluje, používá zvýšený hlas, přibližuje se k sobě a zase od sebe odchází. Nebudeme vnímat takové chování jako nepochopitelné a beze smyslu, zcela automaticky přiřadíme takovému chování význam – jde o hádku.

- Všechny tyto zákonitosti vnímání a prožívání na jedné straně usnadňují život (jen si představte, že bychom svět vnímali bez nějakých přednastavení, každá situace by byla nová, musela by se analyzovat atd., život by pak byl neskutečně namáhavý), na druhé straně vedou k nepřesnostem ve vnímání a k obtížím v komunikaci.

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Skutečnost, že svět přímo nepoznáváme, ale interpretujeme, a že v tomto je každý člověk jedinečný, má dalekosáhlé důsledky pro komunikaci. Většina nedorozumění a konfliktů je dána spíše odlišným vnímáním a interpretováním situace než zlou vůlí. Znalost tohoto pravidla prohlubuje porozumění mezi lidmi. To platí i ve vztahu učitel – žák.

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- komunikuje otevřeně své názory, svůj úhel pohledu a aktivně se zajímá o názor a úhel pohledu partnera v komunikaci (žáka),
- respektuje odlišnost názorů, jedinečnost každého člověka,
- v interakci se žáky nepovažuje svůj názor a svou zkušenost za automaticky hodnotnější,
- učí stejným stylem komunikovat žáky mezi sebou.

4.3.6 Vzájemné ovlivňování člověka a jeho prostředí

- V každém okamžiku je člověk ovlivňován spoustou okolností, které k němu přicházejí z okolí a které mají vliv na jeho chování a prožívání (může jít o základní věci jako dostatek nebo nedostatek jídla, kritiku od nejbližších, katastrofální počasí, politickou situaci atd., jde o nekonečné množství faktorů). Naopak člověk svým jednáním ovlivňuje své bezprostřední i vzdálenější okolí (to vzdálenější např. vědec svým objevem, majitel firmy rozhodnutím propustit zaměstnance).
- Další zákonitosti fungování psychiky tedy je, že není možné oddělit psychické fungování člověka od prostředí, ve kterém se nachází, od okolností, které jej ovlivňují.
- Chování člověka můžeme porozumět jen tehdy, pokud známe prostředí, které jej ovlivňuje.

Př. Je možno ilustrovat na banálním příkladu: Přicházíte do třídy a v lavici vidíte uplakaného chlapce. Je pláč způsoben konfliktem mezi dětmi nebo fyzickou potyčkou? Je chlapec nemocný? Je pláč výrazem strachu kluka, který si zapomněl domácí úkol? Interpretací by mohla být celá řada. Situaci těžko můžete vyhodnotit a reagovat na ni bez toho, aniž byste poznali a zohlednili vlivy okolí.

- Pro učitele může být inspirativní to, že tento přístup se staví proti černobílému vidění, proti rychlým závěrům typu (viz příklad) – „pláč znamená to, že byla rvačka mezi chlapci“.
- Platí, že ne všechny vlivy jsou přímo rozpoznatelné, některé můžete odhadnout, ale některé Vás vůbec nenapadnou, na některé je třeba se zeptat.
- Navíc každý je ovlivňován okolím zcela individuálním způsobem, každý je ovlivňován něčím jiným a na každého působí stejná věc jinak.

Př. Špatná známka povede u jednoho dítěte k rezignaci, u druhého k motivaci učit se více.

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Smyslem výchovy je vychovat sebepodpořené osobnosti, které se uplatní ve světě. Sebepodporu oslabují mimo jiné povrchní odsudky chování člověka, které nezohledňují okolnosti a kontext, ve kterých se člověk nachází. Učitel by se měl těchto odsudků vyvarovat.

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- v komunikaci je akceptující a respektující,
- vidí hodnotu v odlišnostech, v odlišných názorech i životních zkušenostech,
- je aktivní, zvědavý, zajímá se,
- v hodnocení druhého člověka zohledňuje kontext, ve kterém se člověk nachází, doptává se na kontext a okolnosti chování,
- v tomto smyslu je příkladem svým žákům.

4.4 Jak funguje komunikace? (stručné základy psychologie komunikace z pohledu Gestalt přístupu)

- Psychologie komunikace dle Gestalt přístupu vychází z určitého chápání toho, jak lidé vnímají a prožívají svět: **každý vnímá a prožívá stejné podněty (stejný svět) individuálně a odlišně od druhého člověka a komunikace je nástrojem, jak dosáhnout porozumění mezi lidmi.** Gestalt přístup je velmi radikální, protože tvrdí, že dosáhnout absolutního porozumění mezi lidmi, tzn. skutečnosti, že dva různí lidé budou svět prožívat stejně, není možné. Vždy jde o soulad dílčí.
- Rozhovor – **dialog je to, co se děje mezi lidmi, když se setkají ve své individualitě (jinakosti).**
- Odlišuje se věcný dialog a dialog jako setkání.
- **Věcný dialog** – znamená objektivní způsob vztahování se. Spočívá v argumentaci, předávání informací, v praktické dohodě nebo nařízení něčeho. Zahrnuje takové funkce jako např. analýza, posuzování, rozhodování, vůle atd. Je o organizování života v místě a čase.

Př. Úryvky věcného dialogu: „Já zajdu do obchodu, ty se mezitím nachystej do školy, až přijdu, uděláme večeři...“ Ve škole – jde o výklad látky přednáškovým, frontálním způsobem, kdy je aktivita na straně učitele, který přednáší učivo a žáci si víceméně pasivně zapisují do sešitu, nebo jde o instrukce typu „...otevřete si sešit, učebnici...“

- **Dialog jako setkání:**
- Jde o sdělení a sdílení názorů na nějakou věc, sdělení a sdílení emocí, postojů, zkušeností atd. Kombinuje se v něm sdělování („...já si myslím, že toto je dobrý nápad...“), výzva ke sdělování („...řekni mi, co si o tom myslíš ty...?“) i skutečné následné pozorné naslouchání a vnímání partnera v komunikaci.
- Jde o **setkání dvou lidí jako lidských bytostí** – zahrnuje v sobě úctu a respekt k sobě („mám právo a mohu sdělit to, co sdělit chci“) i ke komunikačnímu partnerovi (i ten má stejná práva).
- Jde o **setkání mocensky nehierarchické, kdy jeden druhého nehodnotí.** Vychází z předpokladu, že lidé jsou si rovni v právu vyjádřit svůj názor a každý názor je hodnotný.
- Jde o **setkání v „tady a teď“¹⁷**, nikoliv o setkání s představami o minulém nebo budoucím jednání toho druhého.

Př. Úryvky z dialogu jako setkání - On: „Jak jsi to myslela, že se o tebe nezajímám?“ Ona: „Jsi pořád v práci.“ On: „To si myslíš, že jsem v práci jen kvůli sobě?“ Ona: „Já si myslím, že pro tebe jsou peníze někdy důležitější než náš vztah. Chtěla bych být s tebou více.“ atd.

Ve škole – výuka, která více vybízí žáky k aktivitě, k diskuzi, k vytváření vlastních nápadů. Např. v dějepise se probírá počátek druhé světové války a učitel vyzývá žáky k přemýšlení a diskuzi nad tím, zda jsou nějaké důvody, proč válka začala zrovna tehdy a zrovna takovým způsobem. Učitel pak jen nepřednáší, ale vyzývá k diskuzi, moderuje ji, usměrňuje a eventuálním nápadům dává nějaký rámec. Informace a poznatky pak vznikají z interakce, nikoliv po ose aktivní učitel – pasivní žák.

- Ve škole často převažuje věcný dialog nad dialogem jako setkání. Přitom hlavně druhá forma dialogu je tou, která žáky rozvíjí jako osobnosti. Věcný dialog je hlavně o předávání informací.
- Dialog jako setkání se někdy v komunikaci žák – učitel objevuje jen mimochodem – např. v rámci nějakého rozhovoru o přestávce, v rámci debat o vztazích během třídnické hodiny, v různých interakcích v průběhu školního výletu... Jsou to okamžiky, kdy dospělý vystoupí ze své role učitele a kdy dochází k setkání člověka s člověkem a nikoliv učitele s žákem. Takové zážitky jsou pro děti velmi důležité a cenné, právě ony utvářejí vztah. Můžete si být naprosto jisti, že děti jsou velmi citlivé na to, jak s nimi komunikujete, jak je berete vážně, jak plníte dané slovo, jak vyžadujete splnění daného slova po nich, jak jste spravedliví atd.

Význam výše uvedeného pro pedagogickou praxi:

Dobrá komunikace je základem vztahu mezi lidmi. Je důležité, aby si učitelé uvědomovali, že existuje rozdíl mezi věcným dialogem a dialogem jako setkání. Každý způsob dialogu má své opodstatnění a užití. Důvěrný vztah vyžaduje schopnost komunikovat oběma způsoby. Bez důvěry k učiteli od něj budou žáci přijímat mnohem méně, než by jim byl schopen předat. Bez důvěry k žákům bude kontakt s nimi přinášet učiteli mnohem méně radosti a naplnění, než by bylo možné.

Jak může pedagog v praxi postupovat: (podrobněji rozpracováno v kap. 4.5)

- používá oba způsoby komunikace – věcný dialog i dialog jako setkání,
- používá je adekvátně situaci,
- pro „dialog jako setkání“ je vybaven dovednostmi uvedenými v následující kapitole (kap. 4.4.1).

¹⁷ Je tím myšleno setkání v přítomném okamžiku. V „tady a teď“ si aktéři setkání uvědomují vzájemné sympatie, radost ze setkání nebo také hněv a zklamání. V „tady a teď“ si mohou uvědomovat, jak druhý vypadá, jaký má výraz obličeje nebo držení těla. V přítomném okamžiku není např. ten člověk, který posuzuje druhého podle jeho příslušnosti k nějaké skupině nebo který si v rámci setkání s jedním člověkem vybíjí zlost, kterou má na někoho jiného apod. (In: YONTEF, G. M. Gestaltterapie. Uvědomování, dialog a proces. 1. vydání. Praha: TRITON, 2009. 177 s.).

4.4.1 Dovednosti potřebné pro vedení dialogu

Pozn. Je tím myšleno vedení dialogu jako setkání, nikoliv věcného dialogu. Věcný dialog vyžaduje především schopnost formulovat informace, organizovat, rozhodovat apod.

Berte níže uvedené body jako inspiraci k tomu, co můžete v komunikaci s dětmi změnit. Tyto dovednosti se těžko „vyučují“, ale zkušenost je taková, že pokud s nimi někdo (např. učitel) začne, „nakazí“ tím okolí, děti se je pak učí spíše nápodobou.

Jinak řečeno dialog jako setkání se dá těžko zařídit, spíše je důležité si osvojit některé dovednosti k němu, aby člověk svým postojem takovýto způsob komunikace umožňoval.

Dialog jako setkání může pedagog podporovat, pokud dokáže:

- **ukázat a sdílet sebe** (nehrát roli),
- **obrátit se svojí bytostí k bytosti druhého člověka** (obrátit se k ní se skutečným respektem, zájmem a zvědavostí),
- **akceptovat a uznat druhého člověka takového, jaký je teď**,
- **oceňovat jedinečnost druhého a jeho oddělenost od sebe, zatímco zažíváme naši vzájemnost**,
- **riskovat vstup do živého vztahu** (být osobně zasažený a reagovat na druhého).

4.5 Jak učí člověk inspirovaný Gestalt přístupem?

- Název kapitoly vnímejte jako velkou nadsázku, zde prezentovaný Gestalt přístup je nabízen jako inspirace, jde o hledání možných přesahů terapeutického přístupu do procesu výuky, nejde o představení nové, ucelené výukové a výchovné metody.
- Budou uvedeny různé nápady a návrhy, jak obohatit výukový styl. Přistupujte k tomuto seznamu tak, že jde o výčet inspirací, které napadly autora metodiky, jednotlivé myšlenky můžete dále rozpracovávat v rámci své praxe. Nemyslím si, že byste měli používat všechny návrhy, spíše začněte s těmi, které Vás nějak zaujmou.
- Je velmi pravděpodobné, že spoustu předkládaných zásad a metod již používáte. Gestalt přístup ani nemá příliš svých originálních metod a technik, originální je spíše koncepce Gestalt přístupu a použití a aplikace technik.
- Je třeba samozřejmě také vnímat realitu školství, resp. realitu konkrétních škol a tříd. Učiteli se budou zavádět a zkoušet nové myšlenky a postupy snadněji, pokud k tomu bude mít dobré podmínky. Těmi mohou být podpora vedení školy, relativně menší počet žáků ve třídě (nejlépe žáků motivovaných, které baví zkoušet nové věci) atd.
- Ještě jednou zdůrazňuji, že Gestalt přístup nestojí na jednotlivých technikách a metodách, ale je o přístupu, o určité filozofii a způsobu působení na žáky, o určitém vnitřním nastavení učitele.
- Jde o dlouhodobější proces. I dětem samotným bude pravděpodobně trvat nějakou dobu, než přijmou tento styl a způsob výuky, než se naučí sami sebe si více uvědomovat, uvědomovat si vlastní prožitky a myšlenky, formulovat je do slov a diskutovat o nich.

Př.: Z praxe: Když jsem se podílel na vedení skupin dětí, vždy trvalo několik setkání, než děti přijaly styl komunikace typu: „Zkus mi říct, jak ses u toho cítil? Co tě k tomu napadlo? A co ostatní, cítili jste to taky tak? Napadlo vás k tomu ještě něco jiného?“ – děti nejsou až tak moc zvyklé přemýšlet (o sobě), dělit se o své názory nahlas a diskutovat. Nejsou příliš zvyklé ani na to, že je komunikace vedena bez hodnocení, bez hledání správného a nejlepšího názoru, ale se zdůrazněním, že „každý má svou pravdu“.

- Stručně řečeno, člověk, který se nechal inspirovat Gestalt přístupem, se zaměřuje hlavně na rozvoj uvědomování a schopnosti být v dialogu. Používá následující techniky:

1) Rozvíjí uvědomování

I když to není nikde výslovně zmiňováno, rozvoj uvědomování je jedním z hlavních úkolů výchovného působení dospělých na děti. Je to úkol především rodiny, ale i školy. A je to také oblast, kde dospělí ve výchově dětí často selhávají.

Schopnost **uvědomovat si to, co je** – co se aktuálně děje v člověku samotném i jeho okolí je **základním předpokladem pro růst a rozvoj člověka**.

Schopnost uvědomit si kvality okolí, vlastní emoce, myšlenkové pochody a potřeby je základní pro lidské bytí ve světě. Umožňuje nám řídit a tvořit naši existenci.

Uvědomování je základem takových procesů jako je uspokojování potřeb (potřeby nejsou uspokojovány automaticky, člověk musí vědět – tzn. uvědomovat si – co potřebuje a jak toho může dosáhnout, jinak je na úrovni zvířecích reflexů), sebehodnocení¹⁸, komunikace atd.

Většina lidí v období dětství ztratila důsledkem výchovy kontakt s velkými oblastmi uvědomování. Místo toho, aby se chovali spontánně a přirozeně, fungují spíše podle představ, jak by měli reagovat, cítit, jednat a kdy by měli reagovat, kdy se stáhnout atd.

Př. Malé dítě se často vzteká, když něco chce. A za tento svůj projev je také často trestáno – plácnutím, odejmutím blízkosti („přijď, až se vyztekáš“), odepřením pozornosti („ani se na tebe nepodívám, když se tak vztekáš“), jiným trestem. Pokud reakce dospělých překročí určitou míru, přebere si ji dítě tak, že projevoval jakýkoliv hněv, agresi je špatné, je třeba se za to stydět. Protože nechce být zahanbováno, mít pocitu viny, přestane si uvědomovat celou oblast možných reakcí v různých situacích, kdy by se mohlo chovat nějakým způsobem agresivně. Vytvoří si představu, že je správné se vždy chovat zdvořile, poslušně, ustupovat, pomáhat ostatním.

Učitel tím, že podporuje rozvoj uvědomování u žáků, podporuje rovněž rozvoj jejich spontaneity, přirozenosti, schopnosti řídit a ovlivňovat svůj život, a působí tak proti vytváření dalších představ žáků o tom, jak by se měli nebo neměli chovat, myslet a cítit.

¹⁸ Sebehodnocení – vědomé prožívání vlastní pozice v systému sociálních vztahů; většinou je poplatné vztahům v primární rodině (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 523 s.).

Větší míra uvědomování si sebe sama má pozitivní vliv také na sebeúctu¹⁹ a sebepojetí²⁰.

Učitel rozvíjí uvědomování žáků tím, jak s nimi komunikuje, jak se o ně zajímá, jak je vede k tomu, aby si uvědomovali sami sebe – své pocity, názory, chování, jak jim nabízí možnost vyjádřit sebe samé – ať už verbální komunikací nebo nějakým výtvozem, pohybem nebo jiným neverbálním způsobem.

Vede žáky k tomu, aby si uvědomovali, co dělají a jak to dělají, místo toho, aby jim říkal, co nebo jací by měli být.

Většina níže uvedených bodů na téma, jak by učil člověk dotčený Gestalt přístupem, vede mimo jiné také k rozvoji uvědomění u žáků.

2) Učí spíše zprostředkováním zážitku než předáváním informací

Př. Nedávno jsem vedl s dětmi debatu o návykových látkách, chtěl jsem vědět, co o tomto tématu vědí. Odpověď byla: „Drogy jsou nebezpečné – člověk může umřít a být závislý.“ „A co to znamená závislý?“ ptal jsem se. A děti nedokázaly odpovědět, tento pojem byl pro ně příliš abstraktní, bez konkrétního obsahu. Domnívám se, že toto je jeden z příkladů, kdy děti dostanou spoustu dobrých informací, ale chybí prožitek, něco co by jim „otřásl“ a zůstalo jako trvalé, něco co by bylo propojené s jejich životy a mohlo tak ovlivňovat reálné jejich chování. Podle mého názoru dostaly děti v rámci drogové prevence naservírováno spoustu informací, ale nedostávaly otázky a výzvy typu: „Jak se u toho cítíš, když slyšíš tyhle informace? Umiš si představit, že by se to stalo i tobě nebo tvému kamarádovi? Co bys mu pak řekl? Zkuste namalovat, co pro vás drogy znamenají, z obrázků si pak ve třídě uděláme „výstavku“ a budeme se o tom bavit.“

V pojetí Gestalt přístupu není primární předat sumu informací nebo návod ve stylu „dělej to tak a tak, tohle je správně“. Je spíše důraz na to, aby si žák skrze zážitek, jehož vznik učitel provokuje nabízeným výkladem, cvičeními, diskuzí atd., dospěl k nějakému vlastnímu závěru, který je platný a významný pro jeho život. Je tak větší pravděpodobnost, že jej bude schopen použít.

Učitel tak věří tomu, že zážitek dá žákovi do života více než rada nebo návod.

3) Rozvíjí kontaktní funkce žáků

Kontaktní funkce jsou ty, kterými se člověk dostává do kontaktu se svým prostředím, kterými člověk přijímá okolí a vyjadřuje se. Je to **pět smyslů** – zrak, chuť, čich, hmat a sluch, a dále **pohyb a řeč**.

Učitel tedy používá kontaktní metody, které výše uvedené funkce rozvíjí. Přitom je důležité, aby nebyla jednostranně rozvíjena pouze jedna z funkcí²².

Například v našich školách je ale stále významné procento pedagogů, kteří kladou důraz především na řeč (verbální funkce) jako nástroj kontaktu, a další způsoby kontaktu jejich výuka rozvíjí méně.

Je dobré být vybaven metodicky i materiálně tak, aby bylo možné oslovovat široké spektrum kontaktních funkcí u žáků a nabízet různé způsoby zpracovávání témat.

4) Respektuje a podporuje individualitu žáků

Vychází z toho, že **každý je** díky své předchozí zkušenosti, genetické výbavě, specifickým nadáním a dovednostem **jedinečnou bytostí**. Každý jinak vnímá a prožívá svět, přisuzuje význam jednotlivým událostem. Podporou individuality vlastně sdělujeme žákům, že je spousta možností, jak se uplatnit ve světě a že i jejich způsob má hodnotu a je možný.

Prakticky souvisí i s předchozím bodem. Individualitu učitel respektuje a podporuje i tím, že **nabízí** určitou **pestrost metod**, a tak podporuje různé kontaktní funkce u žáků. Zohledňuje při tom individuální potřeby a možnosti jednotlivých žáků. Každý z žáků má jiné silné a slabé stránky. Např. určitě znáte spousty žáků, kteří se nejraději vyjadřují verbálně a nejvíce se naučí z mluveného slova, mají třeba dobrou slovní zásobu, dobré logické myšlení (řeč). Jiní žáci budou raději malovat, např. protože jsou dobrými pozorovateli nebo si naopak zapamatují věci, pokud je mají před sebou v nějaké grafické podobě (zrak). Další si potřebují věci ohmatat, rozložit a zase poskládat, aby si je zapamatovali, a své znalosti také nejlépe prokážou vytvořením něčeho hmatatelného, nějakého výrobku (hmat) atd.

5) V dialogu si je roven se svými žáky

Myšleno v dialogu jako setkání (viz kap. 4.4). Učitel nevystupuje jako majitel pravdy, ale jako partner v komunikaci. Hodnota jeho názoru je stejná jako hodnota názoru jeho žáků, a učitel žákům tento postoj předává svým jednáním. Jinak by se dalo také říct, že **bere žáky vážně**. Je třeba nezaměňovat hodnotu se správností názoru, je pravděpodobné, že děti se, díky menším zkušenostem, budou častěji plést. To ale neznamená, že tím jejich názor ztrácí na hodnotě a měl by být nějak shazován nebo přehlížen. Učitel je zaměřený spíše na komunikaci a vztah s žáky než na poslušnost žáků.

Dětem nabízí otevřenou komunikaci, respekt k jejich osobě, to samé ovšem vyžaduje také od nich.

6) Podporuje žáky v tom, aby vyjadřovali svůj názor, aby se projevíli

Je aktivní, zvědavý, ptá se, podněcuje nejrůznější aktivity. Oceňuje vyjádření názoru nebo provedení nějakého úkolu, i když nejsou zcela správné (může pak ocenit odvalu nebo snahu s jakou byl názor vyjádřen nebo úkol vypracován). Každý postoj a názor, i když nesprávný je vhodným podnětem pro diskuzi. Žáci se učí prezentovat své názory, vhodně je formulovat a diskutovat o nich.

¹⁹ Sebeúcta – hodnotící dimenze sebepojetí, která zahrnuje hodnocení vlastní ceny a sebejistoty (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 525 s.).

²⁰ představa o sobě, to, jak jedinec vidí sám sebe; zdůrazněná poznávací složka na rozdíl od sebeúcty; má hodnotící a popisnou dimenzi (In: HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 525 s.).

²¹ Kontaktní funkce – proces, prostřednictvím kterého dochází ke kontaktu mezi jedincem a prostředím (In: POLSTER, E., POLSTER, M. Integrovaná Gestalt terapie. 1. vydání. Boskovice: Albert, 2000. 98 s.).

Respektuje názory žáků, komunikuje o nich, k event. kritice, nesouhlasu s jejich názorem používá vlastní zkušenost, nikoliv roli učitele (v rolích učitel – žák je mocenská nerovnováha). Doplnuje tak úvahy žáků o další možnosti a souvislosti, které si neuvědomovali, nechává jim prostor, aby své názory následně zrevidovali a případně změnili. Pokládá spíše otevřené než uzavřené otázky.

Př. „Proč, podle tebe, má smysl učit se dopravní výchovu?“ vs. „Myslíš si, stejně jako já, že má smysl se učit dopravní výchovu?“; otevřená otázka je ta první, na uzavřenou je možno odpovědět ano nebo ne; ta z příkladu je navíc sugestivní.

Aktivně žákům naslouchá, pokud něčemu nerozumí nebo je sdělení žáka příliš obecné nebo chce žáka podnítit k dalším úvahám, doptává se.

Př. Žák trochu zmateně vypráví, jak vyřešit dopravní obtíže na frekventovaném místě, učitel se doptává: „... takže říkáš, že hlavní řešení by bylo ve vybudování semaforu...?“ nebo „... jestli tomu dobře rozumím, tak podle tebe by bylo hlavní řešení ve vybudování semaforu...“.

7) Učí žáky komunikovat navzájem

Moderuje dialogy, interakce žáků tak, že je zjevný jeho postoj, že každý člověk má svou hodnotu a důstojnost. A stejně tak názory a zkušenosti každého člověka mají svou platnost a hodnotu. Respektuje různé postoje a učí tomuto respektu i žáky. Zdůrazňuje, že každý může mít svůj názor a že názory se mohou také lišit. Důležité je umět se o rozdílných názorech bavit, není tak důležité soupeřit o to, či pravda je nejplatnější.

Pomáhá žákům držet se v komunikaci toho, aby se vyjadřovali za sebe, v tzv. já-formě²³, aby nebyli ve sděleních příliš obecní nebo vágní. Toto umožňuje i lépe zvládat konflikty.

Př. Sdělení v já-formě začínají obvykle: „... myslím si...“, „... podle mého názoru...“, „... domnívám se...“ vs. Sdělení obecná nebo vágní: „... všichni si myslí...“, „... je přece pravda, že...“, „... všechny děti potřebují...“ atd.

Učí žáky vyjadřovat se v konfliktech dle zásady „za sebe buď osobní (subjektivní, hodnotící), pokud mluvíš o druhém, popisuj, ale nehodnot“.

Př. Varianta, která respektuje uvedenou zásadu: „Vadí mi (subjektivní), jak jsi se mnou mluvil“ (popis). „Naštvalo mě, že jsi nepřišel.“ Varianta, která nerespektuje uvedenou zásadu: „Vadí mi (subjektivní), že na mě úplně kašleš“ (už hodnocení, připsování úmyslu). „Chováš se jako blbec“ (hodnocení), „a to mě štve.“

Stylem, jak komunikuje s žáky, jak vstupuje do jejich vzájemné komunikace, vlastně učí žáky komunikovat.

8) Učí žáky vidět hodnotu v odlišnostech

Pomáhá žákům poznat, že většina problémů má více řešení, a často je to i tak, že je velmi obtížné posoudit, které řešení je lepší a které horší. Učí žáky, že různí lidé mají různý přístup ke stejné situaci, mohou se chovat odlišně. Tato odlišnost ale má svou hodnotu, protože nám umožňuje vidět věci, situace nebo problémy z jiných úhlů pohledu, které by nás samotné ani nenapadly. Nejlépe se toto žáci učí, pokud dostanou praktický úkol založený např. na spolupráci.

9) Dodává žákům nové perspektivy, úhly pohledu

V debatách o nejrozumnějších tématech dodává učitel další pohledy na probíranou problematiku, které žáky samotné nenapadly. Někdy může jako moderátor shrnout různé pohledy na věc, vytvořit určitý sumář, aby se v něm žáci dobře orientovali. Cílem není pro jednotlivé problémy nabídnout žákům jedno řešení, ale spíše jim ukázat různé pohledy a přístupy k problémům tak, aby našli nějaké „své“ řešení, které použijí, až budou daný problém fakticky řešit.

Pozn. Samozřejmě existují problémy (např. psaní i-y), které mají v zásadě jeden postup a jedno správné řešení, u nich není zapotřebí praktikovat tento přístup.

10) Je sám za sebe, říká své názory

„Neschovává“ se za svou roli učitele, ale je osobní. Svá sdělení říká jako názory, stojí si za nimi, ale ví, že nemusí mít pravdu. Umí říct „nevím“, umí připustit chybu, omluvit se, umí si sám ze sebe udělat legraci.

11) Je přítomný

Popisuje, co se děje teď, co vidí, slyší, event. zažívá, místo toho, aby hodnotil a interpretoval. Používá já-formu²⁴.

Př. Popisné sdělení: „Za sebe ti můžu říct, že to, co říkáš, mi úplně nesedí, protože...“ (a je možno doplnit nějakou svou zkušenost). Hodnotící (interpretativní) sdělení: „Toto si myslí většina třináctiletých, ale není to pravda.“ (fakt, že jde o hodnocení, může učitel podtrhnout tím, že už nic dále nevysvětluje).

²² Tato zásada je již zakotvena v nových vzdělávacích programech.

²³ Odvozeno od ich-forma – literárně; vyprávění příběhu v první osobě jednotného čísla (In: KLIMEŠ, L. Slovník cizích slov. 7. vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2005. 291 s.).

²⁴ Viz poznámka pod čarou č.20.

Přijímá a oceňuje děti takové, jaké jsou teď. Ne až za budoucí výkon a výsledek, ale už za současnou motivaci, snahu nebo odvahu.

12) Posiluje zastoupení dialogu jako setkání v rámci výuky

V našem školství převažuje v komunikaci učitel – žák věcný dialog nad dialogem jako setkání (rozlišení obou typů dialogu viz kap. 4.4). Stále převažuje výuka, kdy na jedné straně je aktivní, přednášející učitel, na druhé straně přijímající, relativně pasivní nebo cvičící žák.

Učitel využívající Gestalt přístup se snaží i do „frontální“ výuky vtáhnout dialog s žáky, diskuzi, jejich aktivitu.

Př. Učitel může výuku dopravní výchovy pojmout tak, že si připraví pro žáky přednášku ze statistik na téma hlavní rizika v dopravě, nečastější typy úrazů, věk dětí při úrazech, příčiny nehod atd. Žáci by pak seděli a poslouchali.

Nebo může toto téma pojmout jinak. Vyzve žáky, aby si do příští hodiny připravili z novin, internetu, z rozhovorů s rodiči a dalších zdrojů informace o nehodách v dopravním provozu. Může téma rozdělit na menší podtémata – některá skupina se zaměří na řidiče, jiná na chodce, jiná na účastníky provozu na jiných dopravních prostředcích atd. V další hodině pak žáci mají prezentovat zjištěné.

Může také žáky instruovat, aby se rozdělili na „chodce“, „řidiče“, „další účastníky“ a v rámci hodiny pantomimicky nebo hereckými etudami přehrávali, jak mohou jednotlivé kategorie aktérů přispívat k nehodám.

Sumu informací, kterou učitel mohl odpřednášet, může nyní využít k zarámování tématu, k ocenění toho, co žáci sami objevili, a doplnění toho, co jim uniklo.

13) Aktivně pomáhá tomu, aby si každý žák našel místo ve skupině

Pomáhá hledat aktivně místo pro každého žáka ve třídě. Je si vědom toho, že každý člověk, každé dítě má své silné i slabé stránky. Je primárně orientovaný na zdroje (silné stránky) žáků a minimálně svým přístupem učí této orientaci i je.

Pomáhá objevit silné stránky každého žáka, které by žák mohl uplatňovat ve skupině tak, aby sám měl zážitek úspěchu a zároveň, aby to bylo ostatními přijímáno jako důležitý příspěvek pro fungování třídy.

14) Podněcuje motivaci žáků a snaží se je zapojit do výuky

Učitel se snaží zapojit žáky do výuky, a tím zvyšovat jejich motivaci. Může k tomu využívat to, že výuka v jeho podání je založena více na dialogu, společné práci učitele a žáků a méně na přednáškové formě. Dále k tomu využívá zážitkovou výuku, která žáky většinou více baví. Používá experimenty.

Snaží se propojovat výuku se životem dětí, aby se pro ně obsah výuky stal nějak významný nebo osobní (např. při probírání fyzikálních jevů je možné je ilustrovat na praktických ukázkách ze života, kde se tyto jevy projevují).

Sám vnáší nevyřešené a někdy verbálně nebo neverbálně naznačené otázky, které se ptají po smyslu výuky, a pomáhá na ně odpovědět (např. Proč se vlastně učit vyjmenovaná slova? K čemu je dobrá optika?).

Př. V psychoterapii individuální i skupinové je relativně časté, že klienti dostávají otázky: O čem bylo dnešní setkání pro Vás? Co si z něj odnášíte? Co bylo to nejdůležitější? Smyslem pokládání těchto otázek je shrnout to podstatné, ověřit si, jak bylo rozuměno tomu, co bylo řečeno, zda tomu klient i terapeut rozuměli stejně... Často se odpovědi neshodují s očekáváním terapeuta a prohlubují komunikaci mezi terapeutem a klienty.

Myslím, že i pro učitele by toto mohlo být inspirativní.

Někdy je pro žáky představa cíle, smyslu jejich aktivity příliš vzdálená a nedosažitelná. Je dobré podpořit žáky v tom, aby se vzdálenosti cíle nenechali znechutit, aby raději udělali první krok na cestě k cíli a zažili tak třeba první dílčí úspěch na dlouhé cestě, který je podpoří k dalším krokům.

15) Podporuje samostatnost a iniciativu

Nechává žáky tak, jak je to možné a bezpečné, objevovat svá vlastní řešení, shromažďovat vlastní nápady, dělat vlastní volby a nést za tyto volby důsledky.

Když se z pohledu učitele zdá, že se žáci vydávají špatným směrem, nepřerušují jejich tvořivost a úvahy předčasným zhodnocením jejich práce nebo vlastní názorovou převahou, ale spíše je posune jiným směrem, vnese další pohled.

Př. Žáci směřují v rámci diskuze k unáhleným závěrům – např. v dopravní výchově oznamují: „Nemá cenu se rozhlížet, protože stejně máme na silnici přednost.“ Učitel může komunikaci usměrnit komentářem, vnesením jiného pohledu, vyostřením sdělení: „Takže každý z vás si myslí, že nemá cenu se nikdy rozhlížet?“.... „A jak to myslíte, že máte na silnici přednost? To ji máte všude nebo jen někde?“... „Spousta lidí říká, že je dobré se rozhlížet – proč to teda říkáš, co myslíte?“

Rozvíjí samostatnost a iniciativu žáků i tím, že svou pomoc a podporu dává. Pomáhá jen do té míry, jak je to nutné, a tak málo, jak je to možné. Cílem pro učitele je vychovat samostatné osobnosti, které dokážou využít vlastní potenciál a zvládnout výzvy, které před ně život postaví. Není cílem vychovávat nejisté, závislé bytosti, které ve většině životních situací budou potřebovat radu a pomoc, aniž by se před tím pokusily zvládnout věc vlastními silami.

Pokud se žáci naučí být samostatní a iniciativní, pokud je jejich iniciativa a samostatnost spojena také s úspěchem, pak si zažijí silný pocit „jsem schopný, umím“. Rozvíjí se tím jejich sebedopodpora.

16) Podporuje tvořivost žáků

Rozvoj tvořivosti se hodně prolíná s rozvojem samostatnosti a iniciativy. Učitel dává dostatek prostoru pro spontaneitu. Nechává prostor žákům, aby sami hledali, jakým způsobem chtějí uchopovat svět (např. probírané téma – zda si to podstatně chtějí nakreslit, přehrát nebo zapsat), jakým způsobem se chtějí k tématu vyjádřit (obdobně).

Učitel inspirovaný Gestalt přístupem předává žákům názor, že nic (s výjimkou nezachování bezpečnosti a důstojnosti pro sebe a ostatní) není dopředu špatné. A pomáhá jim překonávat vnitřní „příkazy“, které často mají spojené se spontánním projevem („že to bude trapné“, „že se to nesmí“, „že se ostatní budou smát“ atd.).

Ideální je, pokud je materiální a prostorové vybavení učeben a tříd na takové úrovni, že výtvary a aktivity žáků umožňují zapojení všech kontaktních funkcí (viz výše), a používané metody jsou hodně pestré.

17) Ve výuce využívá experimenty

Experiment je zde míněn v širokém slova smyslu jako jakákoliv pokusná situace, která napodobuje skutečnou situaci nebo nějaké její aspekty a ve které si žák může uvědomit něco nového o sobě nebo něco nového o situaci. Smyslem experimentování je prohloubit uvědomování a (nebo) připravit se na akci (v reálném životě).

Př. V hodinách společenských věd je probíráno téma komunikace a v rámci něj příčiny vzniku konfliktů a způsoby, jak je řešit. Učitel navrhuje experiment, aby se žáci rozdělili do trojic, dva budou účastníci konfliktu, jeden pozorovatel, mají přehrát dva konflikty, v jednom používat různé komunikační fauly, „rány pod pás“, v druhém efektivní způsoby zvládnutí konfliktu, pak se pobavit o zkušenosti, kterou udělali.

Až experiment přidá k mluvení o tématu komunikace zážitek. Teorie se tak mění díky experimentu v praxi. Děti si mohou některé problémové pasáže komunikace aktivně projít, uvědomit si své silné nebo slabé stránky. Přestože jde o umělou situaci, děti si z ní zpravidla odnesou více poznatků než z probírání teorie.

V experimentu je možné použít jakékoliv techniky – přehrávání rolí, výtvarné techniky, pantomimu – záleží jen na kreativitě, možnostech a odvaze žáků i učitele.

18) Rozvíjí odpovědnost žáků za své chování

Celý Gestalt přístup směřuje k tomu, aby si žáci uvědomovali, že vlastní svět, své chování a prožívání nejvíce ovlivňují oni sami, a aby díky tomuto uvědomění byli schopni přijmout odpovědnost za své emoce, rozhodování i výsledné jednání.

19) Vede žáky k environmentálnímu²⁵ vnímání a jednání

Učitel podporuje žáky v jejich samostatnosti a iniciativě, vede je k tomu, aby byli schopni si uvědomovat své potřeby, zformulovali je a snažili se je prosadit. Nejde však o výchovu k egocentrismu, je zdůrazňováno také to, že svoboda a iniciativa každého končí tam, kde začíná svoboda druhého člověka. Jde také o rozvoj empatie a výchovu k zodpovědnosti – za sebe, bezprostřední i vzdálenější okolí, sociální i životní prostředí.

Gestalt přístup tak přispívá k chápání souvislostí a principů udržitelného rozvoje.

20) Určuje hranice

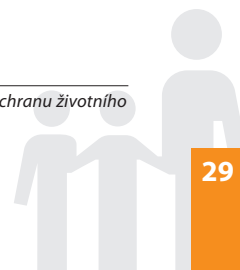
Jak už bylo několikrát řečeno, výchova a výuka inspirovaná Gestalt přístupem je založena na respektu vůči osobnosti žáků, na partnerském přístupu v dialogu s nimi. Zároveň učitel vyžaduje to samé od svých žáků.

Partnerský a otevřený přístup platí zvláště pro tu složku komunikace, která je dialogem jako setkání. Komunikace mezi žákem a učitelem je ovšem ve škole často vedena také jako věcný dialog (vysvětlení odlišností „dialog jako setkání“ vs. „věcný dialog“ viz kap. 4.4) – dění ve škole je třeba strukturovat, organizovat, kontrolovat, vést atd. A v tomto je role učitele zcela jistě dominantní. Zvláště tam učitel určuje hranice chování, ve kterých se žáci mohou pohybovat.

4.6 Seznam literatury

- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha : Portál, 2000.
KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 7. vydání. Praha : SPN - pedagogické nakladatelství, 2005.
KOLEKTIV AUTORŮ. *Encyklopedický slovník*. 1. vydání. Praha : Odeon, 1993.
MACKEWN, J. *Gestalt psychoterapie*. 1. vydání. Praha : Portál, 2004.
OAKLANDER, V. *Trinácté komnaty dětské duše*. 1. vydání. Dobříš : Drvoštěp, 2003.
POLSTER, E., POLSTER, M. *Integrovaná Gestalt terapie*. 1. vydání. Boskovice : Albert, 2000.
YONTEF, G. M. *Gestalt terapie. Uvědomování, dialog a proces*. 1. vydání. Praha : TRITON, 2009.
ZINKER, J. *Tvůrčí proces v Gestalt terapii*. 1. vydání. Brno : ERA, 2004.

²⁵ Environmentální je zde myšleno jako ohleduplné a zodpovědné vůči svému okolí (přírodnímu i sociálnímu), nezahrnuje pouze ochranu životního prostředí.

I Vzdělávací oblasti

pro první stupeň základních škol

DZI

OBSAH:

□ Jazyk a jazyková komunikace	2
□ Informační a komunikační technologie	12
□ Člověk a jeho svět	15
□ Dramatická výchova	24
□ Didaktická část	29

5. JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE

5.1 Cílové zaměření DV ve vzdělávací oblasti

Vzdělávání v oblasti vede žáka k:

- ☐ pochopení významu slov a propojení s jejich významem v různých situacích,
- ☐ přesnému a výstižnému vyjádření zážitku, popisu situace, popisu postupu jednání,
- ☐ schopnosti vyjádřit, rozlišit a popsat podstatné,
- ☐ vytváření povědomí o správném i o rizikovém chování, o nebezpečí v provozu, rozlišení správného chování od rizikového, přemýšlení o následcích chybného jednání (pomocí textů a práce se slovy a texty),
- ☐ porozumění informacím (i úřednímu jazyku).

5.2 Námetky k realizaci

- ☐ Pochopení a vysvětlení významu symbolů
 - Očekávaný výstup RVP (1. období): žák spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy.
 - Očekávané výstupy DV:
 - žák porozumí významu symbolů na dopravních značkách,
 - žák pozná a předvídá riziko spojené s nerespektováním symbolů určujících zákaz, příkaz, upozornění na nebezpečí apod.
 - Námetky k realizaci: pomocí spojek „když, aby, protože“ vysvětlovat význam symbolů, riziko porušení a následků při nerespektování zákazu, doporučení apod.
- Metody, formy: diskuze ve skupině, sestavování příběhu, varianty příběhu, problémové otázky (proč se používají dopravní značky s tímto symbolem; v čem se liší význam symbolů; jaký rozdíl by byl ve významu symbolu, pokud jej umístíme do trojúhelníkové nebo kruhové dopravní značky), hry se spojkami (např. „na dopravní značce je symbol „Děti“, aby... protože... když... nebo...“) - změna významu věty při použití odlišných spojek, doplňování textu za různé spojky.
- Kompetence k učení: žák vyhledává a třídí informace; operuje s obecně užívanými symboly; vnímá a chápe souvislosti.
- Kompetence k řešení problémů: rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o jeho příčinách; samostatně řeší problémy; uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí.
- Kompetence komunikativní: formuluje a vyjadřuje své myšlenky; naslouchá promluvám druhých; rozumí různým obrazovým materiálům; využívá komunikační a informační prostředky a technologie.
- Kompetence sociální a personální: účinně spolupracuje ve skupině; přispívá k diskuzi a efektivně spolupracuje s druhými při řešení daného úkolu.
- ☐ Význam předpisů – vysvětlit jejich obsah, vést aktivity napomáhající k poznání a pochopení dopravních předpisů, následků v případech jejich porušení a jejich významu v prevenci nehod a úrazů
- ☐ Formulace a vysvětlení příkazů a zákazů – slovní a větné rozbor; návrhy vlastních předpisů (dbát na jednoznačnost vysvětlení a upozorňovat na chybné pochopení předpisů při nevhodné a nejasné formulaci)
- ☐ Práce s informačním materiálem, návrhy vlastních materiálů, dotvoření otevřených materiálů
- ☐ Práce s příběhem a vlastními zážitky za použití buď času minulého, budoucího, nebo přítomného
- ☐ Diskuze k řešení problému
- ☐ Popis a převádění událostí, reakce, konfrontace, řazení událostí do časové posloupnosti, popis časového sledu událostí
- ☐ Práce s významy slov, třídění do skupin dle témat
- ☐ Rozvíjení myšlenky a příběhu se slovy v různých situacích
- ☐ Vysvětlení situace (popis situace, vysvětlení příčiny a zdůvodnění následků)
- ☐ Dovyprávění nedokončeného příběhu – varianty s dobrým i špatným koncem
- ☐ Problémový rozhovor – vhodná argumentace
- ☐ Psaní dopisů, návrhů a žádostí na úpravu rizikového místa
- ☐ Práce se slovy z oblasti rizika a prevence
- ☐ Tvoření skupin významově shodných slov – ze stejného okruhu, stejné následky atd. – tvorba slov protikladných, nadřazených a podřazených, určování slovních druhů u slov s dopravní tematikou
- ☐ Změna významu slova při použití předpony v návaznosti na riziko v dopravním prostředí – vymyšlený, nedomyšlený, zamyšlený, promyšlený, ...
- ☐ Vyhledávání textů s dopravní tematikou v literatuře, v tisku, na internetu
- ☐ Vyhledávání textů o rozdílech mezi různými zeměmi Evropy – systém dopravy, předpisy, chování a zvyky

5.3 Komunikační a slohová výchova

5.3.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

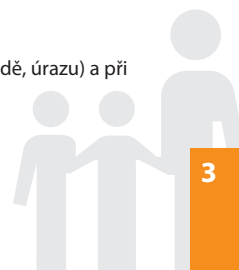
Žák:

- „*plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti*“
DV – čte texty upozorňující na nebezpečí, textům rozumí, přečte názvy ulic,
- „*porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti*“
DV – rozumí příkazujícím a zakazujícím pokynům,
- „*respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru*“
DV – ovládá základní pravidla hovoru s dispečerem IZS,
- „*pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost*“
DV – pečlivě vyslovuje při popisu nehodové situace, chápe význam správné artikulace při předávání důležitých informací,
- „*v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči*“
DV – ovládá dech i v náročných a emotivních situacích,
- „*volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích*“
DV – volí vhodné komunikační prostředky při dorozumívání v různých situacích v dopravním prostředí,
- „*na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev*“
DV – umí popsat/vysvětlit situaci nebo zážitek z dopravního prostředí,
- „*píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena i slabiky; kontroluje vlastní písemný projev*“
DV – správně napíše svoji adresu a další důležité kontakty,
- „*píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení*“
DV – píše jednoduchá sdělení, která mají význam v oblasti prevence úrazu (informace pro spolužáky, sourozence, rodiče, policii, lékaře apod.),
- „*seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh*“
DV – správně seřadí a vypráví děj dle pravidel – co situaci předcházelo, co ji ovlivnilo a jaký měla situace vliv na další vývoj a vznik rizika.

5.3.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „*čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas*“
DV – rozumí jednoduchým legislativním textům,
- „*rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává*“
DV – rozpoznává, které informace o nehodě jsou důležité, podstatné informace setřídí a předá IZS,
- „*posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení*“
DV – posuzuje úplnost sdělení pro IZS,
- „*reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta*“
DV – vystihne důležité informace a sdělí je,
- „*vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku*“
DV – vede správně dialog s IZS,
- „*rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě*“
DV – pozná manipulativní prvky reklamy a umí je využít při navrhování materiálů zaměřených na prevenci rizikového chování,
- „*volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru*“
DV – uvědomuje si význam správně zvolené modulace hlasu při předávání důležitých informací (o nehodě, úrazu) a při předávání informací ostatním při vzniku nečekané rizikové situace,

– „rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace“

DV – při předávání důležitých informací o nehodě užívá vhodné komunikační prostředky tak, aby posluchač informacím rozuměl,

– „píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry“

DV – umí zpracovat událost z dopravního prostředí vhodným komunikačním žánrem tak, aby byly informace pro čtenáře užitečné (zpráva, osvětový leták apod.),

– „sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržením časové posloupnosti“

DV – vystihne základní a důležité prvky děje, které popisují vznik rizikové situace, sestaví osnovu a děj zpracuje v mluvenou nebo písemnou informaci.

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Učivo	Náměty
ČTENÍ praktické čtení (technika čtení, čtení pozorné, plynulé, znalost orientačních prvků v textu); věcné čtení (čtení jako zdroj informací, čtení vyhledávací, klíčová slova)	□ Čtení krátkých příběhů s vysvětlením situace (proč nastala nebezpečná situace) □ Vyhledávací čtení (hledání konkrétních slov s významem bezpečí nebo rizika) □ Vyhledávání textu popisující charakteristiku postavy (předvídatelné a nepředvídatelné chování ve vztahu k dané postavě, charakteru, věku apod.) □ Vyhledávání obsahových nesrovnalostí v textu a jejich řešení (nelogičnost děje v textu, vyhledávání rizika a rizikového chování, které může mít vliv na bezpečnost) □ Zaznamenávání podstatných informací (majících vliv na vzniklou situaci, na řešení následků) □ Vytvoření osnovy příběhu (doplnění otevřeného konce) □ Hledání klíčových slov (která měla vliv na děj a na nebezpečí, které vzniklo) □ Rozbor legislativního textu (smysl textu)
NASLOUCHÁNÍ praktické naslouchání (zdvořilé, vyjádření kontaktu s partnerem); věcné naslouchání (pozorné, soustředěné, aktivní - zaznamenat slyšené, reagovat otázkami)	□ Naslouchání, přiřazování obrázků k textům, seřazování vět a obrázků dle posloupnosti děje (vysvětlení možných následků při špatném postupu v popisované situaci) □ Vyznačování uzlových bodů příběhu □ Písemný popis jednotlivých fází děje (ve kterých fázích jednala postava špatně, kdy neeticky, kdy nebezpečně) □ Posuzování úplnosti a neúplnosti sdělení – jaké informace pro vyhodnocení situace chybí □ Zaznamenávání slyšené informace, reagování otázkami – na základě vyprávěného nebo čteného příběhu (např. z Tematických listů) získat doplňkové informace vhodnými otázkami
MLUVENÝ PROJEV základy techniky mluveného projevu (dýchání, tvoření hlasu, výslovnost), vyjadřování závislé na komunikační situaci; komunikační žánry: pozdrav, oslovení, omluva, prosba, vzkaz, zpráva, oznámení, vypravování, dialog na základě obrazového materiálu; základní komunikační pravidla (oslovení, zahájení a ukončení dialogu, střídání rolí mluvčího a posluchače, zdvořilé vystupování), mimojazykové prostředky řeči (mimika, gesta)	□ Střídání při vyprávění, inscenační hry (postupné rozvíjení děje, situace z dopravního prostředí) □ Problémový rozhovor – obhajování vlastního názoru, respektování názoru druhého (řešení dilema - viz Tematické listy) □ Dialog na základě obrazového materiálu nebo osnovy (rozebírání situace, obhajoba jednotlivých postupů a postojů, hraní rolí z příběhů z dopravního prostředí) □ Předávání důležité informace v časovém stresu, kladení důrazu na správné dýchání a vhodné tempo řeči v návaznosti na předání srozumitelné informace □ Předání informací IZS (určení místa, přesný popis vzniklé situace, dodržení postupu, osnovy sdělení, přesná slovní reakce na doplňující otázky dispečera) □ Navození situace z dopravního prostředí - inscenační hry (užití mimiky, gest, vhodných slov) □ Hry s výrazem tváře – procvičování odezírání nálady, charakteru, úmyslu; volba vhodných prostředků k vyjádření □ Vyprávění vlastních zážitků □ Používání přímé řeči při popisu zážitku „relata refero“ □ Vyprávění smyšleného příběhu „co by se stalo, kdyby...“ □ Vedení rozhovoru s IZS (střídání rolí oznamovatele a dispečera)

PÍSEMNÝ PROJEV

základní hygienické návyky (správné sezení, držení psacího náčiní, hygiena zraku, zacházení s grafickým materiálem); technika psaní (úhledný, čitelný a přehledný písemný projev, formální úprava textu); žánry písemného projevu: adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, omluvenka, zpráva, oznámení, pozvánka, vzkaz, inzerát, dopis, popis; jednoduché tiskopisy (přihláška, dotazník), vypravování

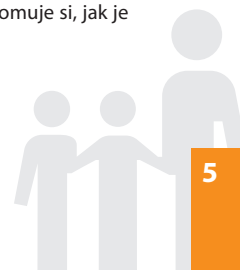
- ☐ Zanechání zprávy rodičům na záznamníku (diktafonu), prostřednictvím e-mailu, SMS
- ☐ Hra s intonací a variantami kladení důrazu na různá slova ve větě – změna významu věty při důrazu na odlišné místo ve sdílené informaci
- ☐ Zapisování hodnot do statistických tabulek dopravních průzkumů (zaznamenávání chybného chování ostatních účastníků v dopravním prostředí) – zdůraznění významu správného zaznamenání číselných údajů pro statické vyhodnocování dalšími spolužáky
- ☐ Dopis, žádost (adresováno magistrátu města) o úpravu dopravního prostředí okolí školy; informace o překračování rychlosti (o dalších přestupcích) s žádostí o nápravu situace formou vhodné psychologické brzdy
- ☐ Rozeznávání a psaní různých druhů dopisů – úřední, osobní
- ☐ Psaní zprávy, oznámení, pozvánky, vzkazu
- ☐ Rozlišování popisu od vypravování – přesný popis situace pro IZS/vyprávění rodičům a kamarádům o tom, co dotyčný viděl
- ☐ Zhotovování jednoduchého věcného záznamu – záznam v bodech; souvislý záznam
- ☐ Opravování pracovních textů z Tematických listů
- ☐ Předání informace o dopravně výchovné akci různou formou – vhodný pozdrav a oslovení, prosba o pomoc a spolupráci; využití různých slohových útvarů (vzkaz, zpráva, oznámení pro média), vypravování různým cílovým skupinám
- ☐ Omluva – v rámci situační hry z dopravního prostředí
- ☐ Žádost o úpravu dopravního prostředí v okolí školy
- ☐ Vysvětlování vlivu předcházejícího děje na děj současný – vliv na vzniklou situaci a vliv na situaci následující (to, co se odehrálo dříve, může mít vliv na současnou nehodu; to, jak se chováme nyní, může ovlivnit situaci následující)
- ☐ Dodržování časové posloupnosti při popisu události

5.4 Jazyková výchova

5.4.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

- „rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky“
DV – pozná význam nápisů na dopravních značkách a dodatkových tabulkách dopravních značek,
- „porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná“
DV – porovnává význam slov s vazbou na rizika v dopravním prostředí; rozlišuje slova s významem rizika, prevence, bezpečí,
- „porovnává a třídí slova podle zobecněného významu - děj, věc, okolnost, vlastnost“
DV – porovnává a přiřazuje význam slova mající vliv na vznik rizikové situace dle zobecněného významu – slova, která označují rizikový děj, věci, které mají vliv na vznik rizika, okolnosti a vlastnosti, které mohou mít vliv na vývoj dopravní situace a nebezpečí,
- „rozlišuje slovní druhy v základním tvaru“
DV – používá správné tvary slov a při sdělení o nehodě nebo úrazu volí adekvátní slovní druhy bez používání přebytných citoslovců, zájmen apod.
- „užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves“
DV – užívá správné gramatické tvary při předávání důležité informace (ve stresovém okamžiku), uvědomuje si, jak je důležité předat informace správně a srozumitelně,

- „spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy“

DV – při předávání informace spojuje věty tak, aby nebyl změněn význam a srozumitelnost sdělení; uvědomuje si, jak může nevhodné a nesrozumitelné spojení ovlivnit situaci (špatně předaná informace IZS),

- „rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření volí vhodné jazykové i zvukové prostředky“

DV – přesně volí správné jazykové prostředky tak, aby druhá osoba, které informaci předává, poznala postoj a naléhavost sdělení – prosba, dotaz, příkaz apod.

- „odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech; dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě - mimo morfologický šev; velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování“

DV – používá gramaticky správné tvary slov při písemném předávání informací, je si vědom rizika při chybně zapsaném názvu ulice, jména osoby apod.

5.4.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová“

DV – porovnává a uplatňuje význam slov ve vazbě na vznik rizikové situace v dopravním prostředí, význam slova si spojí s reálným rizikem,

- „rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku“

DV – rozlišuje změnu významu slova (ve vazbě na slova označující riziko) při použití různých přípon, předpon a koncovek (ne/bezpečí, ne/myslet, ...),

- „určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu“

DV – správně užívá plnovýznamová slova při zpracování informací,

- „rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary“

DV – popíše situaci z dopravního prostředí a použije vhodné tvary slov (podle cílového posluchače),

- „vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty“

DV – vyhledává základní skladební dvojici v informačním sdělení; pozná, která informace je důležitá,

- „odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí“

DV – porovnává sdělení o nehodě při použití vět jednoduchých a sdělení s použitím vhodně rozvinutých souvětí; zhodnotí, které sdělení je užitečné a dostatečně popisné pro posluchače,

- „užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje“

DV – pozná rozdíl ve významu sdělení při použití rozdílných spojovacích výrazů,

- „píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách“

DV – respektuje platná pravidla, chápe důvody jejich dodržování,

- „zvládá základní příklady syntaktického pravopisu“

DV – při zpracování informací, sdělení a osvětových materiálů používá pravidla syntaktického pravopisu tak, aby byl text srozumitelný.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Učivo	Náměty
ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin, modulace souvislé řeči (tempo, intonace, přízvuk)	☐ Využití slov a významových okruhů z oblasti rizika nehody a prevence
SLOVNÍ ZÁSOBA A TVOŘENÍ SLOV slova a pojmy, význam slov, slova jednovýznamová a mnohovýznamová, antonyma, synonyma, homonyma; stavba slova (kořen, část předponová a příponová, koncovka)	☐ Sestavování skupin slov významově shodných, protikladných (rozvážný, uvážlivý, opatrný, obezřetný, ostražitý/nerozvážný, bezmyšlenkovitý, unáhlený, lehkomyšlný, ukvapený) ☐ Spojení významu slova s konkrétní situací – tvorba vět s rizikovým nebo bezpečným chováním v dopravním prostředí ☐ Hledání přirovnání

	☐ Vyhledávání a třídění slov na slova souřadná, nadřazená a podřazená. Zadání: „Doplň libovolná slova souřadná, podřazená, ...“ např. dopravní značení: zákaz vjezdu, zákaz předjíždění, ...; mobiliář: kontejner, lampa, lavička, ...; dopravní prostředky: auto, kolo, tramvaj, vlak, letadlo, ...; ekologické dopravní prostředky: kolo, koloběžka, ...; atd.
	☐ Vyhledávání (na obrázku nebo v textu) a třídění slov a sousloví – věci ovlivňující riziko nebo bezpečí, okolnosti ovlivňující rizikovou situaci, vlastnosti, které působí na možnost vzniku rizika, doplňování děje a vyhledávání slov vyjadřujících děj ☐ Reakce na významově riziková slova, sestavování skupin slov s významem bezpečí a rizika v dopravním prostředí – doplnění o synonyma, antonyma, ... ☐ Sestavování příběhu na základě předem daných skupin slov (skupiny slov si mohou děti připravit navzájem) ☐ Vyhledávání slov příbuzných (hledání příbuzných slov s vazbou na chování v dopravním prostředí, tvoření sousloví – být, kdyby, odbýt, pozbyt, zbytečný, nezbytný, ledabylý, ...) ☐ Rozlišování na antonyma, synonyma, vícevýznamová a jednovýznamová slova, homonyma Antonyma polární – malý/velký, pomalý/rychlý Komplementární antonyma – slyšící/neslyšící, nastoupit/vystoupit Konverzní antonyma – učitel/žák, řidič/cestující, policista/řidič Kontextová antonyma – chodec/cyklista, chodec/řidič, červená/zelená Synonyma – kolo/bicykl, rozumný/moudrý, zabrzdit/zastavit Jednovýznamová slova – silnice, chodec, autonehoda, úraz Vícevýznamová slova – kolo, značka, oko, běh ☐ Homonyma – ucho (slyšící/u hrmce), háček (problém/skoba), kolej (tramvajová/studentská), lež (příkaz/lhát), ženu (spěchám/žena)
TVAROSLOVÍ slovní druhy, tvary slov	☐ Třídění a dělení slov z textu nebo obrázku z dopravního prostředí dle názvu osob, zvířat, věcí – dělit na rizikové nebo bezpečné prvky, na pomáhající profese a na rizikově jednající osoby apod. ☐ Práce se slovy z dopravní situace označujícími jaký kdo/co je ☐ Práce se slova z dopravní situace popisujícími co někdo/něco dělá ☐ Rozlišování tvaru slova, úprava textu a děje změnou tvaru slova ☐ Práce se slovy a s obrázky, vyhledávání slov, didaktické hry, tvoření vět s tematikou dopravních situací (vědět, děti, znět, roztěkaný, těžký, ...)
	☐ Vyhledávání používaných slov z dopravního prostředí a přiřazování ke spisovným tvarům ☐ Vyhledávání obecně používaných slov vyjadřujících nevhodné a rizikové chování a příslušnou charakteristiku riskující osoby ☐ Sluchové rozlišení hlásek spisovných a nespisovných tvarů slov, výslovnost samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin, modulace souvislé řeči – důraz na přesnou artikulaci a slovní vyjádření při hovoru s IZS ☐ Vyhledávání nespisovných slov v příbězích z Tematických listů ☐ Vyhledávání plnovýznamových slov na obrázku z dopravního prostředí (slova vypsát, určit slovní druhy a předat spolužákovi k vytvoření příběhu, příběhy mohou mít dva děje – rizikové nebo bezpečné chování, dobrý a špatný konec) ☐ Popis situace jazykem – spisovným, hovorovým, s prvky nářečí

SKLADBA věta jednoduchá a souvětí, základní skladební dvojice	☐ Spojování vhodných vět do delších celků ☐ Určování základní skladební dvojice ☐ Používání různých spojek ☐ Vyhledávání skladební dvojice v textech Tematických a pracovních listů ☐ Tvoření příběhu ze zadané základní skladební dvojice (Jirka běží; Alena se rozhlíží; děti si hrají; auto brzdí; řidič telefonuje) ☐ Hra se slovy z dopravního prostředí, která nesou význam nebezpečí ☐ Sestavování vět holých, jednoduchých a rozvíjení v souvětí přiřazováním slov (vylosovaných ze zásob, které vytvořily děti)
PRAVOPIS - lexikální, základy morfologického (koncovky podstatných jmen a přídavných jmen tvrdých a měkkých) a syntaktického (shoda přísudku s holým podmětem)	☐ Práce s významem vyjmenovaných slov, určování slov příbuzných, rozlišování významu slov příbuzných (rozdíl významu ve vztahu k rizikům v dopravním prostředí – slyšet/neslyšet, slyšitelný/neslyšitelný, myslet/nedomyšlet, přemýšlet/zamyšlený, ...) ☐ Vyhledávání vyjmenovaných slov a slov příbuzných, která jsou tematicky spojena s bezpečím nebo s rizikem v dopravním prostředí (příběhy z dopravních situací s použitím vyjmenovaných a příbuzných slov) ☐ Rozlišování významu slov s měkkou a tvrdou koncovkou (zdraví/zdravý, pomalí/pomalý, rychlí/rychlý) ☐ Práce se slovy a obrázky, vyhledávání slov, didaktické hry (např. ú/ů - úzká, úspěšný, může, nemůže, fůra, kůň, důvěra, kůl, důlek, úkol, ...) ☐ Práce se slovy a obrázky, vyhledávání slov, didaktické hry (např. bě/pě/vě - spěchat, běžet, přeběhnout, uvěřit, nevěřit, vědět, měřit, umět, pěšina, ...)

5.5 Literární výchova

5.5.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

– „čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku“

DV – čte a reprodukuje texty spojené s orientací v prostředí, dodatkové tabulky dopravního značení, orientační tabule, jednoduché/zkrácené legislativní texty (např.: povinné vybavení kola),

– „vyjadřuje své pocity z přečteného textu“

DV – vyjadřuje pocity z příběhů z dopravního prostředí, vystihne a rozlišuje emoce a charakteristiku postav, jejich vliv na vznik rizikové situace,

– „rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění“

DV – ve vyprávění a textech rozlišuje reálné a smyšlené příběhy a z toho odvozená nebezpečí,

– „pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností“

DV – tvořivě dokončí text s otevřeným koncem (vyhodnotí a zapracuje varianty dle míry rizika).

5.5.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

– „vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je“

DV – zaznamenává emoce z příběhů z dopravního prostředí, vyvozuje z nich poučení pro reálné situace,

– „volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma“

DV – volně reprodukuje legislativní text, vystihne jeho význam,

– „rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů“

DV – rozlišuje texty podle zaměření (zpráva o nehodě pro policii, zdravotníky, média, osvětová informace pro spolužáky); vystihne a použije vhodnou formu zpracování,

– „při jednoduchém rozboru literárních textů používá elementární literární pojmy“.
DV – užívá správné pojmy a označení v literárních textech i v reálných dopravních situacích.

LITERÁRNÍ VÝCHOVA	
Učivo	Náměty
POSLECH LITERÁRNÍCH TEXTŮ	☐ Vyhledávání rizikových situací v příběhu
ZÁŽITKOVÉ ČTENÍ A NASLOUCHÁNÍ	☐ Vyprávění o dojmech, vyjadřování názoru ☐ Kladení doplňujících otázek žákem ☐ Ilustrování děje – co následovalo po nedokončeném příběhu, co mě v příběhu nejvíce zaujalo, co se mi také stalo
TVOŘIVÉ ČINNOSTI S LITERÁRNÍM TEXTEM přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace, vlastní výtvarný doprovod	☐ Poslech různých literárních útvarů a textů, přiřazování vhodných pojmů – spisovatel, básník, kniha, čtenář; divadelní představení, scénář, herec, režisér; verš, rým, přirovnání (úprava záznamu nehody do různých literárních stylů – vzájemné předčítání) ☐ Srovnávání textů různých autorů s tematikou rizika, bezpečí, nehody, ohrožení v různých situacích ☐ Dramatizace textu – s otevřeným i dokončeným dějem ☐ Vymýšlení vlastních příběhů, rozpočítadel, hádanek, říkanek, básní, pohádek, bajek, povídek
ZÁKLADNÍ LITERÁRNÍ POJMY literární druhy a žánry: rozpočítadlo, hádanka, říkanka, báseň, pohádka, bajka, povídka; spisovatel, básník, kniha, čtenář; divadelní představení, herec, režisér; verš, rým, přirovnání	☐ Vypravování děje dle obrázkové předlohy ☐ Hodnocení činů postav, jejich postojů a citů – Gestalt přístup, hraní rolí, hry na rozvoj empatie ☐ Přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace, vlastní výtvarný doprovod ☐ Vymýšlení a domýšlení děje – využití příběhů z Tematických listů nebo skutečných zážitků žáků ☐ Odlišování pohádky od vyprávění – porovnávání skutečného příběhu s pohádkovou úpravou ☐ Zpracování jednoho tématu různou formou – převedení zážitku do pohádky, básničky, povídky, bajky, ... ☐ V návaznosti na mediální výchovu navrhování výchovných sloganů

5.6 Cizí jazyk

DV v oblasti

- ☐ Ve vzdělávací oblasti Cizí jazyk žák získává schopnost komunikovat v cizím jazyce i v situaci, kdy musí řešit nečekaně vzniklý problém.
- ☐ Rozšiřuje si slovní zásobu k dané problematice.
- ☐ Žák je schopen komunikovat a pomoci turistům ze zahraničí, kteří potřebují radu a pomoc, sám se orientovat v zahraničí, řešit vzniklé situace, říct si o pomoc a komunikovat s telefonní linkou IZS v cizím jazyce.
- ☐ Při výuce cizího jazyka žák prostřednictvím vhodně zvolených témat získává informace:
 - o možných rizicích nezodpovědného chování,
 - o rizicích různého dopravního prostředí,
 - o různých podmínkách, které mohou mít vliv na vznik nehody.

5.7 Další cizí jazyk

Porovnávání základních vět (stavba, slovní zásoba, intonace) vyjadřujících žádost o pomoc – český jazyk, cizí jazyk a další cizí jazyk.

Témata

- ☐ Popis cesty z domova do školy s identifikací rizik – znalost bezpečné cesty, přechody, křižovatky...
- ☐ Trávení volného času, cesta, prostor pro hraní, nebezpečí hry v dosahu dopravního prostředí
- ☐ Jmenování a popis vlastností dopravních prostředků, výhod a rizikových faktorů
- ☐ Rodina a jejich chování v dopravním prostředí – rodič/řidič
- ☐ Rodina a jejich cesta do školy, do práce, za zábavou

- ☐ Počasí a vliv počasí na bezpečnost
- ☐ Roční období a rizikové faktory v dopravě
- ☐ Dny v týdnu a nehodovost vztahující se k daným dnům (vliv svátků a prázdnin)
- ☐ Denní doba a vliv na únavu za volantem a na soustředění se v dopravním prostředí
- ☐ Strava a vliv stravy na psychickou a fyzickou zdatnost
- ☐ Charakterové vlastnosti, osobnostní postoje a jejich vliv na vznik nehody
- ☐ Rozhledové podmínky a bezpečné místo k přecházení
- ☐ Pravidlo „Zeleného kříže“ (Green Cross Code)
- ☐ Základní rozhovory pro komunikaci v zahraničí v dopravním prostředí – dotaz na cestu, požádání o pomoc, telefon na krizovou linku IZS
- ☐ Dopravní značení v různých státech a význam značení
- ☐ Předpisy dané země – odchylky od předpisů ČR
- ☐ Charakteristika národů, zvyky, rozdíly chování, rizika spojená s našimi zvyky v dopravním prostředí, konfrontace
- ☐ Vyhledávání informací na zahraničních internetových stránkách orientovaných na dopravní výchovu
- ☐ Vyhledávání stránek a článků vyhledávačem prostřednictvím fráze „dopravní výchova“ – „Road Safety Education“, „Securite routier“, „Verkehrserziehung“, „Educazione Stradale“ aj. dle vyučovaného jazyka
- ☐ Navázání komunikace se školou v zahraničí, která má kvalitní preventivní program a je zapojená do projektu „Bezpečná cesta do školy“ nebo jiných projektů zaměřených na zvýšení bezpečnosti silničního provozu
- ☐ Čtení jízdních řádů

5.7 Receptivní, produktivní a interaktivní řečové dovednosti

5.7.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

- „*vyslovuje a čte foneticky správně v přiměřeném rozsahu slovní zásoby*“
DV – vyslovuje a čte správně informace týkající se orientace v cizím prostředí a upozorňující na nebezpečí,
- „*rozumí jednoduchým pokynům a větám, adekvátně na ně reaguje*“
DV – správně rozumí pokynům souvisejícím s prací IZS, organizací dopravy, informacím o nehodě, upozorněním na riziko, informacím lékaře apod.
- „*rozlišuje grafickou a mluvenou podobu slova*“
DV – porovnává grafickou a mluvenou podobu slov z orientačních tabulí a dopravního značení,
- „*počepí obsah a smysl jednoduché, pomalé a pečlivě vyslovované konverzace dvou osob s dostatkem času pro porozumění*“
DV – pochopí obsah konverzace mezi účastníkem nehody a IZS, mezi pacientem a lékařem,
- „*používá abecední slovník učebnice*“
DV – umí ve slovníku rychle najít slova, která potřebuje pro sdělení důležité informace IZS.

5.7.2 Receptivní řečové dovednosti

Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „*rozumí známým slovům a jednoduchým větám se vztahem k osvojovaným tématům*“
DV – rozumí slovům, která jsou důležitá pro komunikaci v zahraničí (hledání směru při bloudění, hledání místa setkání s učitelem či rodiči, předání informace IZS),
- „*rozumí obsahu a smyslu jednoduchých autentických materiálů (časopisy, obrazové a poslechové materiály) a využívá je při své práci*“
DV – rozumí nahrávkám a textům, které souvisejí s bezpečným pohybem v zahraničí (rozhovor s rodilým mluvčím, informace z médií o rizikové situaci),
- „*čte nahlas plynule a foneticky správně jednoduché texty obsahující známou slovní zásobu*“
DV – reprodukuje správně jednoduchou zprávu popisující bezpečnou cestu a různá rizika,
- „*vyhledá v jednoduchém textu potřebnou informaci a vytvoří odpověď na otázku*“
DV – najde v textu informace důležité pro orientaci v cizím prostředí a pro prevenci úrazů,

– „používá dvojjazyčný slovník“

DV – slova, která potřebuje k rychlému předání informace o nehodě, umí najít ve slovníku rychle i ve stresové situaci.

5.7.3 Produktivní řečové dovednosti

Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

– „sestaví gramaticky a formálně správně jednoduché písemné sdělení, krátký text a odpověď na sdělení; vyplní své základní údaje do formulářů“

DV – sestaví krátké sdělení se základními informacemi o místě bydliště,

– „reprodukuje ústně i písemně obsah přiměřeně obtížného textu a jednoduché konverzace“

DV – vystihne základní důležité informace a reprodukuje je ústně i písemně (informace o místě nehody, zdravotním stavu, místě setkání, jízdním řádu apod.),

– „obměňuje krátké texty se zachováním smyslu textu“

DV – vystihne v textu podstatné informace popisující riziko a při obměně textu důležité informace zachová.

4.7.4 Interaktivní řečové dovednosti

Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

– „aktivně se zapojí do jednoduché konverzace, pozdraví a rozloučí se s dospělým i kamarádem, poskytne požadovanou informaci“

DV – ovládá a používá slovní zásobu z okruhů – orientace v dopravním prostředí, první pomoc, požádání o radu a pomoc.

Receptivní, produktivní a interaktivní řečové dovednosti

Učivo	Náměty
Žák	
PRAVIDLA KOMUNIKACE V BĚŽNÝCH KAŽDODENNÍCH SITUACÍCH pozdrav, poděkování, představování	☐ Pochopení základních zjišťovacích vět při volání na linku IZS a správná reakce žáka ☐ Věty žádající o pomoc a reakce na ně
JEDNODUCHÁ SDĚLENÍ adresa, blahopřání, pozdrav a dopis z prázdnin, omluva, žádost	☐ Telefonní rozhovor s operátorem linky IZS – poslech, převyprávění, hraní rolí ☐ Zážitkový rozhovor – hraní rolí z dopravní situace, ilustrace ☐ Improvizovaný rozhovor na dané téma – převyprávění rozhovoru jinými žáky ☐ Zpráva o nehodě - pro média, pro policii, pro lékaře, pro rodiče, pro psychologa apod. ☐ Popsat situaci z textu, nahrávky
TEMATICKÉ OKRUHY domov, rodina, škola, volný čas a zájmová činnost, oblákání, nákupy, příroda a počasí, tradice a zvyky, svátky, důležité zeměpisné údaje	☐ Přiřazování slov ke správným dopravním značkám – slova názvů značek a významová slova ☐ Orientace na mapě a obrázku na základě popisu – hledání bezpečné cesty ☐ Hledání rizik ☐ Využívání materiálů ze zahraničních internetových stránek (články, videa nahrávky, audio nahrávky, pracovní listy): http://talesoftheroad.direct.gov.uk/ http://www.helmi.at/ http://www.preventionroutiere.asso.fr ☐ Vyhledávání textu v příběhu, kde je popsáno rizikové chování ☐ Vyhledávání v textu – konkrétní místo, čas setkání, významná budova, cesta do hotelu apod. (rozšíření slovní zásoby potřebné k bezpečnému pohybu v cizím prostředí)

SLOVNÍ ZÁSoba A TVOŘENÍ SLOV – synonyma, antonyma, význam slov v kontextu	☐ Vyhledávání slov k tématu ☐ Vyhledávání charakterových vlastností, které mohou mít vliv na vznik nehody apod. ☐ Vyhledávání synonyma a jeho užití při interpretaci věty, osvětového sloganu
ZÁKLADNÍ GRAMATICKÉ STRUKTURY A TYPY VĚT, ZÁKLADY LEXIKÁLNÍHO PRINCIPU PRAVOPISU SLOV věta jednoduchá, tvorba otázky a záporu, pořádek slov ve větě	☐ Příběhy z dopravního prostředí ☐ Čist popis cesty – hledání cílového místa podle četby ☐ Oboustranný překlad textu – povely, dotazy, informace, návrh osvětového letáku se sloganem ☐ Inscenační hry – dotaz na cestu (k telefonní budce, k lékaři, na policii, do hotelu) ☐ Popis cesty, informace o vzniklé situaci (nehoda, nebezpečí), prosba o pomoc

6. INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

6.1 Cílové zaměření DV ve vzdělávací oblasti

Vzdělávání v oblasti vede žáka k:

- ☐ vyhledávání a třídění informací z oblasti pohybu, nehodovosti, vývoje a výzkumu v dopravním prostředí,
- ☐ využívání informací k sebevzdělání, poznání a k výchově a ovlivňování postojů okolí,
- ☐ hledání správného řešení různých problémů pomocí vyhledávání informací.

Žáci se seznamují:

- ☐ s důležitou úlohou informací, statistických dat,
- ☐ s možností porovnávat různé údaje, srovnávat údaje z různých prostředí, měst, států,
- ☐ s možností porovnávat údaje dle zadaných kritérií, faktorů.

Žáci se učí:

- ☐ vyhodnocovat statistiky a odvozovat si z nich poučení,
- ☐ při vyhledávání informací formulovat správné zadání, vhodná klíčová slova vystihující cílovou skupinu hledaných informací.

Softwarové prostředky žáci používají:

- ☐ k modelování situací,
- ☐ k vyjádření a prezentaci svého názoru.

Využívají výpočetní techniku:

- ☐ k zefektivnění učení v daném oboru,
- ☐ k prezentaci výsledků svého zkoumání a své práce.

Informační a komunikační technologie (IKT) jsou využívány ke komunikaci s okolním světem, pro individuální i skupinovou práci.

Prostřednictvím výchovy k šetrnému zacházení s technikou, včetně pravidelné údržby, jsou žáci vedeni ke správným návykům a pečlivosti. Tyto návyky jsou potřebné i při pohybu v dopravním prostředí, při údržbě vlastních dopravních prostředků.

6.2 Základy práce s počítačem

Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. a 2. období

Žák:

– „využívá základní standardní funkce počítače a jeho nejběžnější periferie“

DV – v základních funkcích počítače a jeho perifériích se orientuje rychle i v časovém stresu,

– „respektuje pravidla bezpečné práce s hardwarem i software a postupuje poučeně v případě jejich závady“

DV – dodržuje pravidla bezpečné práce s počítačem a uvědomuje si následky nedodržování těchto pravidel; klade důraz na včasnou a kvalitní prevenci, čímž eliminuje případné následky,

– „chrání data před poškozením, ztrátou a zneužitím“

DV – chápe význam ochrany dat a prevence před jejich poškozením, ztrátou a zneužitím; uvědomuje si nebezpečí nevratnosti při nezodpovědném zacházení a chování (rozvíjí kompetenci k zodpovědnosti).

Základy práce s počítačem	
Učivo	Náměty
ZÁKLADNÍ POJMY INFORMAČNÍ ČINNOSTI – INFORMACE, INFORMAČNÍ ZDROJE, INFORMAČNÍ INSTITUCE	☐ Práce s krátkým textem z oblasti DV – úprava textu pomocí klávesnice, myši; tisk textu ☐ Využití informačních zdrojů v prevenci dopravních nehod (IZS, preventivní složky, aktuální informace o nehodách či uzavírkách na plánované cestě)
STRUKTURA, FUNKCE, POPIS POČÍTAČE A PŘÍDAVNÝCH ZAŘÍZENÍ	☐ Seznámení se základními funkcemi počítače – struktura, funkce, popis počítače a přídatných zařízení – jaké má funkce a jak je lze využít pro prevenci
SEZNÁMENÍ S FORMÁTY SOUBORŮ (doc, gif)	☐ Návrh osvětového materiálu ve formátu doc s umístěním grafických materiálů; návrh grafických materiálů a uložení do formátu gif
MULTIMEDIÁLNÍ VYUŽITÍ POČÍTAČE	☐ Práce s videosekvencí – pořízení videosekvence z dopravního prostředí (záznam z digitálního fotoaparátu, mobilu) ☐ Interaktivní testy (např. www.skodahrou.cz) ☐ Získání základních dovedností při ovládání PC – využití při testech a hrách pro DV
JEDNODUCHÁ ÚDRŽBA POČÍTAČE, POSTUPY PŘI BĚŽNÝCH PROBLÉMECH S HARDWAREM (HW) A SOFTWAREM (SW)	☐ Respektování pravidel bezpečné práce s HW a SW – vytváření návyku pravidelné údržby a kontroly ☐ Správný postup při odstranění závady ☐ Důraz na pravidelnou údržbu všech pomůcek, přístrojů, dopravních prostředků apod. ☐ Vyhodnocení efektivity práce při ztrátě dat
ZÁSADY BEZPEČNOSTI PRÁCE A PREVENCE ZDRAVOTNÍCH RIZIK SPOJENÝCH S DLOUHODOBÝM VYUŽÍVÁNÍM VÝPOČETNÍ TECHNIKY	☐ Vytváření zdravých návyků – pohyb po dlouhém sezení ☐ Vliv na soustředění, fyzickou zdatnost, vliv na chování v dopravním prostředí a na riziko spojené s únavou, ztrátou vnímání reality (počítačové hry) ☐ Vliv na kvalitu zraku

6.3 Vyhledávání informací a komunikace

Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. a 2. období

Žák:

– „při vyhledávání informací na internetu používá jednoduché a vhodné cesty“

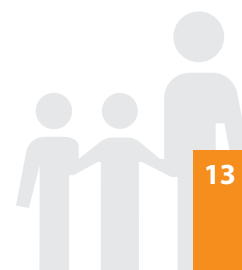
DV – definuje základní vyhledávací atributy k získání potřebných informací z oblastí dopravní výchovy a prevence úrazů,

– „vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích“

DV – vyhledává důležité a potřebné informace pro plánování bezpečné cesty; umí pracovat s komunikačním zařízením a vyhledávat informace v časovém stresu,

– „komunikuje pomocí internetu či jiných běžných komunikačních zařízení“

DV – umí komunikovat pomocí běžných komunikačních zařízení s pracovníky IZS.

Vyhledávání informací a komunikace

Učivo	Náměty
SPOLEČENSKÝ TOK INFORMACÍ (vznik, přenos, transformace, zpracování, distribuce informací)	☐ Využití v běžném životě v oblasti prevence dopravních nehod
ZÁKLADNÍ ZPŮSOBY KOMUNIKACE (e-mail, chat, telefonování)	☐ Základní způsoby komunikace – e-mail, chat, telefonování, Skype, Facebook ☐ V rámci konkrétního řešení problému využití vhodného druhu a stylu komunikace ☐ Bezpečnostní pravidla při komunikaci na internetu
Metody a nástroje vyhledávání informací	☐ Informace, informační zdroje, informační instituce (BESIP, MVCR, MDCR, WHO aj. – www.mvcr.cz , www.ibesip.cz , www.idos.cz) ☐ Vyhledávání informací o nehodovosti, o přepravě nadměrných nákladů a nebezpečných látek v knihovnách, databázích a na příslušných portálech ☐ Vyhledávání informací vztahujících se k dopravě a jejich propojení do výuky cizího jazyka, českého jazyka, zeměpisu, dějepisu, fyziky atd. ☐ Informace zaměřené na místo bydliště, na město, ve kterém žijí, návrh řešení dopravních situací, vyhledávání dopravních řešení pomocí fotomapy, Google Earth (v různých zemích a světadílech) ☐ Využití výpočetní techniky v dopravě – vyhledání informací k dané problematice na internetu
FORMULACE POŽADAVKU PŘI VYHLEDÁVÁNÍ NA INTERNETU, VYHLEDÁVACÍ ATRIBUTY	☐ Formulace požadavku při vyhledávání na internetu, vyhledávací atributy – vyhledávání informací podle hesla – např. bezpečná cesta do školy, safe road to school, road safety education, brzdná dráha apod.

6.4 Zpracování a využití informací

Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. a 2. období

Žák:

– „pracuje s textem a obrázkem v textovém a grafickém editoru“

DV – pracuje se získanými informacemi a daty a vytváří vlastní textové a grafické prezentace, propagační a osvětový materiál.

Zpracování a využití informací

Učivo	Náměty
ZÁKLADNÍ FUNKCE TEXTOVÉHO A GRAFICKÉHO EDITORU	☐ Základní funkce textového a grafického editoru – tabulkový editor, vytváření tabulek, porovnávání dat, jednoduché vzorce (data z vlastních průzkumů, data z internetu, výpočet brzdné dráhy – vzoreček reakční doby + brzdné dráhy) ☐ Práce v programu Word, Excel ☐ Tvorba letáků s protidrogovou tematikou ☐ Vkládání obrázků do Wordu – doplnění textem (sloganem) ☐ Tvorba materiálů pro ovlivnění chování vrstevníků v dopravním prostředí ☐ Prezentace informací (webové stránky, prezentační programy, multimédia) ☐ Počítačová grafika, rastrové a vektorové programy – návrhy dopravního prostředí, tvorba map okolí školy, riziková místa, přechody, mobiliář apod.) ☐ PowerPoint – prezentace, návrhy výukových materiálů pro menší děti, pro spolužáky, pro rodiče

7. ČLOVĚK A JEHO SVĚT

7.1 Cílové zaměření DV ve vzdělávací oblasti

Vzdělávání v oblasti vede žáka k:

- ☐ uvědomění si svého místa mezi lidmi, svého vlivu na okolí a svých možností ovlivnit sebe i okolní události a jevy v různých situacích – každý je součástí dopravního prostředí,
- ☐ vytváření správných mezilidských vztahů,
- ☐ rozvíjení empatie – vnímání problémů a potřeb ostatních účastníků provozu,
- ☐ vnímání a správnému odezírání chování osob při očním kontaktu; odhadnutí předpokládaného jednání, reakce,
- ☐ rozvíjení schopnosti pomoci – správné reagování a správné chování při nehodě, zvládnutí základů první pomoci, zajištění pomoci, zavolání IZS,
- ☐ vnímání dopravního prostředí jako součásti života, vnímání rizik, pozitivního i negativního dopadu dopravy – „zkracování vzdáleností“, převoz zásilek a nákladů, dopravní nehody, exhalace, špatný zdravotní stav a fyzická kondice,
- ☐ rozvíjení schopnosti bezpečně a správně se pohybovat v dopravním prostředí,
- ☐ poznávání základních fyzikálních zákonů, které fungují v provozu na silnicích a jejichž znalost může zabránit úrazu a zachránit život – setrvačnost, brzdná dráha, rychlost, vlečná křivka atd.
- ☐ poznávání svého těla, svých možností, svých nedostatků, zranitelnosti,
- ☐ rozvíjení schopnosti orientovat se v čase se správným odhadem doby potřebné ke zvládnutí vzdálenosti, cesty do školy apod.
- ☐ rozvíjení schopnosti předvídat možná rizika v dopravním prostředí a znát způsoby, jak se před nimi chránit,
- ☐ pochopení dopravních předpisů – přiměřeně věku.

7.2 Místo kde žijeme

7.2.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

– „*vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí*“

DV – orientuje se v okolí svého bydliště a školy, zná a rozpozná riziková místa, určí nejbezpečnější cestu na určené místo, předvídá možná rizika,

– „*začlení svou obec (město) do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci (městě)*“

DV – orientuje se v širším okolí svého bydliště, pozoruje a popíše změny, které mají vliv na bezpečí a vznik možného nebezpečí v dopravním prostředí,

– „*rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost*“

DV – rozpozná rizika spojená s přírodními i umělými prvky v dopravním prostředí (nepřehledná situace, překážky v rozhledu atd.).

7.2.2. Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

– „*určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu*“

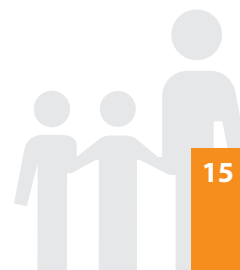
DV – bezpečně pozná místo, kde se nachází, určí polohu a umí předat správnou informaci krizové lince 112,

– „*určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě*“

DV – určí světové strany při práci s mapou (zorientuje mapu) a plánem cesty; používá ochranné prvky i při pohybu v přírodě mimo městské prostředí,

– „*rozlišuje mezi náčrti, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli*“

DV – rozlišuje mezi náčrti okolí bydliště a cesty do školy, plány a základními typy map; vyhledá a porovná orientační body v ortofotomapách a dalších typech map,

– „vyhledá typické regionální zvláštnosti, zážitky z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích“

DV – vyhledá možná rizika nehody spojená se specifiky krajiny a způsobu života u nás i v cizích zemích,

– „rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam“

DV – rozlišuje funkci a význam Ministerstva vnitra a jeho složek – Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR.

Místo, kde žijeme	
Učivo	Náměty
DOMOV	<i>Prostředí domova, orientace v místě bydliště</i> ☐ Vyznačení v jednoduchém plánu prostoru domova – bydliště, škola, bydliště kamarádů ☐ Vyznačení cesty z domova na určené místo ☐ Rozlišení možných nebezpečí v nejbližším okolí, identifikace místa pro případ nehody – kde se nacházím, kde se nehoda stala <i>Pojmenování svého města/obce a ulice</i> ☐ Přesná znalost pro identifikaci při krizové situaci
ŠKOLA	<i>Prostředí školy – řád, pravidla, bezpečný pohyb v prostorách školy, orientace v prostorách školy</i> ☐ Významné orientační body (kostel, divadlo, sportovní hala, radnice apod.) – význam orientačních bodů pro orientaci v místě pohybu, paměťový popis cesty, kreslení školní mapy, slovní navigace „nevidomých“ (zavázané oči) <i>Činnosti ve škole – dodržování pravidel daných pro každou činnost</i> ☐ Pochopení významu pravidel a jejich dodržování ☐ Pochopení významu prevence ☐ Okolí školy – určení bezpečného prostoru, rizikových míst, ochrana životního prostředí okolí školy, identifikace významných orientačních bodů, popis místa a určení místa „kde se nacházím“ (příklad hry: žáci určují dle vyprávění jiného spolužáka, které místo žák popisuje)
BEZPEČNÁ CESTA DO ŠKOLY mapování nejbezpečnější trasy a srovnání s trasou nejkratší, porovnání rizik	<i>Pojmenování města/obce ve které je škola a ulice</i> ☐ Kde se cítím bezpečně, srovnání s reálnými riziky ☐ Kde si nikdy nehraji – zdůvodnění proč ☐ Zanesení areálu školy do mapy
OBEC (MĚSTO), MÍSTNÍ KRAJINA	<i>Její části</i> – identifikace místa pro případ nehody ☐ Poloha v krajině – vyhledávání orientačních bodů <i>Minulost a současnost obce (města) – srovnávání se způsobem života</i> ☐ Přiřazování starých názvů k novým pro bezpečné označení místa nehody ☐ Porovnávání starých map a fotografií se současnými a rozvíjení možnosti dalšího vývoje v dopravě a vlivu na život – výchova k udržitelné dopravě ☐ Význačné budovy – popis umístění, zakreslení do orientačního plánu ☐ Dopravní síť – rozlišení hlavních a vedlejších komunikací, komunikací dle druhů dopravy a intenzity zatížení, označení jednosměrných komunikací, výjezdů z nemocnice, hasičů, aut ze stavby apod.; použití a umístění vhodných dopravních značek ☐ Označení a pojmenování významných orientačních míst a budov – umístění do orientačního plánu obce – znát všechny používané názvy pro známé budovy a místa ☐ Zmapování obce – parkoviště (riziko – nepřehledný prostor), dětské hřiště, policie, lékař, hasiči, stadion, hřbitov, divadlo, kino, skládka, mateřská škola, ... ☐ Mobiliář – telefonní budka, poštovní schránka, ekocontainer, osvětlení, parkovací hodiny, lavičky, ... (co překáží v rozhledu, co překáží při chůzi, co překáží/pomáhá hendikepovaným) <i>Osazení zelení</i> – stromy (překážející v rozhledu), keře
OKOLNÍ KRAJINA (MÍSTNÍ OBLAST, REGION)	<i>Zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů, vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany</i> ☐ Vše ve vazbě na cestování, vliv na dopravu a na bezpečnost; rizika spojená s odlišným rázem krajiny, životním stylem, s volně žijícími živočichy a rostlinami v různých ročních obdobích ☐ Dopravní rizika spojená s charakterem krajiny

REGIONY ČR	<i>Praha a vybrané oblasti ČR</i> ☐ Orientace v cizím prostředí ☐ Významné orientační body ☐ Vyhledávání potřebných služeb ☐ Univerzálnost čísel IZS (integrováný záchranný systém) ☐ Krizová centra v Praze (v místě třídního výletu); první pomoc a nemocnice; policie a další složky; informační centra ☐ Přesný plán před výletem do Prahy – informace pro případ nehody, ztráty orientace
	☐ Informace před jízdou metrem – eskalátory; bezpečná vzdálenost před přijíždějícím vlakem; bezpečný a rychlý nástup do vlaku; jak se zachovat v případě nechtěného a náhodného rozdělení skupiny při nástupu do metra (znalost cílové nebo přestupní stanice), ...
NAŠE VLAST	<i>Domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly</i> ☐ Poloha a přírodní charakter – shoda a rozdíly s okolními krajinami ☐ Struktura preventivních složek, rozdílné funkce preventivních složek ☐ Informační tabule při příjezdu do republiky – informace pro řidiče
EVROPA A SVĚT	<i>Kontinenty, evropské státy, EU, cestování</i> ☐ Rozdíly ve zvycích, v legislativě, v rizikových faktorech (uspořádání komunikací, flóra i fauna, klima a vliv na vznik rizika na silnicích)
MAPY OBECNĚ ZEMĚPISNÉ A TEMATICKÉ	<i>Obsah, grafika, vysvětlivky</i> ☐ Orientace na mapě, orientace s mapou při výletě (rizika v dopravním prostředí při soustředění se na mapu, při špatné orientaci) ☐ Porovnání s internetovou ortofotomapou ☐ Překreslení ortofotomapy ☐ Návrh vlastních značek ☐ Návrh umístění značek <i>Srovnávání míst, kde žijeme</i> ☐ Město/vesnice ☐ ČR/zahraničí ☐ Historie, cesty a doprava ☐ Rozdílné dopravní prostředí, odlišná a shodná rizika ☐ Cesty - srovnání různorodosti dle lokality, zatížením, významem, přírodního rázu apod.

7.3 Lidé kolem nás

7.3.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

– „rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi“

DV – cítí spoluzodpovědnost za bezpečí, život a zdraví rodinných příslušníků při pohybu v dopravním prostředí,

– „odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností“

DV – odvodí význam integrovaných záchranných složek, potřebu povolání spojených se stavbou a údržbou komunikací, význam bezpečnostního auditora a dalších profesí zaměřených na prevenci dopravních nehod,

– „projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům“

DV – toleruje odlišnosti a pomáhá při překonávání různých překážek v dopravním prostředí; uvědomuje si, že lidé jsou odlišní a v různých situacích se v dopravě mohou chovat rozdílně, respektuje tyto odlišnosti a je si vědom případných rizik a reakcí odlišného chování.

7.3.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

– „vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě)“

DV – vyjádří vztahy účastníků silničního provozu, vyvodí vliv vzájemných vztahů a chování mezi lidmi na vznik rizikové situace v dopravním prostředí,

– „rozlišuje základní rozdíl mezi jednotlivci, obhájí při konkrétních činnostech své názory, popřípadě připustí svůj omyl, dohodne se na společném postupu a řešení se spolužáky“

DV – vnímá v dopravním prostředí odlišnosti mezi jednotlivci (v jejich schopnostech přizpůsobit se různým dopravním situacím; v odlišném vnímání situace apod.), respektuje tyto odlišnosti a přizpůsobuje se jim,

– „rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy“

DV – rozpozná nebezpečí rizikového chování v dopravním prostředí; pozná riziko nátlaku skupiny a v dopravním prostředí jedná tak, aby nepodleh nátlaku na rizikové chování,

– „orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích“

DV – je si vědom hodnot dopravního vybavení a zařízení, je si vědom následků a rizik při nefunkčním a znehodnoceném dopravním zařízení, nepoškozuje je,

– „poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města)“

DV – všimá si různých rizikových míst v dopravním prostředí, navrhuje vhodné náměty pro zvýšení bezpečnosti.

Lidé kolem nás

Učivo	Náměty
RODINA	<i>Postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny, práce fyzická a duševní, zaměstnání</i> ☐ Moje rodina - chování členů rodiny v dopravním prostředí; rodina na cestách do práce, školy, na dovolenou ☐ Bezpečné a nebezpečné jednání ☐ Úloha rodiny při prevenci nehod ☐ Bezpečná chůze s rodiči, se sourozenci, s kočárkem ☐ Bezpečná chůze se psem ☐ Pohyb na kole, na bruslích, skateboardu ☐ Přeprava v autě – bezpečná jak pro rodiče, tak pro sourozence ☐ Prevence nehody a úrazu – téma pro celou rodinu
SOUŽITÍ LIDÍ	<i>Mezilidské vztahy, komunikace, obchod, firmy, zájmové spolky, politické strany, církve</i> ☐ Preventivní programy organizací, vyhledávání zajímavých aktivit ☐ Pomoc nemocným, sociálně slabým ☐ Společný „evropský dům“ – vnímání dopravní nehodovosti jako společného tématu; společné preventivní programy (Švédsko – projekt „Vize nula“ převzala většina evropských států) ☐ Nejsem tu sám – vnímání potřeb ostatních partnerů v dopravě, ohleduplnost, empatie ☐ Kdo nám pomáhá – koho mohu požádat o pomoc ☐ Komu mohu pomoci já – kdo může moji pomoc potřebovat ☐ Co mohu udělat pro druhé; jak mohu pomoci ☐ Správný postup poskytnutí pomoci, telefonování IZS
CHOVÁNÍ LIDÍ	<i>Vlastnosti lidí, pravidla slušného chování, principy demokracie</i> ☐ Pravidla chování v dopravním prostředí (na chodníku, na silnici při přecházení, vnímání ostatních partnerů v provozu) ☐ Chování jednotlivých skupin v provozu, konflikty mezi motorizovanými a nemotorizovanými účastníky a možnost jejich předcházení a řešení ☐ Zranitelní účastníci provozu a chování vůči nim ☐ Zásady bezkonfliktního jednání
VLASTNICTVÍ	<i>Soukromé, veřejné, osobní, společné, peníze</i> ☐ Ochrana mobiliáře, dopravních značek – kam nahlásit závadu
PRÁVO A SPRAVEDLNOST	<i>Základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy, protiprávní jednání, právní ochrana občanů a majetku, soukromého vlastnictví, duševních hodnot</i> ☐ Vazba na práva a povinnosti v dopravním prostředí ☐ Základní lidské právo – právo na život (svým jednáním nesmím ohrozit zdraví a život ostatních partnerů v dopravním prostředí; při rizikovém a nedbalém chování riskuji život svůj i ostatních)
KULTURA	<i>Podoby a projevy kultury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura</i> ☐ Dopravní prostředí v okolí kulturních institucí – rizika a prevence vzniku nehody ☐ Chování v dopravním prostředí pod vlivem kulturního zážitku

ZÁKLADNÍ GLOBÁLNÍ PROBLÉMY	<i>Významné sociální problémy, problémy konzumní společnosti, nesnášenlivost mezi lidmi</i>
	☐ Projevy nesnášenlivosti a rizika pro vznik konfliktu a nehody
	<i>Globální problémy přírodního prostředí</i>
	☐ Projekce sociálních problémů a problémů konzumní společnosti do dopravních situací, vliv životního stylu
	☐ Doprava a její důsledky jako globální problém

7.4 Lidé a čas

7.4.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

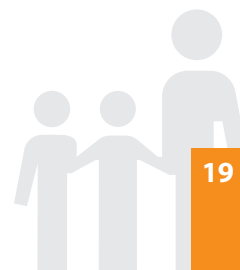
Žák:

- „využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti“
DV – vnímá časovou souslednost ve vztahu – vliv předcházejících událostí na vznik rizikové situace v současnosti a vliv vlastního nevhodného jednání na možný vznik rizikové situace v budoucnosti,
- „pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spojené s místem, v němž žije“
DV – vyhledá významné organizace věnující se prevenci úrazů a nehod v dopravním prostředí, dopravní výchově, úpravě dopravního prostředí,
- „uplatňuje elementární poznatky o sobě, rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost“
DV – využívá tyto poznatky k vnímání možného rizika vzniku dopravní nehody – chování osob v různém prostředí; vnímá riziko při společenských akcích, kdy jsou v současném dopravním prostředí realizovány akce (dožínky, jízda králů, vítání jara, masopust, topení smrtky apod.), jejichž tradice vznikla v době, kdy bylo dopravní prostředí zcela odlišné od současného.

7.4.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy“
DV – pracuje s daty a informacemi, které analyzují vliv událostí na vznik nehody (statistické ročenky nehod Policie ČR – nehody dle hodiny, dne v týdnu apod. – zdroj: <http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>), vnímá vliv událostí a jevů na vznik nehody,
- „využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek“
DV – využívá zdroje informací k pochopení rozvoje dopravy a vývoje různých opatření ke zvýšení bezpečnosti silničního provozu,
- „rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik“
DV – vyhledává informace a objasňuje vliv významných celospolečenských událostí, významných legislativních změn (např. přijetí bodového systému hodnocení řidičů, zavedení Zón 30 v obci apod.) na vývoj nehodovosti na silnicích – využívá statistické údaje o nehodovosti, porovnává nárůst a pokles nehodovosti s událostmi dané doby,
- „srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik“
DV – srovnává dopravní prostředí v minulosti a současnosti, porovnává regionální specifika dopravního prostředí s dopravním prostředím jiných regionů (pochopí odlišnost rizik),
- „objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů“
DV – objasní význam dnů a týdnů jako je ETM (Evropský týden mobility), Den bez aut, Dny pro zdraví, Dny bez úrazu apod.

Lidé a čas	
Učivo	Náměty
ORIENTACE V ČASE A ČASOVÝ ŘÁD	<i>Určování času, čas jako fyzikální veličina, dějiny jako časový sled událostí, kalendáře, letopočet, generace, režim dne, roční období</i> ☐ Časový vývoj událostí, vliv našich činů na vývoj a sled dalších událostí, možnost ovlivnění ☐ Přesné určení času, správný odhad času potřebného na cestu, znalost hodin ☐ Plánování cesty podle časového harmonogramu – důraz na včasný odchod, pozdní odchod přináší rizika
SOUČASNOST A MINULOST V NAŠEM ŽIVOTĚ	<i>Proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny</i> ☐ Evropský týden mobility, Den bez aut, Dny pro zdraví, Den bez tabáku, Dny bez úrazu <i>Problémy společnosti v historii</i> – s tím spojená rizika, podmínky pro děti, dopravu, společnost <i>Báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj</i> ☐ Identifikace místa spojeného s pověstí ☐ Novodobé mýty spojené s dopravou <i>Významné události našich dějin, obrazy českých dějin</i> ☐ Historické vlivy na dopravní prostředí – vývoj od 19. století; sociální proměny a vliv na dopravu a nehodovost ☐ Poválečný vývoj, revoluce v roce 1989 a změny ve společnosti mající vliv na životní úroveň – vazba na rozvoj automobilizmu, životní styl a nehodovost

7.5 Rozmanitost přírody a její ochrana

7.5.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

- „pozoruje, popisuje a porovnává viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích“
DV – pozná, jaký vliv mají změny přírody a krajiny v jednotlivých ročních obdobích na bezpečnost a na vznik rizikové situace v dopravním prostředí,
- „roztřídí některé přírodniny podle nápadných určujících znaků, uvede příklady výskytu organismů ve známé lokalitě“
DV – zhodnotí vlastnosti přírodnin a vliv těchto vlastností na bezpečnost v silničním provozu, zná pravděpodobná rizika při pohybu živočichů v dané lokalitě, pozná rizika vlivu dopravy na životní prostředí,
- „provádí jednoduché pokusy u skupiny známých jednoduchých nástrojů a přístrojů“
DV – provádí jednoduché pokusy na vysvětlení zákonitostí v dopravním prostředí, pokus vysvětlí a vyhodnotí možná rizika (vlečná křivka, setrvačnost, brzdná dráha, význam ochranných pomůcek – cyklistická přilba, zádržný systém, retroreflexní materiál, fluorescenční materiál aj.).

7.5.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka“
DV – zkoumá a vysvětlí, jaký vliv má rozvoj dopravy na rovnováhu a vzhled přírody (členění krajiny dopravní infrastrukturou),
- „vysvětlí na základě elementárních poznatků o Zemi jako součásti vesmíru souvislost s rozdělením času a střídáním ročních období“
DV – vnímá závislost délky dne na ročním období, zná rizika spojená s pohybem v dopravním prostředí podle ročních období – odlišná doba svítání a stmívání, odlišné počasí především při cestě do/ze školy,
- „zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přizpůsobení organismů prostředí“

DV – zkoumá vztahy mezi organizmy, vliv dopravy na migrační trasy živočichů (např. žáby), navrhuje opatření,

– „porovnává na základě pozorování základní projevy života na konkrétních organismech, prakticky třídí organismy do známých skupin, využívá k tomu i jednoduché klíče a atlasy“

DV – zkoumá chování živočichů v okolí silnic a dálnic, zná rizika spojená s pohybem živočichů v okolí komunikací, sleduje migrační cesty a poznává rizika pro živočichy i pro člověka,

– „zhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí k zdraví člověka podporovat nebo poškozovat“

DV – zhodnotí pozitiva a negativa rozvoje dopravy, zná opatření pro snížení negativních dopadů,

– „založí jednoduchý pokus, naplánuje a zdůvodní postup, vyhodnotí a vysvětlí výsledky pokusu“

DV – založí pokusy (vliv různých přírodnin na brzdovou dráhu, vliv zplodin na životní prostředí), výsledky pokusů analyzuje a vysvětlí.

Rozmanitost přírody a její ochrana	
Učivo	Náměty
LÁTKY A JEJICH VLASTNOSTI	<i>Třídění látek, změny látek a skupenství, vlastnosti, porovnávání látek a měření veličin s praktickým užíváním základních jednotek</i> ☐ Využití znalostí vlastností materiálů v dopravním prostředí – voda, led, guma, kov, beton, šetěr, písek, asfalt, ... ☐ Stupnice tvrdosti (porovnání s odolností při nehodě – do stupnice začlenit konstrukci vozidla, lidské tělo – ve spojení s brzdovou dráhou) ☐ Přílnavost podrážek nebo pneumatik kola na mokrému povrchu – předvídání nebezpečí smyku ☐ Vlastnosti olejové skvrny na silnici – vyvození následků ☐ Koroze – kovových součástí dopravních prostředků, vliv na pevnost, stabilitu a nehodovost
VODA A VZDUCH	<i>Výskyt, vlastnosti a formy vody, oběh vody v přírodě, vlastnosti, složení, proudění vzduchu, význam pro život</i> ☐ Změna vlastností při změně skupenství – rizika na chodníku i silnici ☐ Dopravní značky upozorňující na nebezpečí mlhy, náledí, namrzající vozovky na mostě, smyku na mokré vozovce, ...
NEROSTY A HORNINY, PŮDA	<i>Některé hospodářsky významné horniny a nerosty, zvětrávání, vznik půdy a její význam</i> ☐ Dopravní značka informující o nebezpečí, o změně jízdních vlastností na silnici při překážkách způsobených znečištěním silnice ☐ Následky znečištění silnice
VESMÍR A ZEMĚ	<i>Sluneční soustava, den a noc, roční období</i> ☐ Vliv na nehodovost – biorytmus, úplněk (vazba na zákony sluneční soustavy a vliv na člověka) ☐ Různá délka dne v různém ročním období, různé časy rozbřesku a stmívání a jejich vliv na viditelnost účastníků silničního provozu
ROSTLINY, HOUBY, ŽIVOČICHOVÉ	<i>Znaky života, životní potřeby a projevy, průběh a způsob života, výživa, stavba těla u některých nejznámějších druhů, význam v přírodě a pro člověka</i> ☐ Zplodiny z aut a vliv na rostliny a živočichy, chemický posyp ☐ Ochrana druhů v okolí místních komunikací, dálnic a rychlostních silnic
ŽIVOTNÍ PODMÍNKY	<i>Rozmanitost podmínek života na Zemi; význam ovzduší, vodstva, půdy, rostlinstva a živočišstva na Zemi; podnebí a počasí</i> ☐ Vliv dopravy a vliv na dopravu – zpětná vazba
ROVNOVÁHA V PŘÍRODĚ	<i>Význam, vzájemné vztahy mezi organismy, základní společenstva</i> ☐ Zásah člověka do přírody silniční sítí – biokoridory, mosty, tunely
OHLEDUPLNÉ CHOVÁNÍ K PŘÍRODĚ A OCHRANA PŘÍRODY	<i>Odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí, ochrana rostlin a živočichů, likvidace odpadů, živelné pohromy a ekologické katastrofy</i> ☐ Vzájemné působení člověka, dopravy a přírody ☐ Správný postup při odhalení nehody, úniku látek apod. ☐ Vliv zplodin na rostliny, zvířata, na člověka ☐ Vliv člověka na rovnováhu v přírodě – porovnání a zhodnocení kladného i záporného vlivu

7.6 Člověk a zdraví

7.6.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 1. období

Žák:

- „uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví“
DV – zná vliv správného a nesprávného režimu na vznik rizikového chování a rizikové situace v dopravním prostředí, ví, jak jim předcházet,
- „dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných“
DV – chová se v dopravním prostředí tak, aby neohrožil svým chováním své zdraví ani zdraví jiných,
- „chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepřijemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě“
DV – ví, kam a na koho se ve známém i v cizím prostředí obrátit s žádostí o pomoc,
- „uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu“
DV – zná rizika nerespektování pravidel, rozumí významu pravidel,
- „reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech“
DV – bezpečně pozná pracovníky IZS a reaguje na jejich pokyny při dopravní nehodě.

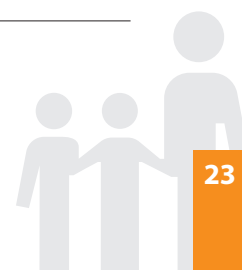
7.6.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života“
DV – uplatňuje znalosti zranitelnosti lidského těla k ochraně života a zdraví všech účastníků v dopravním prostředí,
- „rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození na oprávněné nároky jiných osob“
DV – vnímá odlišnosti ve vývoji a jejich projevy v dopravním prostředí (nečekané reakce, pomalé reakce, fyzická zdatnost apod.); zná význam a správné použití zádržného systému v automobilu (správné použití pásů v těhotenství, vhodné autosedačky pro děti – dle váhy a výšky); využívá znalostí k výběru vhodného kola, lyží, ochranných prostředků apod.
- „uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události“
DV – vhodně reaguje v nečekané dopravní situaci, zná správný postup jednání při dopravní nehodě, umí předat informace správným osobám, které mohou podle jeho informací jednat; zná práci IZS a ví, na koho se obrátit o pomoc,
- „účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob“
DV – plánuje svůj čas tak, aby se nedostal při pohybu v dopravním prostředí do časové tísně, která by mohla vést k rizikovému chování, vyhodnotí časovou náročnost na plánovanou cestu a stanoví si časovou rezervu,
- „převede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek“
DV – využívá poznatků o vlivu omamných látek na organismus, zná následky užití omamných látek při pohybu v dopravním prostředí,
- „uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou“
DV – ví, jaký vliv mají zdravé návyky na fyzickou i psychickou zdatnost potřebnou pro bezpečný pohyb v dopravním prostředí,
- „ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc“
DV – ví, jak zajistit první pomoc lidem při dopravní nehodě; umí své znalosti předat ostatním účastníkům dopravní nehody; zná použití vybavení autolékárničky,
- „uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v nebezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku“
DV – ke zdraví a k životu přistupuje zodpovědně, váží si hodnoty lidského života a zdraví a chová se vždy ohleduplně k okolí, všímá si rizikového chování, které může mít na zdraví a život negativní vliv; v hraničních situacích ovládá emoce.

Člověk a zdraví	
Učivo	Náměty
LIDSKÉ TĚLO	<i>Životní potřeby a projevy, základní stavba a funkce, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince, funkce některých orgánů a orgánových soustav</i> ☐ Zranitelnost lidského těla ☐ Ochrana jednotlivých částí ☐ Funkčnost orgánů před úrazem a po úrazu ☐ Lidské smysly a jejich význam v dopravním prostředí
PÉČE O ZDRAVÍ, VÝŽIVA A ZDRAVÍ	<i>Denní režim, pitný režim, pohybový režim, zdravá strava a vliv stravování; nemoc, drobné úrazy a poranění, první pomoc, úrazová zábrana; osobní, intimní a duševní hygiena – stres a jeho rizika; hygiena odívání, relaxace, otužování; reklamní vlivy</i> ☐ Význam dostatečného spánku, odpočinku a aktivního pohybu pro zdraví člověka a ochraně před nehodou ☐ Znalost poskytnutí první pomoci ☐ Orientace v potravinách ovlivňující zdraví ☐ Znalost nevhodných potravin a důsledku špatné výživy na pozornost ☐ Vliv špatného pitného režimu na únavu řidiče
PARTNERSTVÍ, RODIČOVSTVÍ, ZÁKLADY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	<i>Rodina a partnerství, biologické a psychické změny v dospívání, etická stránka sexuality, nemoci přenosné pohlavním stykem, HIV/AIDS (cesty přenosu)</i> ☐ Ohleduplné chování k těhotným ženám a respektování jejich problémů ☐ Postoj k životu jako k nejvyšší, nejcennější a nenahraditelné hodnotě ☐ Upřednostňování projevů přátelství a lásky před siláctvím a jinými negativními projevy, např. pod vlivem drogové závislosti ☐ Zodpovědný přístup ke zdraví a k životu
NÁVYKOVÉ LÁTKY A ZDRAVÍ	<i>Odmítání návykových látek, hrací automaty a počítače</i> ☐ Vliv některých léků na pozornost (např. léky tlumící alergii) ☐ Vliv dlouhodobému pobytu u počítače a televize na zdravotní stav a soustředění ☐ Pojmenování zdravotních rizik spojených s kouřením, alkoholem, drogami, hracími automaty a vliv těchto návyků na pohyb v dopravním prostředí, na vznik rizikové situace ☐ Vliv nezodpovědného chování ke svému zdraví i na zdraví a život ostatních; riziko vzniku nehody a ublížení na zdraví jiných účastníků silničního provozu v dopravě při použití návykových látek
OSOBNÍ BEZPEČÍ A SITUACE HROMADNÉHO OHROŽENÍ	<i>Bezpečné chování v různém prostředí, krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání atd.)</i> ☐ Bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty ☐ Chování v krizové situaci (šikana, týrání, sexuální zneužívání – služby odborné pomoci) – vliv na možnost vzniku nehody, správná reakce, prevence, přivolání pomoci při osobním ohrožení a při ohrožení cizích osob ☐ Brutalita a jiné formy násilí v médiích – projevy v reálných situacích a prevence takového chování ☐ Zásady bezpečného chování v dopravním prostředí ☐ Znalost významu dopravního značení a signálů ☐ Chování, které neohrožuje vlastní zdraví a život ani zdraví a životy ostatních ☐ Znalost polohy nejbližšího zdravotnického zařízení ☐ Správné a bezpečné chování při mimořádných událostech, při nehodě, při odhalení úniku látek apod. ☐ Chování v situaci, kdy je zraněný sám, bez pomoci ostatních
ODBORNÁ POMOC	<i>Linky IZS, linky důvěry, krizová centra</i> Znalost všech telefonních linek určených pro pomoc

7.6 Slovník pojmů

Odezírání při očním kontaktu – rozvíjení empatie; rozpoznání, zda mě řidič vnímá a respektuje, jestli se soustředí na dopravní situaci; odhadnutí předpokládaného chování.

IZS – integrovaný záchranný systém (Hasičský záchranný sbor, Zdravotnická záchranná služba, Policie České republiky) (informace na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Integrovan%C3%BD_z%C3%A1chrann%C3%BD_syst%C3%A9m)

Brzdná dráha – doba, kterou potřebuje vozidlo k zastavení; na délku brzdné dráhy má vliv více faktorů – např. reakční doba řidiče, rychlost vozidla, koeficient tření, který je závislý na povrchu vozovky, kvalita pneumatik a brzdny systém vozidla.

Vlečná křivka – plocha, kterou potřebuje vozidlo při průjezdu směrovým obloukem (zatáčkou); je to prostor, který potřebuje vozidlo při zatáčení; křivka je rozdílná podle délky, šířky a uspořádání vozidla i přívěsu.

Ortofotomapa – mapa zpracovaná z leteckého snímkování.

Retroreflexní materiál – materiál, který odráží světlo; zvyšuje bezpečnost za snížené viditelnosti.

Fluorescenční materiál – zvyšuje viditelnost za denního světla a za mlhy.

Biokoridor – úsek v krajině, který umožňuje migraci živočichů; jedná se o souvislé přírodní plochy doplněné o umělé prvky v místech jejich křížení s významnými komunikacemi (mosty, ekodukty).

8. DRAMATICKÁ VÝCHOVA

8.1 Cílové zaměření DV ve vzdělávací oblasti

Vzdělávání v oblasti vede žáka k:

- ☐ poznávání a pochopení motivů, postojů a vztahů prostřednictvím vnitřního prožívání,
- ☐ hledání a poznávání vlastních i cizích postojů v herních situacích a přenášení těchto zkušeností do reálného života,
- ☐ získávání a rozvíjení improvizáční schopnosti,
- ☐ rozvíjení psychosomatických dovedností a schopností,
- ☐ ovládání komunikačních prostředků – hlasu a těla (v napjatých, emočních situacích),
- ☐ poznávání a pochopení rozdílů mezi realitou a hrou,
- ☐ sdělování informací a zážitků,
- ☐ vytváření a charakterizování typových postav v jednoduchých i konfliktních situacích,
- ☐ dodržování pravidel při hře v určité roli,
- ☐ vyjadřování a poznávání základních emocí dle hlasu a pohybu, rozvíjení schopnosti odezírání při očním kontaktu,
- ☐ vyvolávání vlastních reakcí a pocitů,
- ☐ ovládání emocí a pochopení vlastních emocí.

8.1.1 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

– „zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla; dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých“

DV – správně dýchá, používá hlas a artikuluje ve vypjatých a psychicky i fyzicky náročných situacích; uvědomuje si potřebu upevňování psychohygieny (moje tělo, moje psychika, zdravé a vyrovnané sebepojetí; dokáže se soustředit na konkrétní roli a činnost,

– „rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná“

DV – pozná a pochopí rozdíl mezi reálnou a hranou situací; zkušenosti s emocemi z herní situace aplikuje v reálném životě; poznává základní emoce dle hlasu a pohybu účastníků silničního provozu; respektuje pravidla hry a uznává nutnost a funkci pravidel v reálném životě,

– „zkoumá témata a konflikty na základě vlastního jednání“

DV – uvědomuje si vlastní identitu, své emoce a postoje,

– „spolupracuje ve skupině na tvorbě jevištní situace; prezentuje ji před spolužáky; sleduje prezentace ostatních“

DV – respektuje pravidla společné práce; prezentuje výsledky své práce; dokáže uznat svoji chybu,

– „reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadelního, filmového, televizního, rozhlasového)“

DV – vyjadřuje se k postojům typových postav, reflektuje svůj zážitek a pocity.

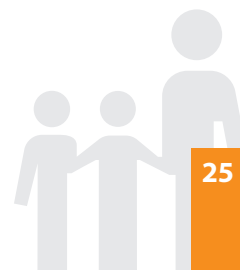
8.1.2 Očekávané výstupy a návrhy výstupů aplikovaných na dopravní výchovu – 2. období

Žák:

- „*propojuje somatické dovednosti a kombinuje je za účelem vyjádření vnitřních stavů a emocí vlastních i určité postavy*“
DV – dokáže hlasem i pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznává je v chování druhých lidí v různých situacích v dopravním prostředí,
- „*pracuje s pravidly hry a jejich variacemi; dokáže vstoupit do role a v herní situaci přirozeně a přesvědčivě jednat*“
DV – respektuje a dodržuje daná pravidla; v případě potřeby umí vstoupit a zapojit se do řešení vzniklé situace,
- „*rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích; nahlíží na ně z pozic různých postav; zabývá se důsledky jednání postav*“
DV – orientuje se v konfliktních situacích a vnímá postoje různých účastníků konfliktu; zabývá se příčinou a následkem jednání všech účastníků konfliktu situace; vyvozuje poučení z inscenačních konfliktů a jejich řešení do reálných situací,
- „*pracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru a využívá přitom různých výrazových prostředků*“
DV – přenese zážitky z dopravního prostředí do inscenačního tvaru a využívá různé výrazové prostředky k vyjádření zážitku,
- „*prezentuje inscenační tvar před spolužáky a na základě sebereflexe a reflexe spolužáků a učitele na něm dále pracuje, sleduje a hodnotí prezentace svých spolužáků*“
DV – prostřednictvím inscenačních tvarů řeší etické problémy spojené s konfliktními situacemi v dopravním prostředí; své postoje prezentuje inscenační formou a na základě sebereflexe a reflexe pozorovatelů na svých postojích nadále pracuje,
- „*reflektuje svůj zážitek z dramatického díla; rozlišuje na základě vlastních zkušeností základní divadelní druhy*“
DV – uvědomuje si své pocity a dojmy z prožité události.

Základní předpoklady dramatického jednání

Učivo	Náměty
PSYCHOSOMATICKÉ DOVEDNOSTI práce s dechem, správné tvoření hlasu, držení těla, verbální a neverbální komunikace	☐ Ovládnání dechu a hlasu ve stresové situaci ☐ Trénování ovládnání dechu pro stresové a nečekané situace v dopravním prostředí ☐ Vyjádření nálady tónem hlasu – stejné slovo vždy vyjádřené jinak, jinou intenzitou, barvou, intonací a nasazením hlasu. ☐ Hra s větou – kladení důrazu na různá slova ve větě = změna významu věty (řešení situací a problémů – porovnávání významu věty při volbě slov, intonace, dynamiky řeči apod.)
HERNÍ DOVEDNOSTI vstup do role, jevištní postava	☐ Respektování druhých v roli, upevňování mezilidských vztahů, udržování dobrých vztahů při společné práci ☐ Vnímání každého spoluhráče na jevišti jako partnera (stejně tak vnímat jako své partnery všechny účastníky v dopravním prostředí)
SOCIÁLNĚ KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI spolupráce, komunikace v běžných životních situacích, v herních situacích a v situacích skupinové inscenační tvorby a její prezentace, reflexe a hodnocení	☐ Ovládnání emocí ☐ Využívání emočně náročných situací (divadelní představení; výstup před spolužáky; časový stres; nečekané komplikace) ke zvládnutí náročných situací v dopravním prostředí a k následnému hledání řešení, k posilování psychohygieny – zdravého a vyrovnaného sebepojetí, (uvědomování si reakcí, postojů, chování – moje tělo a moje psychika)
☐ Zvládnutí situace při improvizované scéně	☐ Hledání řešení při vzniku náhlé a nečekané situace ☐ Navození nečekaného konfliktu v příběhu z dopravního prostředí – do předem nachystaného scénáře vložit nenadálý prvek, který vyžaduje okamžité řešení ☐ Rozlišování herní a reálné situace
☐ Prostřednictvím skupinových inscenačních scén vnímat postoje druhých, akceptovat je	☐ Využívání zážitkových příběhů z dopravního prostředí, dramatizace novinových zpráv z dopravních nehod ☐ Pozorování a porovnávání svých postojů s postoji druhých ☐ Rozvíjení empatického citění v dopravních situacích ☐ Rozvíjení sociálních a osobnostních dovedností – sebekontrola, sebeovládání, regulace vlastního prožívání

☐ Prostřednictvím dramatického umění vyjádřit emoce	☐ Hraní rolí – konfliktní situace, pozorování rozdílného jednání a přístupu k řešení konfliktu, stanovit charakteristiku postav – jednání cholerika, flegmatika, unaveného člověka, nemocného. Jak by se v dané situaci zachoval např. rozzlobený člověk; na co takový člověk asi myslí; jak poznáme a odhadneme jeho reakce (zadání přesné charakteristiky postavy, žáci-diváci odezírají a odhadují, jaké emoce postava prožívá a co mohou od takového člověka očekávat)
☐ Učit se odezírat emoce a myšlenky pomocí neverbální komunikace – mimika, gesta, řeč těla	☐ Učit se předvídat podle neverbální komunikace pravděpodobné chování, jednání a reakce partnerů v dopravě ☐ Pozorování situací v reálném prostředí, přehrávání zážitků – nápodoba viděného a prožitého
☐ Prostřednictvím hraní rolí si ujasnit vlastní postoje a názory	☐ Navození situace konfliktu, řešení dilematu apod. ☐ Při hraní situací z dopravního prostředí si ujasnit vlastní postoje, názory a vytvořit si vhodné reakce (kombinace inscenačních metod, hraní rolí a Gestalt přístupu)
☐ Respektovat názor druhého, učit se předvídat reakci partnera ve hře	☐ Učit se komunikovat s partnery ve hře i v dopravním prostředí ☐ Respektovat názory a potřeby druhých, předvídat reakci při rozhovoru
☐ Samostatnost a dovednost si zorganizovat vlastní činnost	☐ Zinscenování vlastní role ve vlastním příběhu z dopravního prostředí – nachystat osnovu příběhu (scénář), rozdělit role, stanovit si vlastní cíl
☐ Navrhovat různé postupy řešení problému	☐ Hledání a navrhování různých řešení při konfliktní situaci v dopravním příběhu ☐ Hra s nedokončeným příběhem (viz Tematické listy)
☐ Popsat problém a svěřit se s ním	☐ Formulování požadavku pro řešení problému
☐ Při řešení složitějších problémů požádat o radu a řídit se jí	☐ Hledání a navrhování situací v dopravním prostředí, při kterých je potřeba pomoc, rada ☐ Zinscenování komunikace s dispečinkem IZS
☐ Učit se zodpovídat za výsledky společné práce	☐ Vnímání každého jedince v dopravním prostředí, vliv vlastní chyby na výsledek (ve vazbě na dopravní prostředí, kde vlastní chyba může ovlivnit zdraví a životy druhých)
☐ Učit se vnímat každého jedince jako součást celku	

Proces dramatické a inscenační tvorby

Učivo	Náměty
NÁMĚTY A TÉMATA V DRAMATICKÝCH SITUACÍCH jejich nalézání a vyjadřování	☐ Využití prostředků dramatického umění ke ztvárnění zážitku z dopravního prostředí, návrhy her, pohádek a osvětových programů určených k výchově kamarádů, rodičů apod.
TYPOVÁ POSTAVA směřování k její hlubší charakteristice; činoherní i loutkářské prostředky	☐ Hraní videospotů s preventivně osvětovou tematikou, hraní scének pomocí pantomimy ☐ Práce s postavou – charakteristika, vývoj, motivace, vztahy v pozici konfliktu i spolupráce
DRAMATICKÁ SITUACE, PŘÍBĚH řazení situací v časové následnosti	☐ Řazení zážitků v časové ose ☐ Práce s příčinou a následky situací – pochopení významu příčin ve vazbě na následky ☐ Návrh scénáře podle časové osy skutečného nebo smyšleného zážitku ☐ Varianty k situaci „tady a teď“ – „tady a dříve“, „jinde a dříve“, „tady a potom“ a „jinde a potom“ – dějové souvislosti
INSCENAČNÍ PROSTŘEDKY A POSTUPY jevištní tvar na základě improvizované situace a minipříběhu; přednes	☐ Dramaturg – výběr příběhu ke zpracování ☐ Scénárista – literární zpracování příběhu ☐ Režie – organizování jevištního děje ☐ Herecká práce – hra postavy verbálním i neverbálním projevem ☐ Scénograf – výtvarné zpracování situace (zvýraznění důležitých prvků a objektů) ☐ Scénická hudba a zvuk – hudební a zvukový doprovod situace (zvýraznění blízkosti se nebezpečím, dramatizace situace, rozptýlení a odpoutání pozornosti – význam pro odpoutání pozornosti od děje v dopravním prostředí) ☐ Výtvarník kostýmů, maskér, rekvizitář, kameraman, ...

KOMUNIKACE S DIVÁKEM prezentace, sebereflexe

- ☐ Srozumitelné vyjadřování v každé (i emotivní) situaci
- ☐ Správná artikulace, srozumitelnost, jasně předávané informace
- ☐ Oční kontakt s divákem – empatické vnímání diváků, sledování jejich zájmu, soustředění se na situaci (obdoba – soustředění se ostatních účastníků v dopravním prostředí na situaci a vývoj situace)

Receptce a reflexe dramatického umění

Učivo

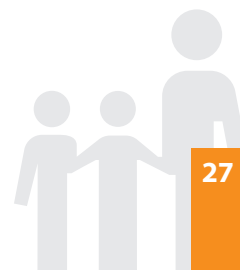
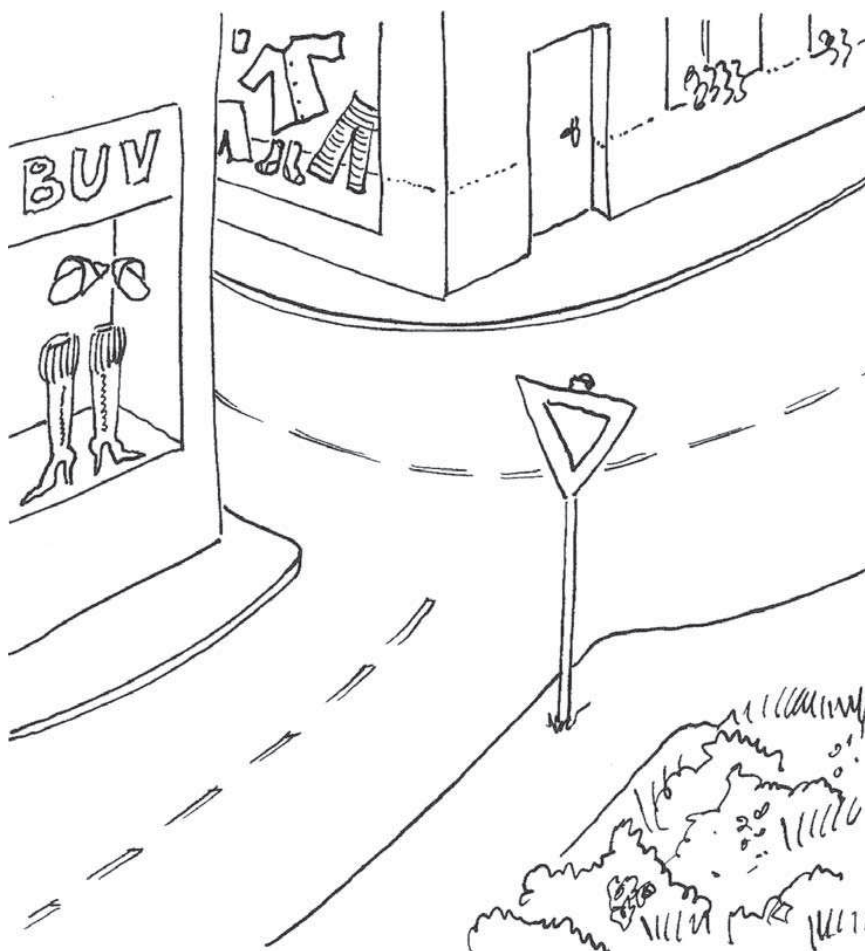
ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ PRVKY DRAMATU
situace, postava, konflikt

SOUČASNÁ DRAMATICKÁ UMĚNÍ A MÉDIA
divadelní, filmová, televizní, rozhlasová a multimediální tvorba

ZÁKLADNÍ DIVADELNÍ DRUHY
činohra, zpěvohra, loutkové divadlo, pohybové a taneční divadlo

Náměty

- ☐ Vytvoření základních stavebních prvků dramatu z reálné situace (situace, postavy a typy postav, hlavní a vedlejší děj, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace, dialog, monolog, prostředí)
- ☐ Úprava dopravního příběhu dle žánru – pro divadlo, film, televizi, rozhlas, multimediální tvorbu (jazyková stylizace, verš, klasicismus, alternativní formy)
- ☐ Návrh propagačních materiálů k jednotlivým žánrům
- ☐ Charakteristika námětu pro různá zpracování – hraný příběh, seriál, příběh s osvětovou tematikou – charakteristické prvky dané formy
- ☐ Zpracování příběhu v zadaném žánru
- ☐ Práce s otevřeným příběhem a dotvoření příběhu v různých žánrech

DZI

I Didaktická část

pro první stupeň základních škol

DZI

OBSAH:

□ Pokyny pro práci s tématickými listy	30
□ Tématické listy pro Gestalt přístup	35
• Cesta z koupaliště	35
• Míč na silnici	38
• Zaseknutý pás v autě	41
• Pes Max	44
• Železniční přejezd	47
• Rozbitá přilba	50
□ Pracovní listy	
• Co je špatně ve městě	55
• Co odpoutává pozornost řidičů	57
• Helmy a přilby	59
• Chraň svého psa	61
• Hlavní a vedlejší	63
• Kde si nesmím hrát	65
• Na kole	67
• Před a po	69
• Rizikové chování na kole	71
• Různá vozidla	75
• Skateboard	77
• Světlo	79

METODICKÉ POKYNY PRO PRÁCI S TEMATICKÝMI LISTY

(vychází z aplikace Gestalt přístupu na výuku)

Cíle práce s Tematickými listy

- Hlavním cílem práce s Tematickými listy je zprostředkovat žákům zážitek, nikoliv jim nabídnout návod a řešení nějaké situace.
- Předpokládáme, že během této práce s příběhy si žáci uvědomí vlastní emoce, názory a postoje, které předkládaná dilemata vyvolávají. Toto uvědomění a následná práce s identifikovanými emocemi, názory a postoji povedou k tomu, že žáci uvedené komponenty prožívání budou u sebe akceptovat. A to je v konečném důsledku podpoří, aby případné reálné problematické dopravní situace zvládli adekvátně svým zájmům i adekvátně situaci.
- Cílem nemusí být nějaký výsledek ve formě informace. Dobrým výsledkem je i otevření tématu, diskuze, sdělení několika pohledů na téma (v podstatě není nikdy dopředu jasné, co konkrétně se v hodině stane...).

Proč užívat Gestalt přístup při práci s tématem

- Jedním ze základních zjištění Gestalt terapie je, že **zážitek je spolehlivější než interpretace**. To, co je vnímáno a pociťováno přímo, je spolehlivější než vysvětlování a interpretace. Jinak řečeno, zážitek dá žákovi pro řešení různých situací více než návody a „naučené pravdy“, jak situaci řešit.
- Domníváme se, že sebedopora vzniká skrze zážitek je silnější a trvalejší, než sebedopora vzniká skrze návod.

Co Tematické listy nabízí a jak je využít

- V Tematických listech jsou žákům předkládány příběhy, ve kterých jejich aktéři řeší závažná či méně závažná dilemata. Žáci mají za úkol **příběh dokončit, přemýšlet o něm, diskutovat**, event. jej namalovat, přehrát atd. (zde už záleží na preferovaných aktivitách žáků i kompetenci a odvaze učitelů).
- V rámci jednoho příběhu existuje vždy více způsobů, jak jej zpracovat, co zdůraznit. Nic v tomto smyslu není špatné, záleží na volbě učitele, žáků i okolnostech konkrétní situace.
- Hodina může probíhat dle různých scénářů, vždy je průběh konkrétní hodiny výsledkem souhry mnoha okolností.
- Tematické listy můžete využít např. ve vzdělávacích oblastech, doplňujících vzdělávacích oborech a průřezových tématech – Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět, Umění a kultura, Dramatická výchova, Etická výchova, Osobnostní a sociální výchova, Člověk a zdraví aj.

Důležité

- S žáky je od počátku práce s Tematickými listy zapotřebí pracovat tak, aby jim bylo jasné, že nejde o to hledat správná řešení. Žáci musí mít pocit jistoty, že **všechna řešení**, která při práci objeví, **jsou vítaná**. Stejně tak všechny emoce, názory a postoje, které si během procesu práce uvědomí a pojmenují, jsou akceptovatelné pro další diskuzi o nich.
- **Vněst tuto bezpečnou a akceptující atmosféru** je úkolem učitele.
- Dobré atmosféře může také pomoci, pokud jste na žáky pozitivně naladěni, přijímáte je i s jejich názory a emocemi (i když s některými nesouhlasíte nebo jsou pro Vás těžko pochopitelné), **respektujete žáky jako osobnosti**, berete je **jako partnery v komunikaci**. Bezpečnou a akceptující atmosféru ve třídě podpoří, pokud umíte sdělovat svůj názor jako subjektivní, nikoliv a priori jako názor nejlepší. Nehodnotíte kvalitu názorů a emocí. Umíte vést, aniž byste nutně nařizovali. Umíte být laskaví a jemní, aniž byste byli příliš nedirektivní a pasivní.
- Pro vytvoření bezpečné a neohrožující atmosféry je dobré **zavést také srozumitelná a jasná pravidla** pro práci ve skupině. Mezi tato základní pravidla patří: **Každý má právo vyjádřit se**, sdělit svůj názor. Každý má právo **odmítnout se vyjádřit**, pokud nechce. **Pravidlo důvěrnosti** – to, co se dozvím během práce o druhém, nesdělují nikomu mimo skupinu. Sdělují svůj názor, emoci, postoj, ale **nehodnotím druhého** atd. Výčet pravidel není konečný, záleží na Vaší kreativitě a kreativě dětí, pravidla jsou společným dílem. Často je dobré věnovat sestavení pravidel úvod skupinové práce, sepsaná pravidla pak vyvěsit na přístupném místě, v případě jejich porušení se k nim vracet.
- Doporučujeme, aby žáci nebyli zaskočení hned v úvodu tím, že mají vypovídat o sobě, necháme je nejprve pracovat s příběhy tak, že budou **hledat řešení** (emoce, názory, postoje) **zástupně za postavy v příběhu** (např. „Jak si myslíte, že příběh dopadne?“ „Co udělá chlapec z příběhu?“). Až postupně, kdy budou všechny názory, emoce, postoje „propracovány“ neosobně, je vhodné podpořit identifikaci žáků s postavami v příběhu (např. „Stalo se ti někdy něco podobného?“ „Cítila ses někdy jako ta holčička z příběhu?“ „Myslela sis to taky tak?“).
- V osobním sdělování je třeba počítat s tím, že žáci nebudou tak otevření. Není třeba je nutit do odpovědí, není až tak důležité, aby svou odpověď dávali do slov, je důležitější, aby si ji **uvědomovali**.
Je pravděpodobné, že s opakovaným používáním Tematických listů poroste také otevřenost dětí. Podpůrně v tomto směru může působit i otevřenost učitele.

Rozbor vzorové hodiny – práce s Tematickými listy

TÉMA	Přilba
FORMY PRÁCE	Práce ve skupině
METODY	Diskuzní metody, inscenační metoda, metoda hraní rolí
POMŮCKY	Papíry, psací potřeby, flipchart (tabule), fixy, pastelky, křídly Doporučené: přilba a rozbitá přilba
KLÍČOVÁ SLOVA	Přilba, rozhodování, bezpečí, úraz, riziko, časový plán, zodpovědnost
VAZBY NA UČIVO	Člověk a jeho svět – <i>Látky a jejich vlastnosti; Lidské tělo; Péče o zdraví; Výživa a zdraví; Osobní bezpečí; Orientace v čase a časový řád</i> Jazyk a jazyková komunikace – <i>Naslouchání; Mluvený projev; Zážitek čtení a naslouchání; Tvořivé činnosti s literárním textem</i>
VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍL	Převzít zodpovědnost za svoji bezpečnost Pochopit, že se dá úrazu předcházet Rozvíjet rozhodovací schopnosti Rozvíjet schopnost hledat různá řešení
ČASOVÁ NÁROČNOST	3 x 45 min Dle organizace práce s tématem 2–3 vyučovací hodiny
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY ŽÁKA	Žák: ☐ si uvědomuje, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí (místo vlastní bezpečnosti je preferováno – neprovinít se, nezklamat rodiče, učitele apod.), ☐ si uvědomuje, že rozhodnutí k bezpečnému nebo rizikovému chování může ovlivnit osobní potřeba „zážitku“ (zde výlet se třídou na kole), ☐ si uvědomuje své reakce a porozumí svým reakcím ve stresu, ☐ vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu, ☐ uvědomuje si následky svých rozhodnutí, ☐ vyjádří svůj názor a odůvodňuje své rozhodnutí.
ORGANIZACE	Pro průběh hodiny bude vhodné uspořádat prostor ve třídě tak, že si žáci sednou do kruhu, anebo v prostoru dát lavice k sobě tak, aby spolupracující skupinka dětí mohla sdílet jeden prostor a nebyla rušena další skupinkou. Každopádně ponechat „klasické“ třídní uspořádání není příliš vhodné.

První fáze práce s příběhem

Činnost učitele	Činnost žáka
Úvodní motivační fáze Učitel uvede téma a přečte příběh – dilema, které se bude řešit.	Žáci poslouchají příběh.

*Časová náročnost: cca 5 min***Příběh:**

„Tome, pospěš nebo ten výlet nestihneš!“ pobídla mě mamka, zatímco jsem si čistil zuby v koupelně. Vypláchl jsem si pořádně pus a vyběhl ven jak tornádo. Dneska jedem se třídou na kola a já se nemůžu dočkat.

„Máš všechno? Chrániče, batoh, svačinu, přilbu?“ kontroloval mě táta, ale to už jsme dávno nasedali do auta.

„Jasně, tati!“ odkývl jsem mu, když jsem si v duchu odškrtal věci ze seznamu.

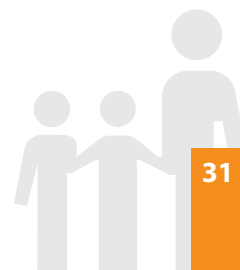
„A máš tu novou přilbu, že jo?“ strčil klíčky do zapalování a nastartoval. Ve mně ale hrklo. Jak jsem spěchal, omylem jsem si vzal nákráplou helmu, ve které jsem už boursal loni v létě, a tehdy mi asi zachránila život. Ale sama to chudák odnesla. Co si počnu? Když se vrátíme, nestihneme odjezd od školy. Jenže co když ve škole nebude náhradní helma na půjčení a musel bych zůstat doma? Třeba nikdo nepozná, že moje helma je rozbitá...“

*Časová náročnost: cca 5 min***Organizační fáze**

Učitel sdělí, že se bude pracovat skupinově – domluví se pravidla pro skupinovou práci, event. pokud jsou již domluvená, tak na ně odkáže, znovu je přečte.

Žáci se rozdělí do skupin. Vytvoří si pracovní prostor tak, aby se navzájem jednotlivé skupiny nerušily.

Učitel požádá žáky, aby se rozdělili do skupin (doporučujeme, aby v každé skupince bylo maximálně osm žáků, aby byla větší pravděpodobnost, že se každý zapojí).

Časová náročnost: cca 10 min

Pracovní fáze

Učitel zadá úkol vymyslet (napsat) dokončení celého příběhu. Učitel dá čas na dokončení příběhu, pohlídá, aby každá skupina pracovala samostatně, event. v rámci skupiny pohlídá, aby se zapojilo více žáků, ne pouze jeden nebo dva iniciativnější (čím menší skupinka, tím lépe, ale s větším počtem skupin než čtyři se bude pracovat obtížněji).

Žáci hovoří o tématu, hledají různá řešení a dotváří konec příběhu podle toho, jak se domnívají, že bude chlapec jednat.

Časová náročnost: cca 5 min

Učitel vyzve žáky, aby vybrali mluvčí za své skupiny.

Žáci v každé skupině vyberou ze svého středu své mluvčí (jednoho až dva), kteří ostatní seznámí s tím, co skupina vymyslela (alternativou je, pokud je více času a kreativity, že žáci ve skupinkách napíší scénář a celou situaci pak přehrají).

Časová náročnost: cca 15 min

Učitel vyzve mluvčí každé skupiny, aby prezentovali svůj dokončený příběh.

Mluvčí skupin postupně seznamují ostatní spolužáky se svým závěrem (žáci přečtou, převypráví nebo zahrají konec příběhu).

Časová náročnost: cca 5 min

Závěr první hodiny

Učitel shromáždí všechny varianty řešení pro další práci. Řešení se zapisuje na flipchart, papír, tabuli apod.

Žáci společně sestavují seznam všech řešení dilematu.

Pokyny pro učitele

- ☐ Nehodnotit příběhy žáků tím způsobem, že by sděloval – „Toto se mi nezdá moc dobré, představte si, že by skutečně jel s tou rozbitou přílbou, to by se mohl zabít.“
- ☐ Podnítit žáky v tom, aby vymýšleli vlastní řešení, **přinášeli vlastní nápady**
- ☐ Bude ale vhodné, pokud bude komentovat příběhy dětí, v konkrétním příběhu **pojmenovávat rozhodovací schémata** (např.):
 - „Takže ve vašem příběhu se chlapec rozhodoval jen podle toho, že se mu chtělo jet na výlet.“
 - „V tom vašem příběhu se chlapec rozhodoval podle toho, aby byl v bezpečí.“
 - „V tom vašem příběhu se jeho chování řídilo především tím, aby na to nikdo nepřišel.“
- ☐ Výstupem v této fázi může být například **seznam schémat**, jak se v daném dilematu může dítě rozhodovat, který je napsán na tabuli, flipchartu atd.
- ☐ Žáci mohou někdy nabízet pouze sociálně přijatelné dokončení příběhu (event. sociálně přijatelné emoce) – takže v tématu Přílba např. všechny příběhy končí tak, že si chlapec hned uvědomí, že má špatnou přílbu a řekne to rodičům... ; žáci často vědí, co je „správné“ říkat a co chtějí dospělí slyšet nebo si jsou nejisté tím, zda mohou sdělovat i takové nápady, které jsou sice ze života, ale nemusí být přijímány pozitivně.
- ☐ Úkolem učitele je „legalizovat“ i ty scénáře, kde hlavní hrdina nejedná „správně“, může žákům naznačit, že jsou si jejich řešení příběhů hodně podobná, a že by chtěl, aby se znovu ve skupinách zamysleli nad tím, jaké ještě další možnosti ukončení má příběh, který četl. Může žáky podpořit v tom, že sdělí, že nejde o to, aby jejich příběhy měly „správné řešení a průběh“, ale aby byly ze života a že dospělí i děti znají takové okamžiky v životě, kdy se rozhodují na základě toho, že si něco moc přejí, i když vědí, že to úplně správné není.

Modifikace

- ☐ Existuje spousta možností, na co se v příběhu zaměřit – výše uvedeno bylo zaměření na děj příběhu a především chování chlapce – hlavního aktéra, ale stejně tak je možno se zaměřit např. na ostatní aktéry – učitel může komentovat „Aha, tady se tatínek zlobí a reaguje trestem.“ vs. „Tady je také nazlobený, ale snaží se synovi hned pomoci, jde koupit rychle novou přílbu.“ nebo „Tady paní učitelka hned zakáže dítěti jet na výlet.“ vs. „Ve vašem příběhu nabízí učitelka, že celá třída vyjede o deset minut později a ona mezitím dojde ke školníkovi půjčit přílbu.“
- ☐ Doporučujeme **zaměřovat** se téměř vždy **na emoce** aktérů příběhů, protože ty jsou nejčastěji motivy pro různé způsoby chování; tzn. poté, co se k dokončení příběhu vyjádří všichni, vrátit dění do skupinek s otázkou:
„Jak se asi v jednotlivých pasážích příběhu jeho aktéři – chlapec, co jede na výlet, jeho rodiče, spolužáci, učitel – cítili?“
(alternativa – žáci se mohou pokusit tyto emoce vyjádřit výtvarně – opět záleží na čase, chuti, možnostech).

Druhá fáze práce s příběhem**Činnost učitele****Činnost žáka****Úvodní motivační fáze**

Učitel přečte příběh, se kterým žáci pracovali v předcházející hodině, a zopakuje všechna navrhovaná dokončení příběhu.

Žáci poslouchají příběh. Spolu s učitelem opakuji a doplňuji seznam navrhovaných dokončení příběhu.

Časová náročnost: cca 5 min

Organizační fáze

Učitel se rozhodne, zda vrátí dění do menších skupinek nebo bude pracovat již s celou třídou.

Žáci při variantě rozdělení do skupinek vytvoří jednotlivé skupinky.

Pozn.

Skupinky nemusí být ve stejném složení jako v předcházejících aktivitách. Žáci se mohou rozdělit do skupinek podle návrhu zakončení příběhu. Tzn., mohou vytvořit vždy skupinku žáků, kde se všichni členové přiklání ke stejnému řešení.

Časová náročnost při variantě rozdělení do skupinek: cca 5 min

Pracovní fáze

Učitel se ptá žáků:

- ☐ co si myslí o jednotlivých strategiích,
- ☐ co si myslí o emocích, které se v příběhu objevily, o tom jak emoce ovlivňují chování, vnímání situace atd.

Pozn.

Opět je organizačně lepší, pokud tato dvě témata nebudou směřována; i když v reálném životě směřována jsou.

Varianty otázek zaměřených na strategii řešení příběhu:

- ☐ Co si myslíte o tom, že chlapec lhal?
- ☐ Proč to udělal?
- ☐ Rozumíte mu v tom?
- ☐ Jaké z toho měl zisky?
- ☐ Má tento způsob jednání v sobě také nějaká rizika?

Žáci vzájemně na každé téma diskutují a obhajují důvody, proč se situace vyvíjela právě jejich zvoleným způsobem. Hovoří o jednotlivých tématech.

Pozn.

V tomto směru je u žáků prohlubováno uvědomění – žáci přemýšlejí o tématu, jednotlivých strategiích, hodnotí je, zaujímají k nim postoj.

Časová náročnost: cca 10 min

Varianty otázek zaměřených na práci s emocemi:

Např.:

- ☐ Jak ovlivnil chování chlapce strach?
- ☐ Z čeho vlastně byl?
- ☐ Rozumíte tomu, že se bál?
- ☐ Ovlivnily jeho emoce to, jak celou situaci vnímal?
- ☐ Uvědomoval si pak rizika nebo je spíše přehlížel?

Žáci diskutují o emocích aktérů příběhu.

Pozn.

V prvním období práce se žáky je vhodnější rozdělit diskuzní témata „strategie“ a „emoce“ do dvou samostatných hodin. Diskuzní témata vyžadují větší časovou dotaci.

Časová náročnost: cca 10 min

Závěr druhé hodiny

Učitel v diskuzi s žáky (tabule, flipchart) shrne následující:

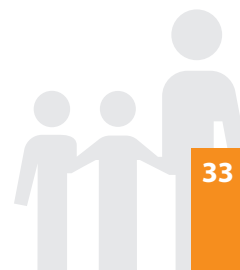
- ☐ Situace dilematu je možno zvládat pomocí různých konkrétních strategií.
- ☐ Každá strategie má své silné stránky i slabiny, pozitiva a rizika.
- ☐ Jednotlivé strategie vyvolávají v různých lidech různé hodnocení a postoje.

Žáci spolu s učitelem zaznamenávají (nejlépe na flipchart nebo za použití grafického programu do počítače) různé strategie, jejich silné a slabé stránky, a jimi vyvolané emoce.

Žáci měli možnost si uvědomit své vlastní postoje a názory na jednotlivé strategie řešení dilematické situace, možnost uvědomit si i rizika a výhody některých strategií (už tím se s nimi identifikují, s některými více a s některými méně, a pravděpodobně si představují, jak by v dané situaci reagovali oni, což má přesah do jejich fungování v životě).

Pozn.

Vhodné je zpracování pomocí myšlenkové mapy, ke které se může učitel kdykoliv vrátit.

Časová náročnost: cca 10 min

Závěr hodiny, kdy třída zpracovávala téma „emoce“:

Učitel v diskuzi s žáky (tabule, flipchart) shrne následující:

- ☐ Dilemata vyvolávají v aktérech různé emoce.
- ☐ Tyto emoce ovlivňují vnímání situace aktéry a také motivují chování.

Žáci měli možnost si uvědomit své vlastní postoje a názory k jednotlivým emocím. Měli možnost si uvědomit, zda a které emoce ovlivňují vnímání situace a chování v situaci rizikové (už tím se s nimi identifikují, s některými více a některými méně, a pravděpodobně si představují, jak by v dané situaci reagovali oni, což má přesah do jejich fungování v životě).

Pokyny pro učitele

V této fázi může být už učitel aktivnější ve sdělování vlastních názorů. Může vnášet svůj pohled, pokud má dojem, že děti něco nenapadá (např. „Podle mne tím lhaním ztrácí chlapec taky důvěru, nejen pro tuto situaci, ale třeba i do dalších situací.“), může upozorňovat na některá rizika, může naopak vnášet shovívavější pohled na některé prohřešky. Při vyjadřování názorů by se měl vyjadřovat v já–formě, aby dětem bylo jasné, že jde o jeho osobní názor a ne vyšší pravdu. Měl by své názory stavět vedle názorů dětí, ne nad ně.

Modifikace

Při návratu aktivity do malých skupinek, může být zajímavé, pokud komentují jednotlivé skupinky příběhy sobě navzájem. Žáci obhajují a vysvětlují názory, postoje a emoce aktérů navrhované strategie.

Třetí fáze práce s příběhem

Činnost učitele	Činnost žáka
Úvodní motivační fáze Učitel postupně odkrývá myšlenkovou mapu a spolu s žáky zapakuje, o čem v minulých hodinách diskutovali.	Žáci hovoří o jednotlivých strategiích a emocích.

Časová náročnost: cca 10 min

Pracovní fáze

Žáci diskutují o jednotlivých otázkách.

Učitel se ptá:

- ☐ jak by se žáci chovali v podobných situacích,
- ☐ jestli podobné situace znají a jak se v nich chovají,
- ☐ jaké strategie z těch, o kterých se bavili, používají,
- ☐ jestli tyto strategie mají stejná rizika, která probírali, popř. zmínit odlišnosti.

Časová náročnost: cca 15–30 min dle míry otevřenosti dětí i učitele

Závěr třetí hodiny

Učitel klade otázky a vede diskuzi zaměřenou na sebereflexi toho,:

- ☐ co žákům povídání přineslo,
- ☐ co bylo pro žáky důležité nebo nové.

Žáci diskutují o tématech.

Úplný závěr – ocenění nasazení, snahy a ochoty spolupracovat na tématu.

Pokyny pro učitele

- ☐ V této fázi práce s příběhem je možno proces identifikace s jednotlivými názory, postoji a chováním v probíraných situacích podpořit tím, že se učitel zaměří na hledání a uvědomování přesahů a podobností mezi fiktivním příběhem a reálným životem žáků.
- ☐ Důležitá je v této fázi citlivost, nehodnocení žáků stylem „děláš to špatně“, komunikace dle pravidel dialogu jako setkání (viz teoretická část metodiky, kap. Jak funguje komunikace), důraz je také kladen na pocit bezpečí – žáci jasně vědí, že nemusí odpovídat, pokud nechtějí, nejde o zkoušení, ale o sdílení.
- ☐ V závěru práce s příběhem (stejně jako v závěru každé jednotlivé fáze práce s příběhem) by měla přijít reflexe práce – tzn. otázka na to, co si žáci uvědomili, co jim povídání přineslo, co bylo pro ně důležité nebo nové. Mohou se ve stručnosti shrnout témata, která byla probírána, event. závěry, ke kterým skupina dospěla.

Modifikace

Žáci zapisují do svého portfolia, jaké nové informace o sobě získali, co jim tematická hodina přinesla.

TÉMATICKÝ LIST: Dilema pro Gestalt přístup

Téma: Cesta z koupaliště

Příběh:

„Tak už lez!“ zakřičel na mě Jirka zespoda žebříku skokanského můstku a já přidal. Posledních pár schůdků a už jsem stál na kraji skokánku. Byla to pěkná výška, přes tři metry. Najednou se mi dolů nějak nechtělo, když jsem se díval na bazén, který pode mnou vypadal jako dětské brouzdaliště.

„Skákej už, poseroutko, za hodinu zavírají!“

„Počkej, jak to myslíš, za hodinu?! To už je šest?!“

„Ne, je půlnoc, jasně, že je šest,“ opáčil nevrlé a já se zhroutil. Za půl hodiny naši odjíždějí na chatu. Slíbil jsem jim, že budu celý den doma a budu se učit, protože jsem dostal pětku, jenže kluci trvali na tom, že musíme vyzkoušet tenhle nový můstek. Co mám dělat?!

Bude to děsně průšvih, jestli doma nebudu. Jenže musel bych jet děsně rychle, abych to stihl a vzít to zkratkou po hlavní silnici, po které nesmím jezdit, protože by mě mohlo srazit auto. Jenže když tu nezůstanu s kámošema do zavíračky, budou mě mít za sraba...

ÚČASTNÍCI PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje, že každé rozhodnutí může ovlivnit jeho život i životy dalších lidí.

1. Vypiš přímé účastníky příběhu, kteří v něm vystupují.

Chlapec, Jirka, kamarádi.

2. Vypiš přímé účastníky, o kterých se v příběhu nepíše, ale jsou pravděpodobně ve stejný okamžik na místě, kde se děj odehrává.

Lidé na koupališti.

3. Vypiš nepřímé účastníky příběhu, které může událost ovlivnit.

Rodiče, sourozenci, další účastníci silničního provozu, spolužáci, ...

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák hledá řešení a uvědomuje si, že každý problém má obvykle více možností řešení.

4. Dokonči příběh tak, jak se domníváš, že se bude děj vyvíjet dál.

5. Sepiš s kamarády všechny varianty, jak se může děj vyvíjet.

6. ODPOVĚZTE SI NAVZÁJEM NA OTÁZKY:

A) Analýza strategie – podle čeho se chlapec rozhodl

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje skutečnost, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí.

Otázky k diskusi:

Podle čeho se chlapec v tvém pokračování rozhodoval?

Co ho vedlo právě k tomuto řešení?

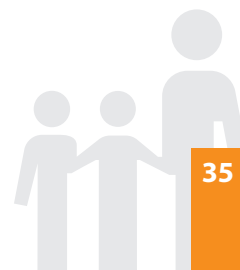
Co mu připadalo nejdůležitější?

Čeho chtěl dosáhnout?

Čemu chtěl předejít?

Čemu se chtěl vyhnout?

B) Analýza rizika – rizikovost chování

Očekávaný výstup:

Žák vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu.

Otázky k diskuzi:

Riskoval chlapec svým rozhodnutím a chováním?

Uvědomoval si rizika?

Jaké nebezpečí chlapci hrozilo?

C) Analýza emocí

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje emoce a chování pod vlivem těchto emocí.

Otázky k diskuzi:

Jak se chlapec cítil?

Obával se něčeho?

Měl z něčeho radost?

Zlobil se na něco (někoho)?

Byl z něčeho nešťastný?

D) Rizika a emoce ostatních účastníků

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje následky rozhodnutí a vliv těchto rozhodnutí na okolí;

žák rozvíjí schopnost empatie.

Otázky k diskuzi:

Jaké nebezpečí hrozilo ostatním účastníkům příběhu?

Co účastníci příběhu prožívali?

Jak se asi cítili?

E) Identifikace

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje vlastní reakce ve stresu a vlastní rozhodovací schémata;

žák rozvíjí sebedoporu – schopnost odmítnout a ohradit se vůči většinovému tlaku.

Otázky k diskuzi:

Jak se domníváš, že by ses ve stejné situaci zachoval ty?

Stalo se ti někdy něco podobného?

Jak ses cítil?

Z čeho jsi měl strach nebo radost?

Byl jsi z něčeho smutný nebo nazlobený?

Rozhodl by ses dnes jinak? A proč?

PŘÍKLADY VYUŽITÍ TÉMATU VE VZDĚLÁVACÍCH OBORECH

Jazyk a jazyková komunikace

Komunikační a slohová výchova – úprava textu do různých literárních forem

Jazyková výchova – oprava nespisovného jazyka a gramatických chyb; hra se synonymy – nahrazování různých slov

Literární výchova – vymýšlení vlastních příběhů

Matematika a její aplikace

Číslo a početní operace – odhad výšky a vzdálenosti, převod jednotek - metrů na centimetry

Závislosti, vztahy a práce s daty – orientace v čase

Informační a komunikační technologie

Základy práce s počítačem – úprava textu; vyhledávání synonym a nahrazování slov s pomocí funkce Tezaurus

Vyhledávání informací a komunikace – vyhledávání informací o vztahu výšky a rychlosti při pádu (skoku), následcích dopadu

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme – najít (a popsat, nakreslit, vyfotit apod.) ve své obci místo, kde by se podobný příběh mohl odehrávat

Lidé kolem nás – vyjádřit vztahy mezi kamarády

Lidé a čas – časové údaje při řešení situací v denním životě

Člověk a zdraví – zranitelnost lidského těla, odhad svých schopností a možností; odmítání nátlaku

Umění a kultura

Hudební výchova

Vokální činnosti – melodizace textů (nasazení a tvorba tónu dle děje – naléhavost, výsměch, obava apod.)

Instrumentální činnosti – melodizace textu („Bude to děsnej průšvih, jestli doma nebudu. Jenže musel bych jet děsně rychle, abych to stihl a vzít to zkratkou po hlavní silnici, po které nesmím jezdit, protože by mě mohlo srazit auto. Jenže když tu nezůstanu s kámošema do zavíračky, budou mě mít za sraba...“), hudební improvizace

Výtvarná výchova

Rozvíjení smyslové citlivosti – vytváření sestav ve statickém i dynamickém chápání interakce s realitou (prostředí a atmosféra děje na koupališti, výtvarné vyjádření následků řešení situace)

Uplatňování subjektivity – výtvarné vyjádření pocitů; výtvarné vyjádření charakterových vlastností a postojů osob

Člověk a zdraví

Tělesná výchova

Činnosti ovlivňující zdraví – příprava organismu před pohybovou činností (zkušenosti se skokem do vody, význam tréninku, význam plavání)

Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností – základní plavecké dovednosti, prvky sebezáchrany a prevence úrazů

Dramatická výchova

Základní předpoklady dramatického jednání – vyjádření pocitů (strachu, nátlaku, výsměchu) tónem hlasu („Skákej už, poseroutko, za hodinu zavírají!“ „Počkej, jak to myslíš, za hodinu?! To už je šest?!“ „Ne, je půlnoc, jasně, že je šest,“ opáčil nevrle a já se zhroutil. Za půl hodiny naši odjíždějí na chatu. Slíbil jsem jim, že budu celý den doma a budu se učit, protože jsem dostal pětku, jenže kluci trvali na tom, že musíme vyzkoušet tenhle nověj mŭstek. Co mám dělat?!“)

Proces dramatické a inscenační tvorby – hraní příběhu; ztvárnění emocí

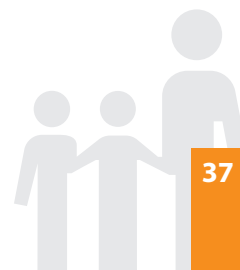
Recepte a reflexe dramatického umění – vytvoření základních stavebních prvků dramatu (situace, postavy, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace, ...)

Etická výchova

Základní komunikační dovednosti – komunikace citů, emocí a postojů (jak se chlapec cítil, co prožívali kamarádi, co prožívají rodiče)

Pozitivní hodnocení sebe a druhých – sebepoznání (chování v obdobné situaci)

Základy asertivního chování – rozvíjení schopnosti odmítnutí (jak měl chlapec reagovat)

TÉMATICKÝ LIST: Dilema pro Gestalt přístup

Téma: Míč na silnici

Příběh

„Hele, kluci, hodte mi ten míč, chytím ho s výskokem!“ vytahoval se Jakub a couvl od nás k silnici.
„Nebližni, musíme ho donést do tělárny rychle, jinak bude trenér pěnit,“ bránil jsem se a přidal do kroku.
„Nebud' poseroutka.“
„Kluci, nezdržujte se!“ zavolala k nám dozadu učitelka, která měla za úkol nás dovést k trenérovi na výběrovky do fotbalového družstva.
„Tak dobře, chytejte!“ vyndal jsem míč z tašky a nadhodil mu ho obloučkem do vzduchu. Kuba po něm vyskočil, ale chyběl mu malinkatý kousíček. Minul a míč skončil na silnici.
„To se ti teda povedlo, co teď?“
„Jak, povedlo? Tys chtěl, abych ti ho hodil!“ bránil jsem se dotčeně a zoufale koukal na míč uprostřed rušné silnice.
„Seber ho, uža si toho nevšimne...“

ÚČASTNÍCI PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje, že každé rozhodnutí může ovlivnit jeho život i životy dalších lidí.

- Vypiš přímé účastníky příběhu, kteří v něm vystupují.**
Chlapec s míčem, Jakub, učitelka.
- Vypiš přímé účastníky, o kterých se v příběhu nepíše, ale jsou pravděpodobně ve stejný okamžik na místě, kde se děj odehrává.**
Spolužáci, řidiči projíždějících aut, ostatní účastníci provozu.
- Vypiš nepřímé účastníky příběhu, které může událost ovlivnit.**
Trenér, rodiče, sourozenci.

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák hledá řešení a uvědomuje si, že každý problém má obvykle více možností řešení.

- Dokonči příběh tak, jak se domníváš, že se bude děj vyvíjet dál.**
- Sepiš s kamarády všechny varianty, jak se může děj vyvíjet.**

6. ODPOVĚZTE SI NAVZÁJEM NA OTÁZKY:

A) Analýza strategie – podle čeho se chlapec rozhodl

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje skutečnost, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí.

Otázky k diskuzi:

Podle čeho se chlapec v tvém pokračování rozhodoval?
Co ho vedlo právě k tomuto řešení?
Co mu připadalo nejdůležitější?
Čeho chtěl dosáhnout?
Čemu chtěl předejít?
Čemu se chtěl vyhnout?

B) Analýza rizika – rizikovost chování

Očekávaný výstup:

Žák vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu.

Otázky k diskuzi:

Riskoval chlapec svým rozhodnutím a chováním?

Uvědomoval si rizika?

Jaké nebezpečí chlapci hrozilo?

C) Analýza emocí

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje emoce a chování pod vlivem těchto emocí.

Otázky k diskuzi:

Jak se chlapec cítil?

Obával se něčeho?

Měl z něčeho radost?

Zlobil se na něco (někoho)?

Byl z něčeho nešťastný?

D) Rizika a emoce ostatních účastníků

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje následky rozhodnutí a vliv těchto rozhodnutí na okolí; žák rozvíjí schopnost empatie.

Otázky k diskuzi:

Jaké nebezpečí hrozilo ostatním účastníkům příběhu?

Co účastníci příběhu prožívali?

Jak se asi cítili?

E) Identifikace

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje vlastní reakce ve stresu a vlastní rozhodovací schémata.

Otázky k diskuzi:

Jak se domníváš, že by ses ve stejné situaci zachoval ty?

Stalo se ti někdy něco podobného?

Jak ses cítil?

Z čeho jsi měl strach nebo radost?

Byl jsi z něčeho smutný nebo nazlobený?

Rozhodl by ses dnes jinak? A proč?

PŘÍKLADY VYUŽITÍ TÉMATU VE VZDĚLÁVACÍCH OBORECH

Jazyk a jazyková komunikace

Komunikační a slohová výchova – úprava textu do různých literárních forem

Jazyková výchova – oprava nespisovného jazyka a gramatických chyb; hra se synonymy – nahrazování slov

Literární výchova – vymýšlení vlastních příběhů

Matematika a její aplikace

Číslo a početní operace – statistický průzkum dopravního zatížení v místě pravděpodobného děje

Závislosti, vztahy a práce s daty – vyhodnocení průzkumu a modelování grafů

Nestandardní aplikační úkoly a problémy – výpočet počtu osob, které mohla událost ovlivnit (v daném okamžiku projíždělo místem „x“ vozidel, ve kterých bylo „x“ cestujících; případná nehoda by měla vliv na život „x“ lidí)

Informační a komunikační technologie

Základy práce s počítačem – úprava textu; vyhledávání synonym a nahrazování slov s pomocí funkce Tezaurus

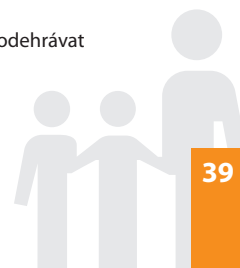
Vyhledávání informací a komunikace – práce s mapou (vyhledávání pravděpodobného místa děje)

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme – najít (a popsat, nakreslit, vyfotit apod.) ve své obci místo, kde by se podobný příběh mohl odehrávat

Lidé kolem nás – vyjádřit vztahy mezi kamarády

Člověk a zdraví – zranitelnost lidského těla

Umění a kultura

Hudební výchova

Vokální činnosti – melodizace rozhovoru „To se ti teda povedlo, co teď?“ „Jak, povedlo? Tys chtěl, abych ti ho hodil“ „Seber ho, už si toho nevšímne...“

Instrumentální činnosti – melodizace děje, hudební improvizace (nápodoba zvuků – dětské hlasy, dopad míče, smyk auta, brzdy aut, výkřiky svědků apod.)

Výtvarná výchova

Uplatňování subjektivity – výtvarné vyjádření pocitů; výtvarné vyjádření charakterových vlastností a postojů osob

Člověk a zdraví

Tělesná výchova – správné uchopení míče; chytání v nečekaném okamžiku – rozvíjení rychlé reakce

Dramatická výchova

Základní předpoklady dramatického jednání – vyjádření nálady tónem hlasu („To se ti teda povedlo, co teď?“)

Proces dramatické a inscenační tvorby – hraní příběhu; ztvárnění emocí

Recepty a reflexe dramatického umění – vytvoření základních stavebních prvků dramatu (situace, postavy, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace, ...)

Etická výchova

Základy asertivního chování – rozvíjení schopnosti odmítnutí (jak měl chlapec reagovat)

TÉMATICKÝ LIST: Dilema pro Gestalt přístup

Téma: Zaseknutý pás v autě

Příběh

„Pane bože, tak už si vezmi tu bundu a jdem!“ otec už zase pění. Táhne nás zase na jednu z těch jeho úžasných verzí zábavného večera. Tentokrát se fakt vytáhl, výstava s volným vstupem na modely z kartónu. Koho to má jako zajímat? Je přece naprosto jasný, že to bez svojí mp3 nemůžu přežít. Konečně jsem ji našel, a tak sedám do auta. „Neuděláš bez toho krok, že my ti to vůbec kupovali!“ To už ale mačkám play a pouštím si tu novou od Green Day. „Zapni si pás... Zapni si pás, říkám!“ zařve tatka tak, abych to slyšel i přes sluchátka a už startuje. „Prosím tě neřvi na něj už.“ zastává se mě mamka a zavírá za sebou dodatečně dveře od auta. Udělám do zrcátka otrávenej obličej, ale přeci jen se po pásu natáhnu. Zkusím za něj škubnout, ale nejde ven, zasekl se mezi sedadlem. Škubnu znova a nic. „Brzdi, vždyť už máš oranžovou!“ Táta ale mamku neslyší. Táta jí nikdy neslyší. Jako vždy pění a je mu všechno jedno i předpisy, jede jako splašený. Co kdyby nám modely z kartonu utekly? Vždyť by to byla katastrofa! Ale momentálně mě tahle vyhlídka nijak nevadí, spíš se děsím toho, že už jsme projeli další křižovatku na červenou a pás ne a ne povolit.

ÚČASTNÍCI PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje, že každé rozhodnutí může ovlivnit jeho život i životy dalších lidí.

1. Vypiš přímé účastníky příběhu, kteří v něm vystupují.

Chlapec, tatínek, maminka.

2. Vypiš přímé účastníky, o kterých se v příběhu nepíše, ale jsou pravděpodobně ve stejný okamžik na místě, kde se děj odehrává.

Ostatní účastníci silničního provozu.

3. Vypiš nepřímé účastníky příběhu, které může událost ovlivnit.

Prarodiče, kamarádi, učitelé, ...

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák hledá řešení a uvědomuje si, že každý problém má obvykle více možností řešení.

4. Dokonči příběh tak, jak se domníváš, že se bude děj vyvíjet dál.

5. Sepiš s kamarády všechny varianty, jak se může děj vyvíjet.

6. ODPOVĚZTE SI NAVZÁJEM NA OTÁZKY:

A) Analýza strategie – podle čeho se chlapec rozhodl

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje skutečnost, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí.

Otázky k diskusi:

Podle čeho se chlapec v tvém pokračování rozhodoval?

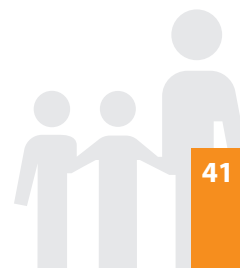
Co ho vedlo právě k tomuto řešení?

Co mu připadalo nejdůležitější?

Čeho chtěl dosáhnout?

Čemu chtěl předejít?

Čemu se chtěl vyhnout?

B) Analýza rizika – rizikovost chování

Očekávaný výstup:

Žák vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu.

Otázky k diskuzi:

Riskoval chlapec svým rozhodnutím a chováním?
Uvědomoval si rizika?
Jaké nebezpečí chlapci hrozilo?

C) Analýza emocí

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje emoce a chování pod vlivem těchto emocí.

Otázky k diskuzi:

Jak se chlapec v příběhu cítil?
Obával se něčeho?
Měl z něčeho radost?
Zlobil se na něco (někoho)?
Byl z něčeho nešťastný?

D) Rizika a emoce ostatních účastníků

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje následky rozhodnutí a vliv těchto rozhodnutí na okolí; žák rozvíjí schopnost empatie.

Otázky k diskuzi:

Jaké nebezpečí hrozilo ostatním účastníkům příběhu?
Co účastníci příběhu prožívali?
Jak se asi cítili?

E) Identifikace

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje vlastní reakce ve stresu a vlastní rozhodovací schémata.

Otázky k diskuzi:

Jak se domníváš, že by ses ve stejné situaci zachoval ty?
Stalo se ti někdy něco podobného?
Jak ses cítil?
Z čeho jsi měl strach nebo radost?
Byl jsi z něčeho smutný nebo nazlobený?
Rozhodl by ses dnes jinak? A proč?

PŘÍKLADY VYUŽITÍ TÉMATU VE VZDĚLÁVACÍCH OBORECH

Jazyk a jazyková komunikace

Komunikační a slohová výchova – úprava textu do různých literárních forem

Jazyková výchova – oprava nespisovného jazyka a gramatických chyb; hra se synonymy – nahrazování různých slov

Literární výchova – vymýšlení vlastních příběhů

Matematika a její aplikace

Číslo a početní operace – statistický průzkum, kolik cestujících jezdí nepřipoutaných a riskuje život svůj i dalších spolucestujících

Závislosti, vztahy a práce s daty – vyhodnocení průzkumu a modelování grafů

Nestandardní aplikační úkoly a problémy – výpočet počtu osob, které mohla událost ovlivnit (v daném okamžiku při průjezdu křižovatkou na červenou mohlo projíždět místem „x“ vozidel, ve kterých bylo „x“ cestujících; případná nehoda by měla vliv na život „x“ lidí)

Informační a komunikační technologie

Základy práce s počítačem – úprava textu; vyhledávání synonym a nahrazování slov s pomocí funkce Tezaurus; návrh dopravní situace v křižovatce v různých programech (Word, Excel, PowerPoint, grafický program, ...)

Vyhledávání informací a komunikace – práce s mapou (vyhledávání pravděpodobného místa děje)

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme – najít (a popsat, nakreslit, vyfotit apod.) ve své obci místo, kde by se podobný příběh mohl odehrávat

Lidé kolem nás – vyjádřit vztahy členů rodiny, funkce rodiny

Lidé a čas – návaznost a vliv děje z minulosti na děj v současnosti a budoucnosti (co se událo před případnou nehodou, co situaci ovlivnilo, co může ovlivnit životy dalších lidí v budoucnosti); porovnání života rodiny a trávení volného času dříve a nyní

Člověk a zdraví – zranitelnost lidského těla – při nárazu auta zepředu, zboku, při použití pásů, se špatně použitými pásy, bez pásů

Umění a kultura

Vokální činnosti – melodizace textu („Děsím se toho, že už jsme projeli další křižovatku na červenou a pás ne a ne vyndat.“)

Instrumentální činnosti – melodizace děje; hudební improvizace na téma („co bude následovat“)

Rozvíjení smyslové citlivosti – ilustrace příběhu situace v křižovatce – rozvržení objektů v ploše, vzájemné vztahy

Uplatňování subjektivity – výtvarné vyjádření pocitů; výtvarné vyjádření charakterových vlastností a postojů osob; výtvarné vyjádření následků

Ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazného vyjádření – porovnávání výtvarného vyjádření emocí; porovnávání výtvarného vyjádření následků děje (jak vidí následný děj spolužáci, jaké prožívají emoce)

Člověk a zdraví

Tělesná výchova

Činnosti ovlivňující zdraví – význam pohybu pro zdraví (proč upřednostnit pěší docházení před jízdou autem), zvyšování kondice, vytrvalosti, pohyblivosti

Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností – zvyšování obratnosti pro pohyb v malém prostoru (pro manipulaci s pásy v autě, např. v případě zaseknutí pásu za zadním sedadlem)

Dramatická výchova

Základní předpoklady dramatického jednání – vyjádření naléhavosti tónem hlasu („Brzdi, vždyť už máš oranžovou!“)

Proces dramatické a inscenační tvorby – hraní příběhu; ztvárnění emocí

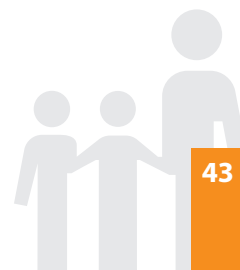
Recepte a reflexe dramatického umění – vytvoření základních stavebních prvků dramatu (situace, postavy, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace, ...)

Etická výchova

Základy komunikačních dovedností – úprava textu dle základních komunikačních pravidel (vhodnější forma rozhovoru mezi rodiči; vhodná forma sebeprosazení dítěte)

Pozitivní hodnocení sebe a druhých – rozvíjení vztahu k vlastnímu životu (ochrana života a zdraví – proč měl chlapec oznámit, že pás nemůže použít; co by se stalo, kdyby vše rodičům řekl; co je důležité a proč)

Základy asertivního chování – rozvíjení sebepodpory (jak měl chlapec reagovat)

TÉMATICKÝ LIST: Dilema pro Gestalt přístup

Téma: Pes Max

Příběh

*„Brzdi, Maxi, nežeň tak!“ pokárám svého labradora, který přede mnou uhání, jak kdybychom na kolečkový brusle nevyrazili pět let. A přitom to psisko každé víkend беру ven se proběhnout. Ještě aby ne, když tu v parku potkávám toho hezkýho kluka se svou fenkou, jak cvičí na soutěž. Jenže dneska tu jezdím už hodinu a on nikde. Dokonce jsem to vzala stezkou po okraji parku, hned vedle silnice, abych ho náhodou někde neminula. Neměla bych tu jezdit, Max je skoro ještě štěně a pořád mě někam tahá. Na malou chvíli jsem mu přestala věnovat pozornost, protože tu byl On. Byl přímo naproti, na druhé straně silnice a čekal, až mu blikne zelená, aby s Eliškou, jak se jeho fenka jmenuje, mohl přejít. Zamával mi hned, jak mě uviděl. V tom ale ucítím v ruce silný cuknutí a Max se okamžitě rozběhl za kamarádkou, div mi vodítko nevytrhl z ruky.
„Maxi, počkej!“ zakřičím na něj, ale to psisko neposlouchá, žene se přímo doprostřed silnice a mě táhne sebou.
„Maxi, ne!“ Najednou uslyším troubení autobusu. Je blízko...*

ÚČASTNÍCI PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje, že každé rozhodnutí může ovlivnit jeho život i životy dalších lidí.

1. Vypiš přímé účastníky příběhu, kteří v něm vystupují.

Dívka, pes Max, chlapec, fenka Eliška.

2. Vypiš přímé účastníky, o kterých se v příběhu nepíše, ale jsou pravděpodobně ve stejný okamžik na místě, kde se děj odehrává.

Ostatní účastníci silničního provozu, řidič a cestující v autobusu.

3. Vypiš nepřímé účastníky příběhu, které může událost ovlivnit.

Rodiče, kamarádi a spolužáci, učitelé, ale i např. příbuzní řidiče a cestujících v autobusu (v případě prudkého zastavení může dojít k úrazu cestujících; při nehodě dívky s autobusem nese následky i řidič apod.).

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák hledá řešení a uvědomuje si, že každý problém má obvykle více možností řešení.

4. Dokonči příběh tak, jak se domníváš, že se bude děj vyvíjet dál.

5. Sepiš s kamarády všechny varianty, jak se může děj vyvíjet.

6. ODPOVĚZTE SI NAVZÁJEM NA OTÁZKY:

A) Analýza strategie – podle čeho se dívka rozhodla

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje skutečnost, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí.

Otázky k diskuzi:

Podle čeho se dívka v tvém pokračování rozhodovala?

Co ji vedlo právě k tomuto řešení?

Co ji připadalo nejdůležitější?

Čeho chtěla dosáhnout?

Čemu chtěla předejít?

Čemu se chtěla vyhnout?

B) Analýza rizika – rizikovost chování

Očekávaný výstup:

Žák vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu.

Otázky k diskuzi:

Riskovala dívka svým rozhodnutím a chováním?
Uvědomovala si rizika?
Jaké nebezpečí dívce hrozilo?

C) Analýza emocí

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje emoce a chování pod vlivem těchto emocí.

Otázky k diskuzi:

Jak se dívka v příběhu cítila?
Obávala se něčeho?
Měla z něčeho radost?
Zlobila se na něco (někoho)?
Byla z něčeho nešťastná?

D) Rizika a emoce ostatních účastníků

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje následky rozhodnutí a vliv těchto rozhodnutí na okolí; žák rozvíjí schopnost empatie.

Otázky k diskuzi:

Jaké nebezpečí hrozilo ostatním účastníkům příběhu?
Co účastníci příběhu prožívali?
Jak se asi cítili?

E) Identifikace

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje vlastní reakce ve stresu a vlastní rozhodovací schémata;
žák si uvědomuje své reakce v extrémní zátěžové situaci – volba mezi vlastním bezpečím a bezpečím zvířete, ke kterému má postava emoční vazbu.

Otázky k diskuzi:

Jak se domníváš, že by ses ve stejné situaci zachoval ty?
Stalo se ti někdy něco podobného?
Jak ses cítil?
Z čeho jsi měl strach nebo radost?
Byl jsi z něčeho smutný nebo nazlobený?
Rozhodl by ses dnes jinak? A proč?

PŘÍKLADY VYUŽITÍ TÉMATU VE VZDĚLÁVACÍCH OBORECH

Jazyk a jazyková komunikace

Komunikační a slohová výchova – úprava textu do různých literárních forem

Jazyková výchova – oprava nespisovného jazyka a gramatických chyb; hra se synonymy – nahrazování různých slov

Literární výchova – vymyšlení vlastních příběhů

Matematika a její aplikace

Číslo a početní operace – statistický průzkum dopravního zatížení v místě pravděpodobného děje

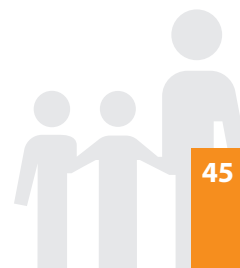
Závislosti, vztahy a práce s daty – vyhodnocení průzkumu a modelování grafů

Nestandardní aplikační úkoly a problémy – výpočet počtu osob, které mohla událost ovlivnit (v daném okamžiku projíždělo místem „x“ vozidel, ve kterých bylo „x“ cestujících; případná nehoda by měla vliv na život „x“ lidí)

Informační a komunikační technologie

Základy práce s počítačem – úprava textu; vyhledávání synonym a nahrazování slov s pomocí funkce Tezaurus

Vyhledávání informací a komunikace – práce s mapou (vyhledávání pravděpodobného místa děje)

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme – najít (a popsat, nakreslit, vyfotit apod.) ve své obci místo, kde by se podobný příběh mohl odehrávat

Lidé kolem nás – vyjádřit vztahy mezi lidmi

Člověk a zdraví – zranitelnost lidského těla; bezpečné chování ve stresových životních situacích; odpovědnost za své zdraví

Umění a kultura

Hudební výchova

Vokální činnosti – melodizace příběhu („Maxi, počkej! zakřičím na něj, ale to psisko neposlouchá, žene se přímo doprostřed silnice a mě přímo s ním.“ „Maxi, ne!“ Najednou uslyším trubení autobusu. Je blízko...“)

Instrumentální činnosti – melodizace děje, hudební improvizace (nápodoba zvuků – dětské hlasy, dopad míče, smyk auta, brzdy aut, výkřiky svědků apod.)

Výtvarná výchova

Rozvíjení smyslové citlivosti – rozvržení prvků v ploše, vzájemné vztahy (pes – autobus, chlapec – dívka, silnice – park, ...)

Uplatňování subjektivity – výtvarné vyjádření pocitů; výtvarné vyjádření pohybu; výtvarné vyjádření rizika a stresové situace

Člověk a zdraví

Tělesná výchova

Činnosti ovlivňující zdraví – význam pohybu pro zdraví; vliv jízdy na kolečkových bruslích na zdraví; správné držení těla; výběr správné cesty pro bezpečnou jízdu

Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností – nácvik rychlé reakce a zastavení na kolečkových bruslích, zvládání základních technik pohybu na bruslích

Dramatická výchova

Základní předpoklady dramatického jednání – vyjádření nálady tónem hlasu („Brzdi, Maxi, nežeň tak!“ pokárám svého labradora, který přede mnou uhání, jak kdybychom na kolečkový brusle nevyrazili pět let.“)

Proces dramatické a inscenační tvorby – hraní příběhu; ztvárnění emocí

Recepty a reflexe dramatického umění – vytvoření základních stavebních prvků dramatu (situace, postavy, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace, ...)

Etická výchova

Základní komunikační dovednosti – komunikace citů (identifikace s pocity smutku, strachu, radosti)

TÉMATICKÝ LIST: Dilema pro Gestalt přístup

Téma: Železniční přejezd

Příběh

„Hej, Honzo! Nelez tam, za chvíli pojedou vlak!“ slyším, jak na mě křičí Jana, když se skláním pod železniční závorou. „No a? Ještě tu přece není. Čekáme tu už deset minut, takhle ten koncert nestihnem. Tak nebuď labuť a polez taky,“ dovymlouvám jí a snažím se vypadat jako hrdina, ale mám docela strach. Ovšem nechat si ujít tu nejbáječnější kapelu s tou nejbáječnější holkou pod sluncem? To ani náhodou. „Neblbni, nelez tam, vždyť tu může být každou chvíli!“ pořád mi to rozmlouvá jak nějaká hysterka a já mám srdce v kalhotách, když už slyším z dálky svištění blížícího se vlaku. Ale moje tělo si nedá říct. Noha sama od sebe udělala krok a já najednou stojím před kolejištěm. Co teď?“

ÚČASTNÍCI PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje, že každé rozhodnutí může ovlivnit jeho život i životy dalších lidí.

1. Vypiš přímé účastníky příběhu, kteří v něm vystupují.

Honza, Jana.

2. Vypiš přímé účastníky, o kterých se v příběhu nepíše, ale jsou pravděpodobně ve stejný okamžik na místě, kde se děj odehrává.

Strojvůdce, cestující ve vlaku, další účastníci silničního provozu.

3. Vypiš nepřímé účastníky příběhu, které může událost ovlivnit.

Rodiče, učitelé, kamarádi,...

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák hledá řešení a uvědomuje si, že každý problém má obvykle více možností řešení.

4. Dokonči příběh tak, jak se domníváš, že se bude děj vyvíjet dál.

5. Sepiš s kamarády všechny varianty, jak se může děj vyvíjet.

6. ODPOVĚZTE SI NAVZÁJEM NA OTÁZKY:

A) Analýza strategie – podle čeho se chlapec rozhodl

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje skutečnost, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí.

Otázky k diskuzi:

Podle čeho se chlapec v tvém pokračování rozhodoval?

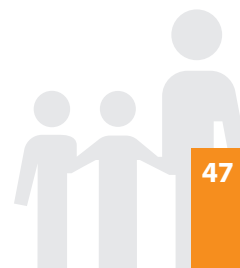
Co ho vedlo právě k tomuto řešení?

Co mu připadalo nejdůležitější?

Čeho chtěl dosáhnout?

Čemu chtěl předejít?

Čemu se chtěl vyhnout?

B) Analýza rizika – rizikovost chování

Očekávaný výstup:

Žák vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu.

Otázky k diskuzi:

Riskoval Honza svým rozhodnutím a chováním?
Uvědomoval si rizika?
Jaké nebezpečí Honzovi hrozilo?

C) Analýza emocí

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje emoce a chování pod vlivem těchto emocí.

Otázky k diskuzi:

Jak se chlapec cítil?
Obával se něčeho?
Měl z něčeho radost?
Zlobil se na něco (někoho)?
Byl z něčeho nešťastný?

D) Rizika a emoce ostatních účastníků

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje následky rozhodnutí a vliv těchto rozhodnutí na okolí; žák rozvíjí schopnost empatie.

Otázky k diskuzi:

Jaké nebezpečí hrozilo ostatním účastníkům příběhu?
Co účastníci příběhu prožívali?
Jak se asi cítili?

E) Identifikace

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje vlastní reakce ve stresu a vlastní rozhodovací schémata.

Otázky k diskuzi:

Jak se domníváš, že by ses ve stejné situaci zachoval ty?
Stalo se ti někdy něco podobného?
Jak ses cítil?
Z čeho jsi měl strach nebo radost?
Byl jsi z něčeho smutný nebo nazlobený?
Rozhodl by ses dnes jinak? A proč?

PŘÍKLADY VYUŽITÍ TÉMATU VE VZDĚLÁVACÍCH OBORECH

Jazyk a jazyková komunikace

Komunikační a slohová výchova – úprava textu do různých literárních forem

Jazyková výchova – oprava nespisovného jazyka a gramatických chyb; hra se synonymy – nahrazování různých slov

Literární výchova – vymýšlení vlastních příběhů

Matematika a její aplikace

Číslo a početní operace – počet vlakových přejezdů v blízkosti obce; počet projíždějících vlaků za určitý časový interval;
průzkum rizikového chování na přejezdu

Závislosti, vztahy a práce s daty – navrhování jízdního řádu; vyhodnocování průzkumu;

Nestandardní aplikační úkoly a problémy – výpočet počtu osob, které mohla událost ovlivnit (ve vlaku může být „x“ cestujících, strojvůdce, průvodčí, u přejezdu může být „x“ aut, atd.)

Informační a komunikační technologie

Základy práce s počítačem – úprava textu; vyhledávání synonym a nahrazování slov s pomocí funkce Tezaurus

Vyhledávání informací a komunikace – práce s mapou (vyhledávání pravděpodobného místa děje)

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme – najít (a popsat, nakreslit, vyfotit, apod.) ve své obci a okolí místo, kde by se podobný příběh mohl odehrávat; objevit, jaké má přejezd bezpečnostní prvky

Lidé kolem nás – vyjádřit vztah mezi Janou a Honzou

Lidé a čas – porovnat současné bezpečnostní prvky na přejezdech s historickými prvky; vyhledat historickou železnici, obrázky starých vlaků, srovnat rychlost starých vlaků se současnými

Člověk a zdraví – zranitelnost lidského těla, následky na zdraví a životě při nedodržování bezpečného chování na přejezdu

Umění a kultura

Vokální činnosti – melodizace rozhovoru („Hej, Honzo! Nelez tam, za chvíli pojede vlak!“ „No a? Ještě tu přece není. Čekáme tu už deset minut, takhle ten koncert nestihnem. Tak nebuď labuť a polez taky.“)

Instrumentální činnosti – melodizace děje, hudební improvizace (nápodoba zvuků – dětské hlasy, dopad míče, smyk auta, brzdy aut, výkřiky svědků, apod.)

Uplatňování subjektivity – výtvarné vyjádření pocitů; výtvarné vyjádření charakterových vlastností a postojů osob

Člověk a zdraví

Tělesná výchova

Činnosti ovlivňující zdraví – rozvíjení rychlosti a vytrvalosti pro jízdu na kole; dodržování bezpečnosti

Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností – pohybové činnosti (cyklistika na hřišti, cyklovýlety)

Činnosti podporující pohybové učení – měření a posuzování pohybových dovedností (pohybové testy na kole – jízda zručnosti, zastavení)

Dramatická výchova

Základní předpoklady dramatického jednání – vyjádření nálady tónem hlasu („Neblbni, nelez tam, vždyť tu může být každou chvíli!“ pořád mi to rozmlouvá jak nějaká hysterka a já mám srdce v kalhotách, když už slyším z dálky svištění blížícího se vlaku.“)

Proces dramatické a inscenační tvorby – hraní příběhu; ztvárnění emocí

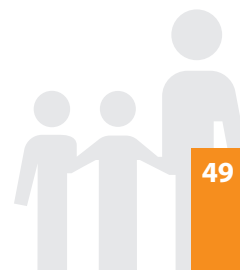
Recepce a reflexe dramatického umění – vytvoření základních stavebních prvků dramatu (situace, postavy, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace...)

Etická výchova

Základy komunikačních dovedností – komunikace citů (identifikace s pocity Jany a Honzy)

Pozitivní hodnocení sebe a druhých – zhodnocení postoje Jany

Tvořivost a základy spolupráce – elementární prosociálnost (vyjádření obavy o Honzu)

TÉMATICKÝ LIST: Dilema pro Gestalt přístup

Téma: Rozbitá přilba

Příběh

„Tome, pospěš nebo ten výlet nestihneš!“ pobídla mě mamka, zatímco jsem si čistil zuby v koupelně. Vypláchl jsem si pořádně pusku a vyběhl ven jak tornádo. Dneska jedem se třídou na kola a já se nemůžu dočkat. „Máš všechno? Chrániče, batoh, svačinu, přilbu?“ kontroloval mě táta, ale to už jsme dávno nasedali do auta. „Jasně, tatí!“ odkývl jsem mu, když jsem si v duchu odškrtnul věci ze seznamu. „A máš tu novou přilbu, že jo?“ strčil klíčky do zapalování a nastartoval. Ve mně ale hrklo. Jak jsem spěchal, omylem jsem si vzal nakráplou helmu, ve které jsem už boursal loni v létě, a tehdy mi asi zachránila život. Ale sama to, chudák, odnesla. Co si počnu? Když se vrátíme, nestihneme odjezd od školy. Jenže, co když ve škole nebude náhradní přilba na půjčení a musel bych zůstat doma? Třeba nikdo nepozná, že moje helma je rozbitá...“

ÚČASTNÍCI PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje, že každé rozhodnutí může ovlivnit jeho život i životy dalších lidí.

1. Vypiš přímé účastníky příběhu, kteří v něm vystupují.

Tom, maminka, tatínek.

2. Vypiš přímé účastníky, o kterých se v příběhu nepíše, ale jsou pravděpodobně ve stejný okamžik na místě, kde se děj odehrává.

Další účastníci silničního provozu.

3. Vypiš nepřímé účastníky příběhu, které může událost ovlivnit.

Učitelé, spolužáci, prarodiče, ...

DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

Očekávaný výstup:

Žák hledá řešení a uvědomuje si, že každý problém má obvykle více možností řešení.

4. Dokonči příběh tak, jak se domníváš, že se bude děj vyvíjet dál.

5. Sepiš s kamarády všechny varianty, jak se může děj vyvíjet.

6. ODPOVĚZTE SI NAVZÁJEM NA OTÁZKY:

A) Analýza strategie – podle čeho se chlapec rozhodl. FORMÁT TOHO A?

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje skutečnost, že ve stresové situaci může docházet k rizikovému rozhodnutí.

Otázky k diskuzi:

Podle čeho se chlapec v tvém pokračování rozhodoval?

Co ho vedlo právě k tomuto řešení?

Co mu připadalo nejdůležitější?

Čeho chtěl dosáhnout?

Čemu chtěl předejít?

Čemu se chtěl vyhnout?

B) Analýza rizika – rizikovost chování

Očekávaný výstup:

Žák vnímá rozdíly mezi rizikovým chováním, bezpečným chováním a jednáním ve stresu.

Otázky k diskuzi:

Riskoval Tom svým rozhodnutím a chováním?
Uvědomoval si rizika?
Jaké nebezpečí Tomovi hrozilo?

C) Analýza emocí

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje emoce a chování pod vlivem těchto emocí.

Otázky k diskuzi:

Jak se Tom v příběhu cítil?
Obával se něčeho?
Měl z něčeho radost?
Zlobil se na něco (někoho)?
Byl z něčeho nešťastný?

D) Rizika a emoce ostatních účastníků

Očekávané výstupy:

Žák si uvědomuje následky rozhodnutí a vliv těchto rozhodnutí na okolí; žák rozvíjí schopnost empatie.

Otázky k diskuzi:

Jaké nebezpečí hrozilo ostatním účastníkům příběhu?
Co účastníci příběhu prožívali?
Jak se asi cítili?

E) Identifikace

Očekávaný výstup:

Žák si uvědomuje vlastní reakce ve stresu a vlastní rozhodovací schémata.

Otázky k diskuzi:

Jak se domníváš, že by ses ve stejné situaci zachoval ty?
Stalo se ti někdy něco podobného?
Jak ses cítil?
Z čeho jsi měl strach nebo radost?
Byl jsi z něčeho smutný nebo nazlobený?
Rozhodl by ses dnes jinak? A proč?

PŘÍKLADY VYUŽITÍ TÉMATU VE VZDĚLÁVACÍCH OBORECH

Jazyk a jazyková komunikace

Komunikační a slohová výchova – úprava textu do různých literárních forem

Jazyková výchova – oprava nespisovného jazyka a gramatických chyb; hra se synonymy – nahrazování různých slov

Literární výchova – vymýšlení vlastních příběhů

Matematika a její aplikace

Číslo a početní operace – statistický průzkum používání přileb

Závislosti, vztahy a práce s daty – vyhodnocení průzkumu a modelování grafů, vyhodnocení informací o následcích úrazů

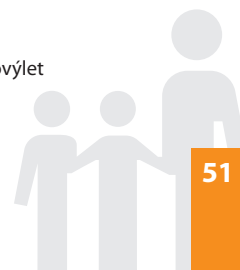
Informační a komunikační technologie

Základy práce s počítačem – úprava textu; vyhledávání synonym a nahrazování slov s pomocí funkce Tezaurus

Vyhledávání informací a komunikace – práce s mapou (vyhledávání vhodných cest pro cyklistiku); vyhledávání informací o úrazech, zdravotních a ekonomických následcích úrazů (www.nakolajensprillbou.cz)

Člověk a jeho svět

Místo, kde žijeme – najít (a popsat, nakreslit, vyfotit, apod.) v okolí své obce cyklostezky a vhodné cesty pro cyklovýlet

Lidé kolem nás – vyjádřit vztahy mezi kamarády ve třídě při vzniku problémové situace (opožděný odjezd na výlet kvůli jednomu spolužákovi apod.); popsat pravděpodobné reakce ve své třídě

Člověk a zdraví – zranitelnost nechráněné hlavy

Umění a kultura

Hudební výchova

Vokální činnosti – melodizace monologu („Jenže, co když ve škole nebude náhradní přilba na půjčení a musel bych zůstat doma?

Třeba nikdo nepozná, že moje helma je rozbitá...“)

Instrumentální činnosti – melodizace děje, hudební improvizace

Výtvarná výchova

Uplatňování subjektivity – výtvarné vyjádření pocitů; výtvarné vyjádření charakterových vlastností a postojů osob

Člověk a zdraví

Tělesná výchova

Činnosti ovlivňující zdraví – význam cyklistiky pro organismus; příprava organismu před jízdou

Dramatická výchova

Základní předpoklady dramatického jednání – vyjádření nálady tónem hlasu („Tome, pospěš nebo ten výlet nestihneš!“)

Proces dramatické a inscenační tvorby – hraní příběhu; ztvárnění emocí

Recepte a reflexe dramatického umění – vytvoření základních stavebních prvků dramatu (situace, postavy, konflikt, vyvrcholení dramatu, gradace, ...)

Etická výchova

Pozitivní hodnocení sebe a druhých – rozvíjení schopnosti pochopit a pomoci druhému (chování ostatních při čekání na spolužáka, hledání řešení, jak mu pomoci sehnat náhradní přilbu apod.)

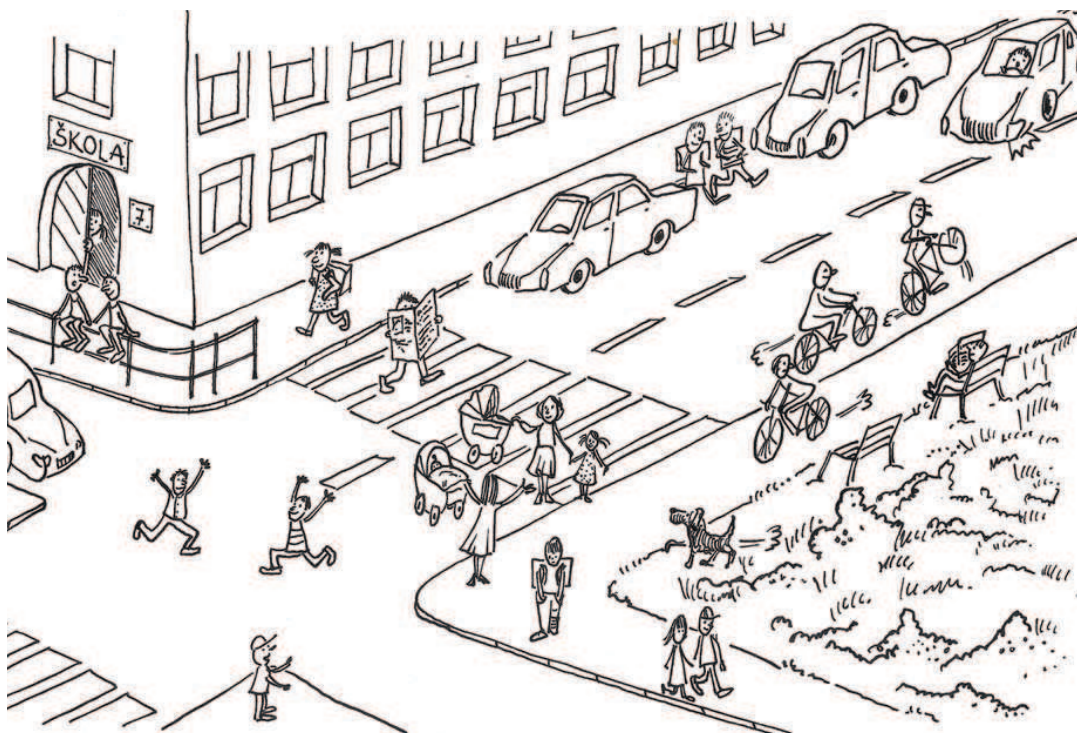
I Pracovní listy

pro první stupeň základních škol

CO JE ŠPATNÉ VE MĚSTĚ

ÚKOLY:

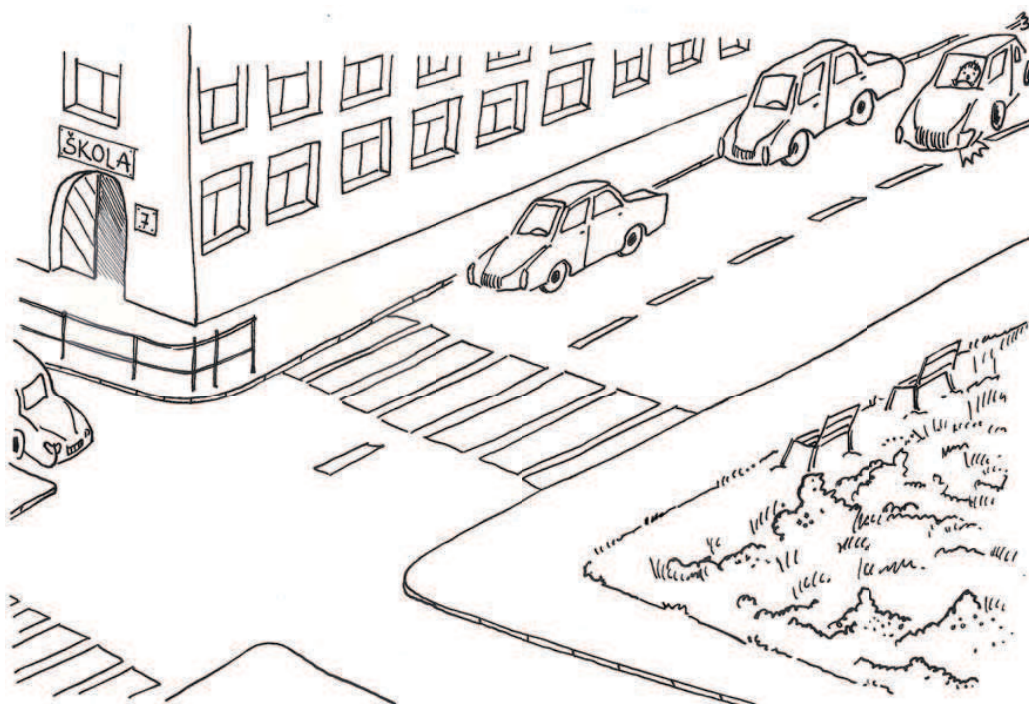
1. Pozorně si prohlédni obrázek.
Někteří lidé se na obrázku chovají hodně nebezpečně.
Víš, jaké dělají chyby?
2. Přemýšlej, jak se mají chovat správně.
3. Řekni každému na obrázku, jaké dělá chyby a jaké mu hrozí nebezpečí. Scénku si můžete zahrát ve třídě.
4. Zamysli se, jestli jsi někdy viděl podobnou situaci. Choval ses někdy nebezpečně ty nebo tvůj kamarád?
5. Vyber si některou postavu a vymysli krátký děj, ve kterém popíšeš, co situaci na obrázku předcházelo a co se pravděpodobně stane. Vymysli dobrý i špatný konec.
6. Představ si, že některá z postav na obrázku je někdo, koho máš rád. Jaký z toho máš pocit? Máš o něho strach? Porad mu, co má udělat.
7. Dokresli do obrázku dopravní značky, které by zakazovaly chovat se nebezpečně. Značky si vymysli. Jak by asi vypadala značka „Zákaz běhání přes křižovatku“?
8. Vybarvi postavy, které se chovají správně.
9. Porovnej, zda stejná situace může nastat i na vesnici, nebo je typická pouze pro město.

Podívej se na chodce a cyklisty na obrázcích a vzpomeň si, kde na obrázku ulice byli a co dělali špatně. U těch, co se chovali správně, přemýšlej, co mohou ještě udělat, aby byli v bezpečí. Postavám dokresli vše, co je může chránit před úrazem.

Doplň povinnou výbavu cyklistů.

Postavy vystřihni a umísti je na obrázek tak, aby všechny byly v bezpečí.

Pokud pro některé nemáš vhodné a bezpečné místo, tak můžeš obrázek ulice dokreslit o další bezpečný prostor.

CO ODPOUTÁVÁ POZORNOST ŘIDIČŮ

Vnímá mě řidič?

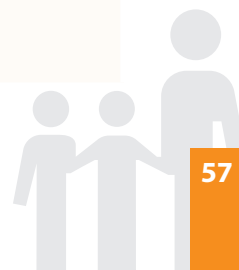
Řidiči musí vnímat při řízení hodně důležitých podnětů. Přesto se někdy stane, že se v okolí auta nebo v autě děje něco, co jeho pozornost zcela odpoutá. Víš, proč je taková situace nebezpečná?

Najdi rizika na obrázcích a popiš je. Můžeš také napsat nebo nakreslit, jak by správně situace měla vypadat, aby byla bezpečnější.

co odpoutává
pozornost řidičů

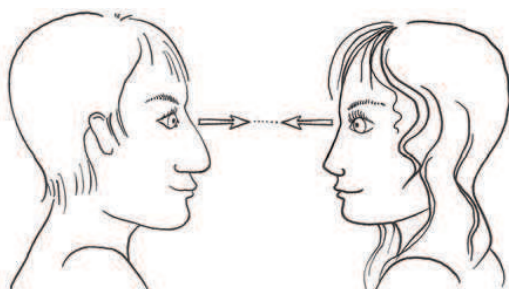
DZI

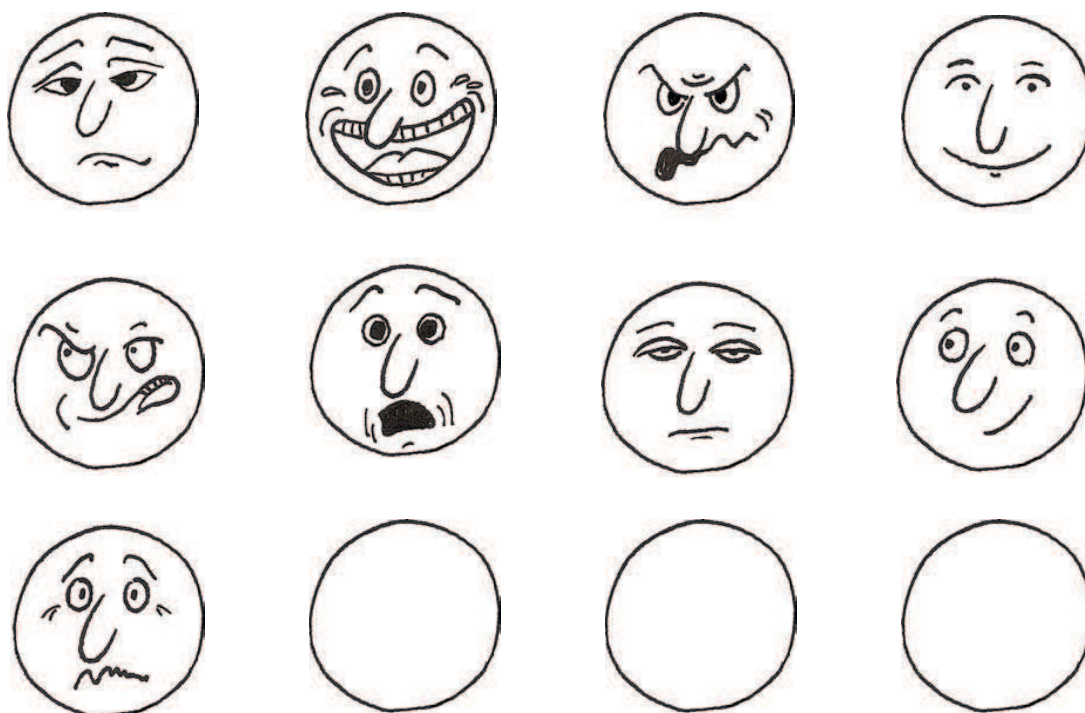

Čemu říkáme „oční kontakt“?

Proč je oční kontakt v dopravním prostředí důležitý? Jaký máš pocit, když se tě okolí v dopravním prostředí nevnímá? Co můžeš udělat, aby tě řidič viděl?

Umíš odezírat náladu druhých? Jakou má asi řidič náladu?

... mám pohoda ... jsem šťastný! ... jsem naštvaný!
... spal bych ... mám dobrou náladu ... fuj! No jsem se lekl!
... bojím se ... No si nadávám... ... no no je sranda!

Do prázdných obličejů nakresli, s jakým řidičem (chodcem, cyklistou, ...) ses setkal a měl jsi z tohoto setkání nepříjemný pocit. Koho potkáváš rád?

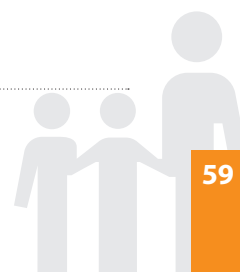
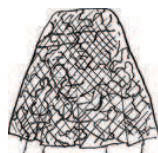
Hledej k výrazům synonyma, opozita. Můžeš napsat krátkou povídku nebo vyprávět krátký příběh, ve kterém popíšeš, co by se mohlo stát, když auto řídí vzteklý, rozesmátý nebo unavený řidič. Jakého řidiče máš doma? Jaký jsi ty chodec nebo cyklista?

HELMY A PŘILBY

helmy a přilby

DZI

Mozek je nejsložitější orgán tvého těla.

Řídí všechny funkce v tvém těle, proto je velmi důležité, abys mozek správně chránil.

Víš, co všechno mozek řídí, o co se stará a co ovlivňuje?

ÚKOLY:

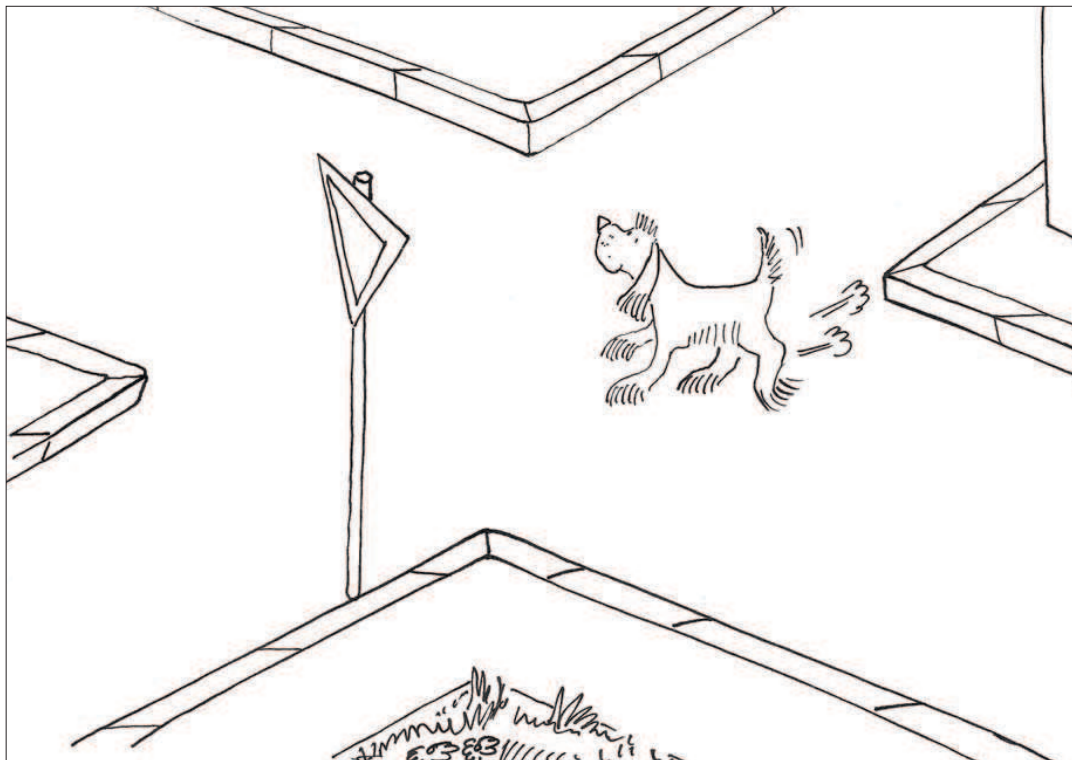
1. Napiš na volné řádky, komu ochrana hlavy patří a spoj řádek s obrázkem. Náповědu máš v rámečcích pod textem.
2. Víš, jaké nebezpečí lidem na obrázcích hrozí a proč si musí hlavu při práci, hře nebo sportu chránit.
3. Napiš reklamní text, který může přilákat kamaráda, aby si přilbu koupil.
4. Proč musíme chránit hlavu v každé rizikové situaci.
5. Domníváš se, že jsou situace, ve kterých si potřebuješ chránit hlavu i ty?
6. Nakresli, jaká přilba by se líbila tobě.
7. Napiš nebo nakresli, na které ochrany hlavy jsme zapomněli. Vzpomeň si na různé profese, sporty a hry, kde si lidé potřebují hlavu chránit.

Hasič	Lyžař	Beduín	Bruslař (in-line)
Pilot	Fotbalista (americký fotbal)	Žokej	Chlapec v zimě
Cyklista	Stavbař	Šermíř	Motocyklista
Horník	Horolezec	Rytíř	Skateboardista
Potápěči	Voják (maskovací síťka)	Brankář Petr Čech	

LIDÉ A PSI – PSI A LIDÉ? JAK SI NAVZÁJEM POMÁHÁME?

Chraň svého psa! Dokresli do obrázku, co pes potřebuje, aby se mu na silnici nestal úraz.

Jak můžeme pomáhat našim čtyřnohým kamarádům?

Co potřebuje pes, aby ho nesrazilo auto?

Co potřebuje v autě?

Co potřebuje, aby byl zdravý?

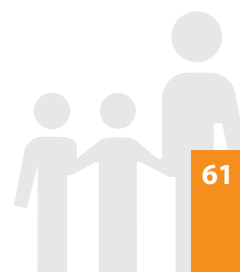
Co potřebuje, aby ho majitel snadněji našel, když se pes ztratí?

Kdy pes pomáhá lidem?

V jakých situacích pomáhají psi nám lidem?

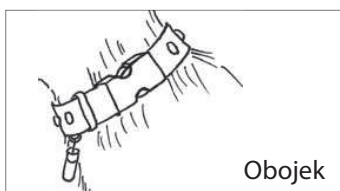
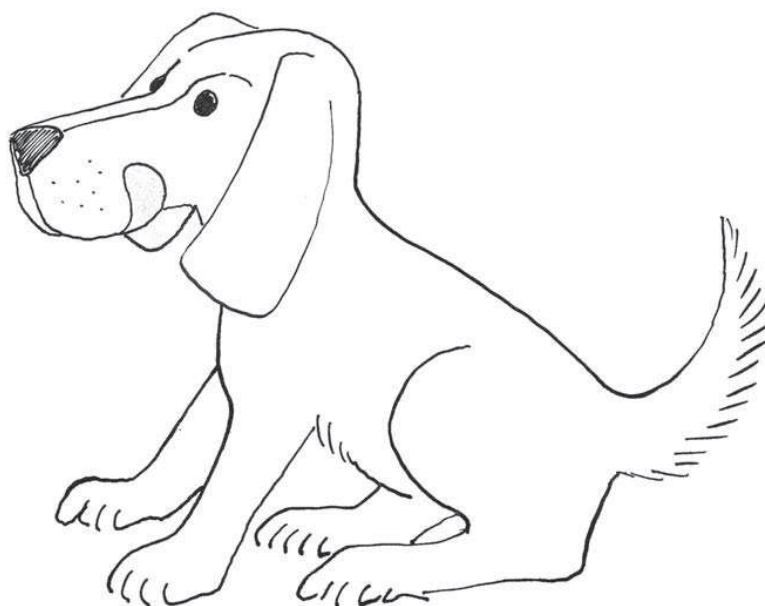

DZI

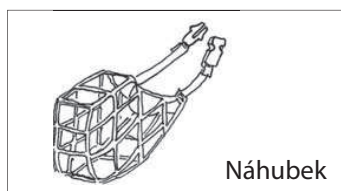

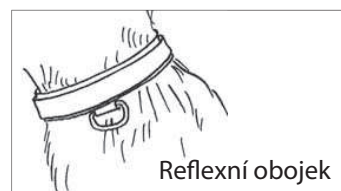
Spoj čárou ochranné prvky pro psa s místem, kam patří.

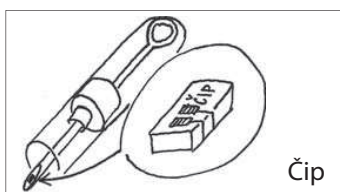
Obojek

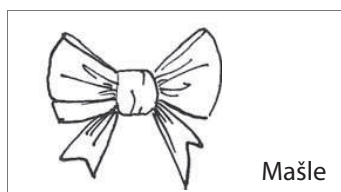
Náhubek

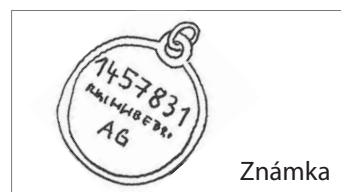
Reflexní obojek

Čip

Mašle

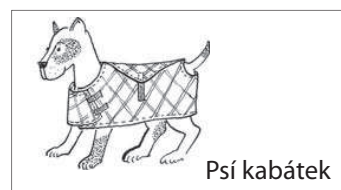
Známka

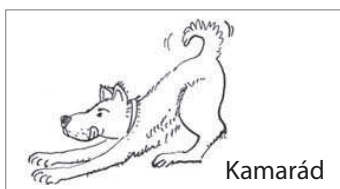
Očkování

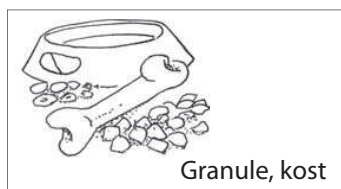
Sáček na výkaly

Psí kabátek

Kamarád

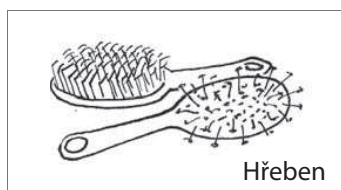
Granule, kost

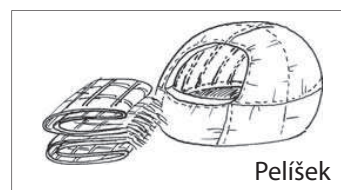
Hračka

Postroj do auta

Hřeben

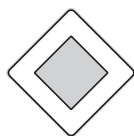
Pelíšek

HLAVNÍ/VEDLEJŠÍ

Hledej, jaká platí pravidla na hlavní cestě a jaká na vedlejší.

Co se může stát, když vstoupíš nebo vjedeš náhle z vedlejší cesty na hlavní?

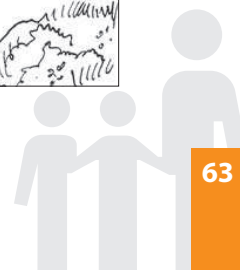
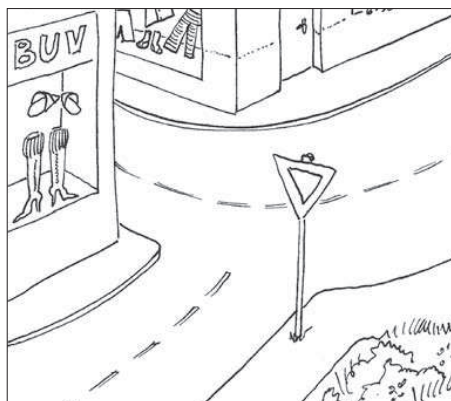
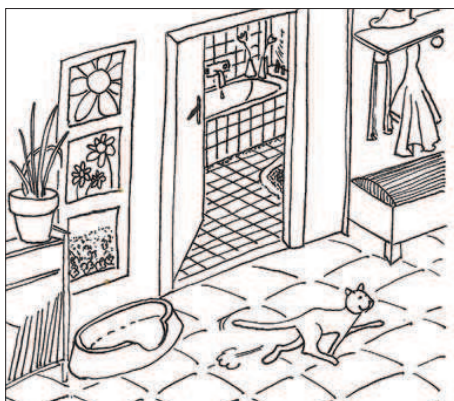
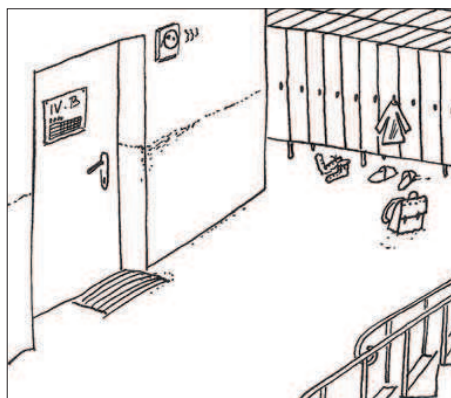
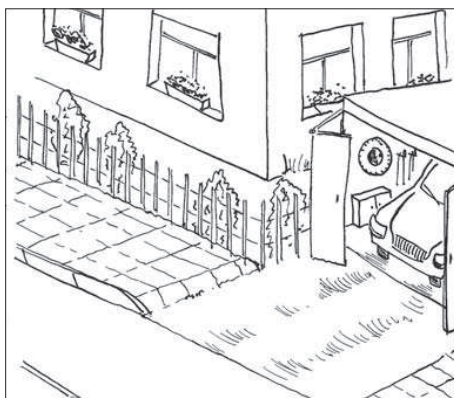
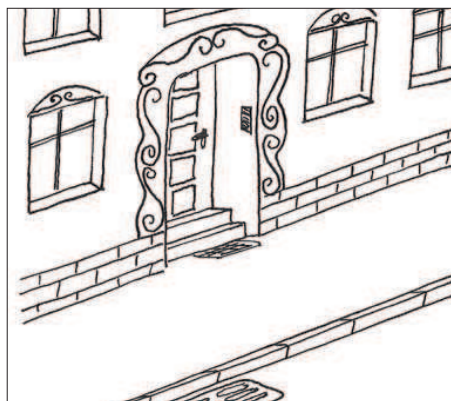
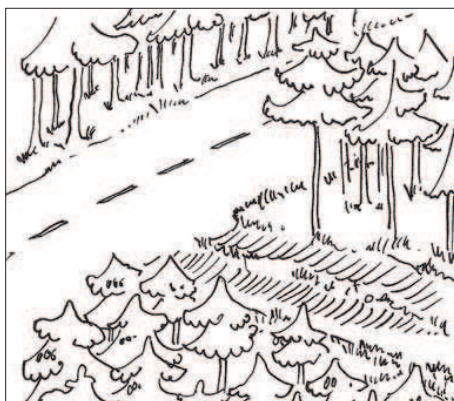
Do obrázku, kde si myslíš, že mají vozidla nebo chodci přednost, nakresli značku Hlavní silnice.

Do obrázku, kde si myslíš, že chodec nebo vozidlo nemá přednost, nakresli značku Stop nebo Dej přednost v jízdě.

DZI

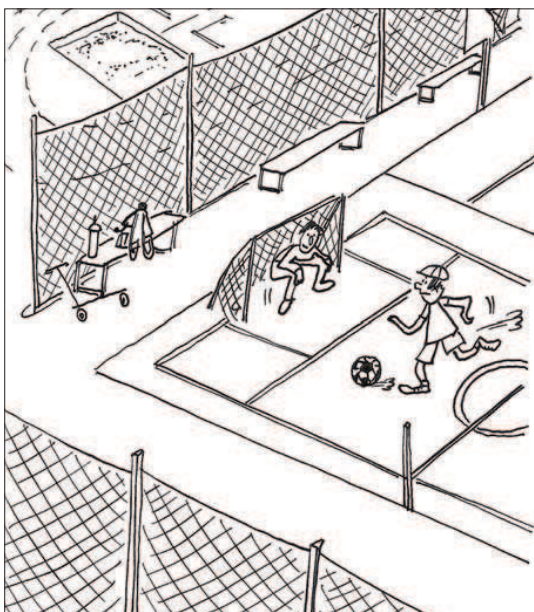
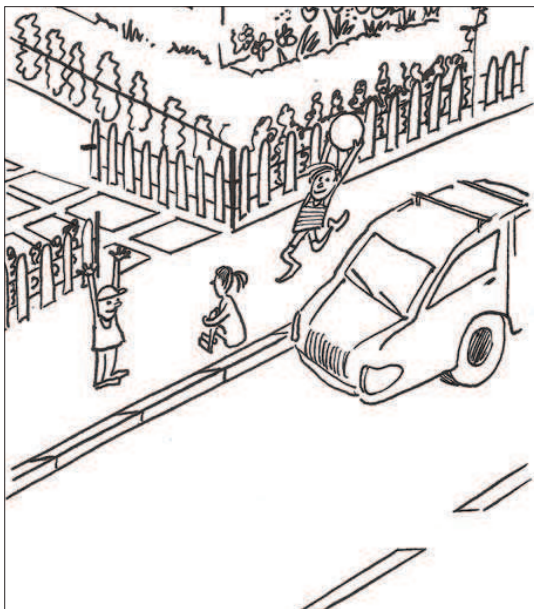

DZI

KDE SI NESMÍM HRÁT

Chodit s kamarády ven a hrát si s nimi venku je velmi zdravé. Jsou ale místa, kde je hra nebezpečná nebo nevhodná. Víš proč?

ÚKOLY:

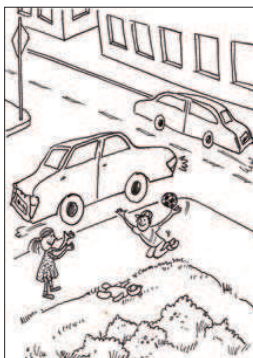
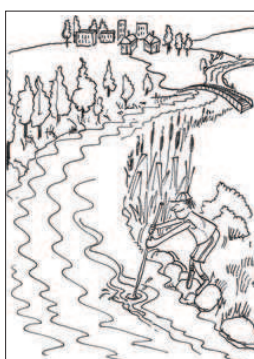
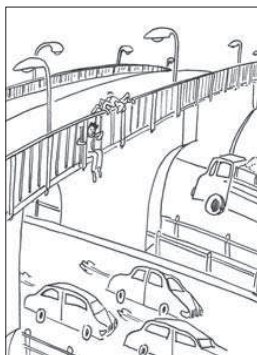
1. Vyber si obrázek, na kterém si hrají děti na nevhodném místě.
2. Víš, proč je toto místo nevhodné k hraní?
3. Napiš všechna rizika, která dětem hrozí.
4. Vybarvi obrázek, kde si děti mohou hrát.
5. Nakresli, kde si nejraději hraješ ty?
6. Chvilí přemýšlej a potom napiš, jaká může na tomto místě nastat nebezpečná situace.

DZI

Na obrázcích jsou různá místa, kde si hrají děti. Některá místa jsou k hraní vhodná, ale některá jsou nebezpečná. Víš proč?

ÚKOLY:

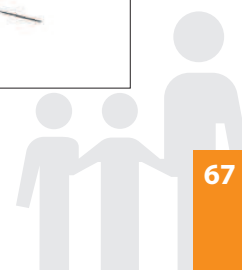
1. Pod každý obrázek napiš, kde si děti hrají (např. na louce).
2. Vyber si místo, kde by sis rád hrál. Místo popiš a přemýšlej, jaké riziko ti tam hrozí.
3. Všechna místa, kde hrozí dětem vážné riziko úrazu, dej do rámečku. Vysvětli, jaké nebezpečí dětem hrozí.
4. Obrázky můžeš rozdělit do skupin podle rizika a barevně odlišit.
5. Do jedné skupiny dávej obrázky, na kterých si děti hrají na nebezpečném místě.
6. Do druhé skupiny dej obrázky, kde dětem hrozí menší nebezpečí úrazu.
7. Vyber si jeden obrázek a vymysli si příběh, který by se mohl stát.
8. Nakresli další obrázky, jak se děj v tvém příběhu vyvíjel.

NA KOLE

na kole

DZI

Omezuje ostatní účastníky provozu

Nepohodlné a omezuje při manipulaci

Jede na malém kole

Překáží při jízdě

Má příliš velké kolo

Překáží v rozhledu

Špatně se ovládá

Jedou vedle sebe

Je nevhodně oblečený

Rozptyluje pozornost

Špatně nasazená přilba

Způsobí bolesti a únavu

Může způsobit pád

Omezuje ovládání kola

Nenahustil pneumatiky

Jede bez přilby

Riziko úrazu hlavy

Může se zamotat do kola

Omezuje soustředění na jízdu

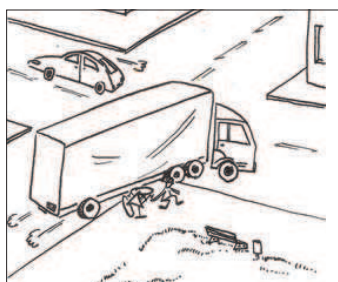
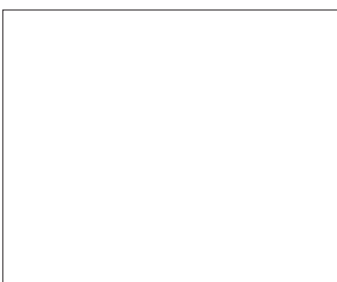
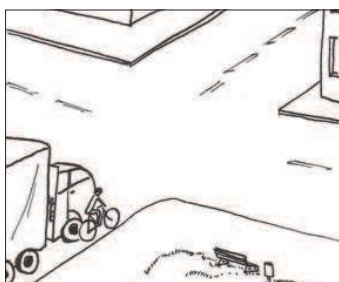
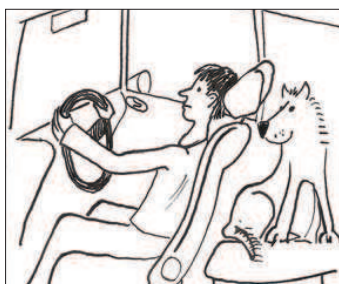
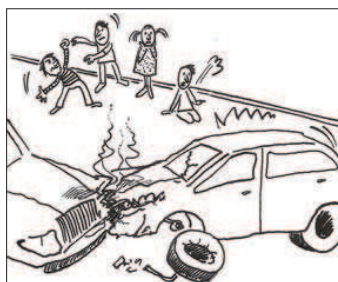
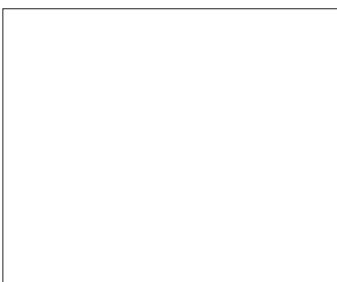
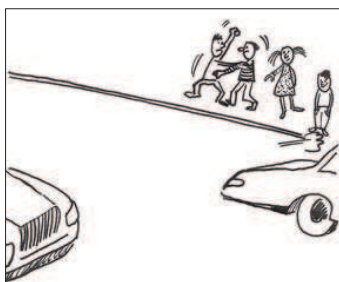
Povídají si

ÚKOLY:

1. Ke každému obrázku přiřaď věty v rámečcích.
2. Některé věty se významem hodí k více obrázkům. Najdi je.
3. Co všechno musíš udělat, když chceš jet na kole?
4. Co všechno musíš znát a umět, když chceš s kolem vyjet na silnici, cyklistickou stezku, dopravní hřiště?
5. Jaké dopravní prostředky jsou nejšetrnější k přírodě a okolí?

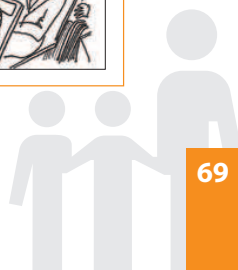
PŘED A PO

Doplň do prázdných políček, co se pravděpodobně stalo nebo se může stát
Vymysli nebo nakresli podobné hádanky pro své spolužáky.

před a po

DZI

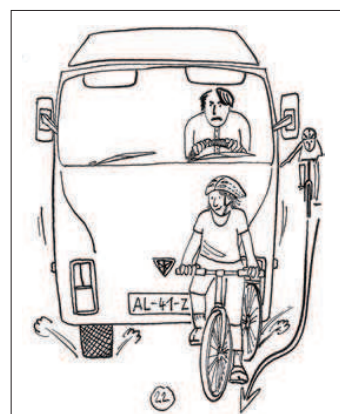
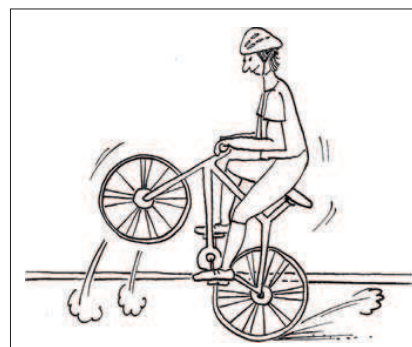
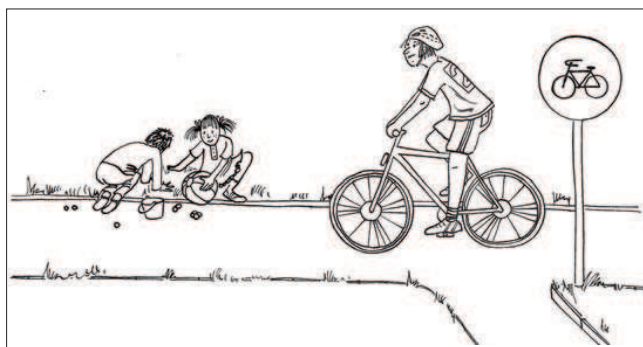
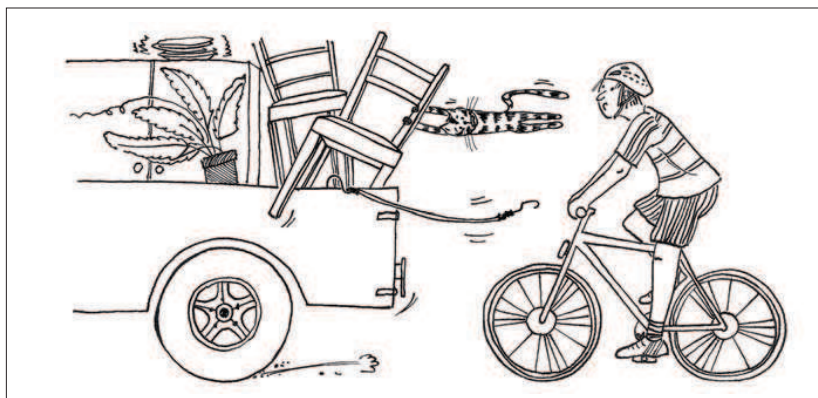
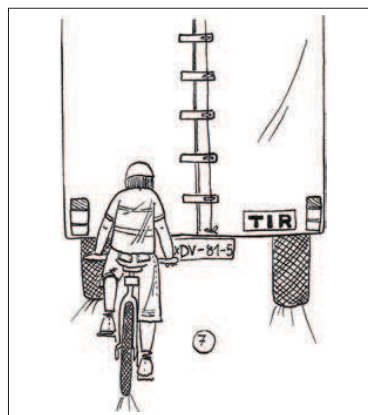

DZI

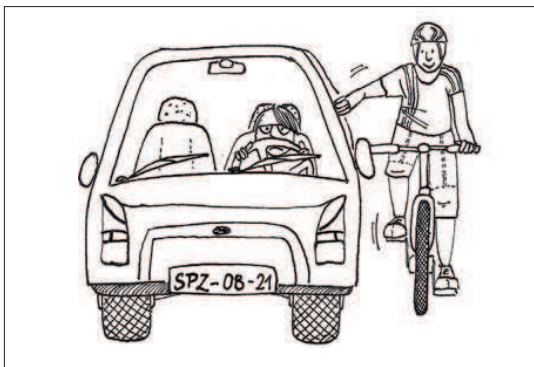
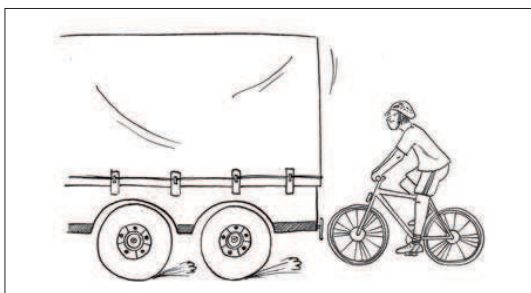
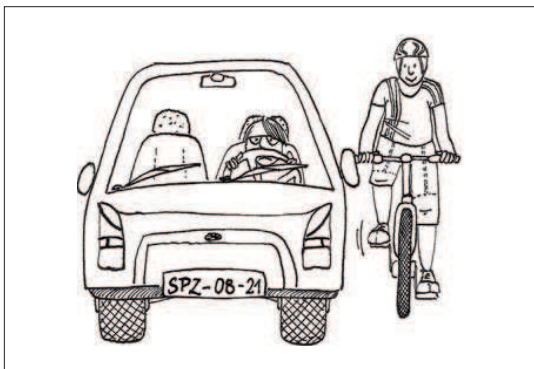
RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ CYKLISTŮ

Kde je chyba? Co se může stát?

rizikové chování
cyklistů

DZI

Když jede cyklista bez držení...

Když náhle vstoupí chodec do silnice...

Když vede cyklista psa na vodítku vedle kola...

Když jede cyklista blízko vozidel...

Když cyklistu rozptylují reklamy...

Když jede cyklista v dešti...

Když je na vozidle špatně upevněný náklad...

Když se cyklista drží jedoucího vozidla...

Když jede cyklista těsně za vozidlem...

Když jedou cyklisté vedle sebe...

Když má cyklista sluchátka na uších...

Když si hrají děti v blízkosti cyklostezky...

Když cyklista vjede těsně před autobus nebo
nákladní auto...

Když cyklista telefonuje...

Když má cyklista kapuci na hlavě...

Když cyklista jede na silnici jen na zadním
kole...

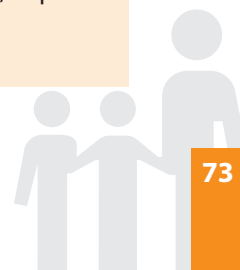
Když veze cyklista na kole velký náklad...

Když cyklistu řidič nevidí...

Když je cyklista v tmavém oblečení a bez retroreflexních prvků...

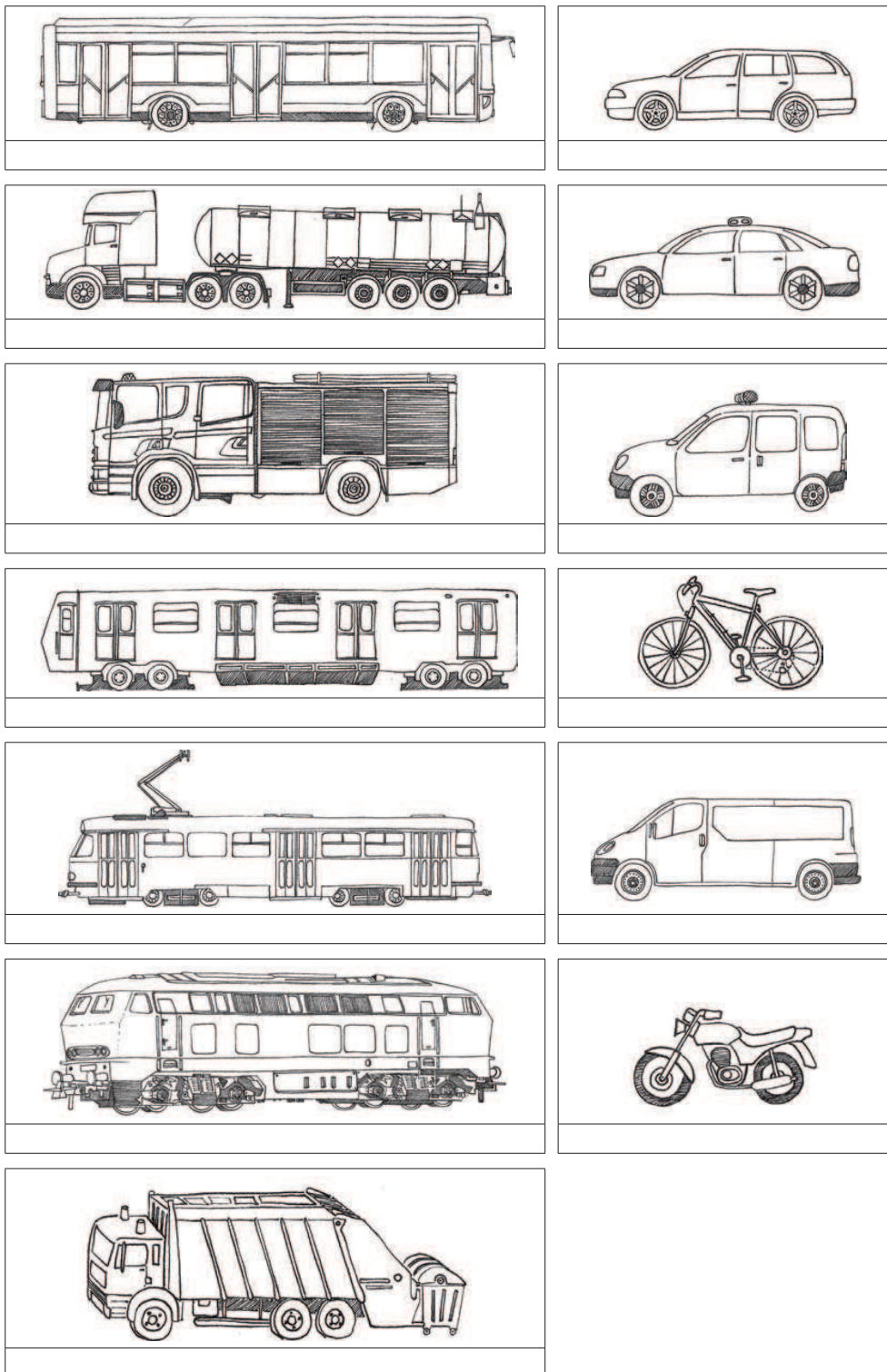
ÚKOLY:

1. Ke každému obrázku přiřaď věty v rámečcích.
2. Některé věty se významem hodí k více obrázkům. Najdi je.
3. Co všechno musíš udělat, když chceš jet na kole?
4. Co všechno musíš znát a umět, když chceš s kolem vyjet na silnici, cyklistickou stezku, dopravní hřiště?
5. Jaké dopravní prostředky jsou nejšetnější k přírodě a okolí?

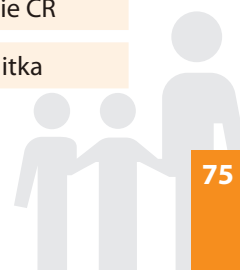
RŮZNÁ VOZIDLA, RŮZNÁ RIZIKA

Dodávka	Autobus	Tramvaj	Vlak
Metro	TIR	Osobní auto	Policie ČR
Kuka	Motorka	Hasiči	Sanitka

DZI

ÚKOLY:

VLEČNÁ KŘIVKA

1. Vyber si dvě vozidla, o kterých se domníváš, že mají rozdílnou velikost. Najdi na internetu šířku a délku těchto vybraných vozidel. Rozměry v metrech převed' na rozměry v centimetrech a narýsuj je 100x menší (v měřítku 1:100). Narýsuješ tak dva rozdílně velké obdélníky. Obdélníky potom vystříhni. Dále si nakresli křižovatku nebo zatáčku, kterou budou projíždět obě vozidla. Může vedle většího vozidla projet i cyklista tak, aby ho vozidlo nesrazilo? Co musí cyklista znát a na co musí dávat pozor?
2. Rozstříhej obrázek z předchozí stránky na kartičky. Do každé kartičky napiš šířku a délku dopravního prostředku. Kartičky seřaď podle velikosti dopravních prostředků. Který potřebuje při zatáčení nejvíce prostoru?
3. Jaké nebezpečí ti hrozí, když stojíš na obrubníku chodníku?
4. Jaké nebezpečí ti hrozí, když jedeš vedle velkého vozidla na kole?

BRZDNÁ DRÁHA

5. Pokud by všechna vozidla jela stejnou rychlostí, které by mělo pravděpodobně nejdelší brzdovou dráhu? Víš, co všechno má vliv na délku brzdové dráhy? Utvořte skupinky a sepište vše, co délku brzdové dráhy ovlivňuje.
6. Jaký rozdíl je mezi brzdovou dráhou kola, auta, tramvaje, hasičů, vlaku?
7. Kdy mají vozidla delší brzdovou dráhu? Jaký vliv má počasí?
8. Jaký význam má pro tebe znát rozdílnou brzdovou dráhu vozidel?

AUTA S PRÁVEM PŘEDNOSTI V JÍZDĚ

9. Víš, která jsou auta s právem v přednosti v jízdě? V jaké situaci je dřív slyšíš, než vidíš?
10. Na kartičkách je několik osobních vozidel. Na některé dokresli symboly, podle kterých poznáš, že se jedná o sanitku a policii.

MRTVÝ ÚHEL

11. Jsou situace, kdy řidič nevidí cyklistu, chodce nebo vozidlo, které ho předjíždí. Podívej se na obrázky vozidel a přemýšlej, v jaké situaci řidič každého vozidla nevidí ostatní účastníky. Vezmi v úvahu délku vozidla, výšku sedícího řidiče, ale i oblečení řidiče, apod.
12. Vezmi si zrcátko a podívej se zrcátkem za sebe. Co vidíš a co nevidíš? V jaké situaci nevidíš některé předměty nebo kamaráda? Může se stát, že tě také někdy řidič nevidí? A kdy se to může stát na parkovišti, kdy na zastávce autobusu?
13. Udělejte si se spolužáky pokus. Představte si situaci, že jeden z vás je řidič autobusu (tramvaje) a sedí na svém sedadle. Vybraný spolužák si nastaví zpětné zrcátko (libovolné malé zrcátko) tak, aby viděl na celou třídu. Ze židlí si vyznačte místo, kde cestující nastupují do autobusu. Vidí řidič vždy na všechny dveře? Vidí na dobíhající cestující? Vidí na malé děti?

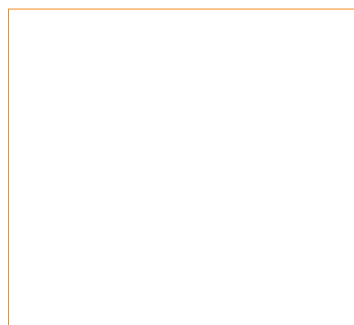
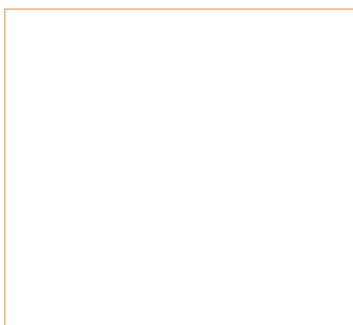
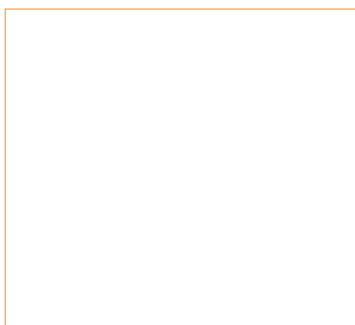
DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY V OKOLÍ

14. Na prázdnou kartičku nakresli dopravní prostředek, který jezdí nejčastěji kolem tvého domu nebo školy.
15. Vypiš všechny dopravní prostředky, které se pohybují v tvém okolí. Vypiš všechna nebezpečí, která ti od těchto vozidel hrozí.

JAK SE CHRÁNIT NA SKATEBOARDU

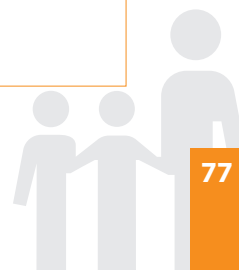
Chlapec na skateboardu chce být dostatečně chráněný před úrazem. Vyber z nabídky v rámečku, které ochranné pomůcky potřebuje. Dokresli na obrázek vše, co se domníváš, že chlapce může chránit (můžeš čarou spojit obrázek s ochrannou pomůckou s místem, kam si ji má chlapec upevnit). Do prázdných rámečků nakresli, na co jsme zapomněli.

Přilba, svačina, chránič na loket, chránič na ramena, chránič na kolena, vhodná obuv, chránič zápěstí, jízdenka, domácí úkol, chránič páteře, reflexní vesta, holínky, chránič na dlaně, pláštěnka, šála, řidičský průkaz, mapa, nákup pro maminku.

jak se chránit
na skateboardu

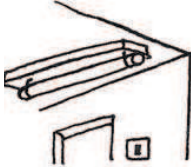
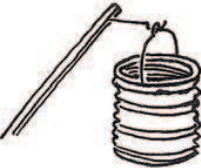
DZI

SVĚTLO

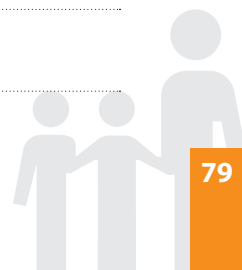
Někdy pomáhá, jindy může způsobit nehodu. Poznáš rozdíl?

Baterka				
Svíčka				
Ohňostroj				
Světlo letadla				
Žárovka				
Reflektory auta				
Semafor				
Slunce				
Lampion				
Blesk				
Zářivka				
Světlo na kole				
Maják policie				
Světlo u přejezdu				
Čelovka				
Měsíc				
Zápalka				
Maják				
Kahan				
Pouliční lampa				

světlo

DZI

Světlo je při pohybu v dopravní prostředí hodně důležité a potřebné.

Pomáhá nám při orientaci v prostoru.

Pomáhá, když je tma nebo šero, aby nám posvítilo na cestu.

Světlo ale může i oslnit, rozptýlit a odpoutat naši pozornost.

Víš, jaká rizika světlo skrývá, kdy pomáhá a kdy může být nebezpečné?

ÚKOLY:

1. Poznáš rozdíl, kdy světlo pomáhá a kdy může způsobit nehodu.
2. Vypiš do sloupečku názvy světél, která tě chrání na silnici před úrazem.
3. Spoj čarou název v rámečku k obrázku, ke kterému patří.
4. Každé zobrazené světlo může někdy způsobit nehodu. Vymysli nebo nakresli příběh, kdy mohou světla na obrázcích způsobit nehodu.
5. Ke každému obrázku napiš, v jaké situaci ti světlo pomáhá.
6. Napiš nebo nakresli světlo, na které jsme možná zapomněli.
7. Nakresli nebo popiš světlo, o kterém si myslíš, že řidiče nejvíce rozptyluje nebo oslňuje.
8. Do políčka s nápisem reklama nakresli nebo napiš, jaká svítící reklama ve tvé obci může rozptylovat řidiče tak, že si nemusí všimnout chodce na silnici.

